

БОЖА РУКА

ЯК ПОБАЧИТИ БОЖУ ТУРБОТУ
В УСІХ ОБСТАВИНАХ

Алістер Бегг

БОЖА
РУКА

БОЖА РУКА

ЯК ВІДЧУТИ БОЖУ ТУРБОТУ
В УСІХ ОБСТАВИНАХ

Алістер Бенгт

Божя рука

Як відчути Божу турботу в усіх обставинах

Алістер Бегґ

Переклад: С. Омельченко

Редакція: С. Кушнірчук

Усі посилання на Святе Письмо, якщо не зазначено інше, цитуються з Біблії за перекладом І. Огієнка

© Видання українською мовою, місяця Truth For Life, 2025

п/с 398000, Клівленд, Огайо, 44139, США

ВСІ ПРАВА ЗАХИЩЕНІ. Ніяка частина цього видання не може відтворюватися або передаватися в будь-якій формі або за допомогою будь-яких засобів, електронних чи механічних, включаючи ксерокопіювання, аудіозапис чи системи зберігання та пошуку інформації, без письмового дозволу видавця.

ISBN 978-1-56773-170-5

Originally produced in English as

The Hand of God

© Alistair Begg, 1999

Originally published as *The Hand of God* by The Moody Publishers, 1999.

This translation is sponsored by Truth For Life. www.truthforlife.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means— electronic, mechanical, photocopy, recording, or any other— except for brief quotations in printed reviews, without the prior permission of the publisher.

ISBN: 978-0-8024-1895-1

ЗМІСТ

1. Родинні зв'язки	7
2. Новий одяг, дивовижні сни та довга подорож	21
3. Проданий, сумний, але збережений	37
4. Рішення, що вимагає прийняття	51
5. Сильна реакція на спокусу	69
6. Знову в ямі	87
7. Стратегія дій у стражданнях	105
8. Уроки з в'язниці	119
9. Сон фараона і план Йосипа	135
10. Три важливі розмови	151
11. З Єгипту в Ханаан і назад	165
12. Лише одна мить	177
13. Урок прощення	191
14. Подорож пілігрима	205
15. Після похорону	219
16. Заповідання спадщини перед лицем смерті	231
 Вдячність	 247
Примітки	249

РОЗДІЛ 1

Родинні зв'язки

Знаємо, що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре (Римлян 8:28)

Ті, хто вже якийсь час йде за Христом, можуть помітити, що сторінка в їхній Біблії, на якій знаходиться цей вірш, трохи потерта, навіть забруднена. І на те є вагомі причини. Цей золотий вірш — свідоцтво від Бога про те, що ми не є нещасними жертвами життя, відданими на милість долі або випадку. Нами не рухає якась сліпа, безособова сила.

Навпаки, ми є об'єктами Божого промислу, Його турботи. Ми перебуваємо під Його рукою, яка нас спрямовує та захищає.

Боже провидіння — це «постійний прояв божественної сили, завдяки якій Творець береже всі Свої творіння, діє у всьому, що відбувається у світі, і спрямовує всі речі до призначеного їм кінця».¹

Значення Божого провидіння важко переоцінити, тому що ми помічаємо, як воно впливає на кожну сферу і на кожну мить нашого життя. Ця істина відрізняє віруючих від невіруючих. Нам не потрібно турбуватися про те, що чекає Стрільців, Близнюків або інші знаки Зодіаку, не потрібно думати про рух планет та інші дурниці, які займають мізки язичників. Ісус каже, що люди світу шукають усього цього (Матв. 6:32), а ми, Його народ, маємо бути іншими.

Тому ми приймаємо цю надихаючу істину про те, що Бог володарює й панує над усіма обставинами життя. Текст Римлян 8:28 — не релігійна банальність, яку можна пробурмотіти біля ліжка хворого або могили покійника, коли не знаємо, що ще сказати, але хочемо бути корисними. Це істина, призначена для життя, тому нам потрібна реальна ілюстрація того, як вона насправді працює.

Саме це ми надіємося дослідити в даній книзі. Біблійна доктрина Божого провидіння викладена в історії Йосипа досконало і показово. Простеживши, як потужний принцип Божого промислу розгортається в житті цього древнього героя віри, ми виявимо, що його історія, ймовірно, є хрестоматійною старозавітною ілюстрацією до тексту Рим. 8:28.

Якщо ви любите розповіді так само, як я, то можу вас запевнити, що в історії Йосипа ми стоїмо на порозі класики. Дійсно, це епос, сага: біографія Йосипа займає більше місця, ніж біографія будь-якого іншого героя книги Буття. Це ще більш дивовижно, коли розумієш, що в цю групу героїв книги Буття входить Авраам, Божий друг і батько всіх віруючих.

Навіть ті, хто має лише мізерне уявлення про Старий Заповіт, напевно знають про Йосипа з тієї самої причини, з якої багато хто знає про Ноя і ковчег або Йону і величезну рибу: історія Йосипа запам'ятовується завдяки візуально незвичному образу — його різнокольоровому одягу.

А тим, хто взагалі не має уявлення про Біблію, ім'я Йосипа може бути знайоме завдяки анімаційному фільму «Йосип: цар снів» компанії DreamWorks або популярному мюзиклу Тімоті Райса та Ендрю Ллойда Веббера під назвою «Йосип і дивовижний різнокольоровий плащ». Йосип, з яким ми зараз познайомимся, — це людина, яку варто знати.

Народження Йосипа описується в Бут. 30:23-24, і він неодноразово згадується в наступних розділах. Але ближче ми знайомимся з ним, коли юнакові вже сімнадцять років, і він разом з братами пасе отари свого батька Якова (Бут. 37:2). Між цим моментом і записом про смерть Йосипа у віці 110 років (50:26) пройшло дев'яносто три роки, і ми бачимо реально дивовижне життя, представлене в Біблії в дуже яскравих фарбах.

Історія Йосипа — це історія про ревності, обман, рабство, спотворення фактів, несправедливість, хтивість, суперництво і прощення. В ній брат іде проти брата. В ній ми читаємо про тюремне ув'язнення і важкі випробування, які однак не викликають почуття жалю до себе, і про процвітання, яке не супроводжується гордістю.

Життя Йосипа включає все це і навіть більше — і в усьому простежується тема всевладної Божої руки, яка виявляється в Його промислі, в Його турботі про Своїх

дорогих, улюблених дітей і звершує все, що Він задумав у цьому світі.

Життя Йосипа має стати для нас пам'яткою підбадьорення і запевнення, коли ми йдемо шляхом віри, несучи з собою багаж минулого, страхи сьогодення і перспективи майбутнього. Іноді, намагаючись припасувати одна до другої всі частини пазла життя, ми відчуваємо спокусу задатися питанням: «Чи хвилює це Бога? Чи контролює Він усе? І якщо так, то чого нам очікувати?»

Ми не знаємо, чи поставали перед Йосипом такі запитання до того, як йому виповнилося сімнадцять років. Ми бачимо, що в ранні роки свого життя він пережив чимало потрясінь, спричинених багато в чому тим, що його батька Якова наздоганяло минуле. Можливо, все ж, що під час дорослішання у Йосипа не було причин замислюватися про дію Божої руки у його житті, але все змінилося, коли юнакові виповнилося сімнадцять років.

Перш ніж ми розглянемо події, які зрушили життя Йосипа зі звичної колії, давайте подумаємо про те, що впливало на його життя до цього моменту.

ПОХОДЖЕННЯ ЙОСИПА

Звідки з'явився Йосип? Якби ви вперше прочитали його ім'я тільки в Бут. 37:2, то могли б запитати: «Чи була у Йосипа біографія, якої слід було б очікувати від людини з таким винятковим характером?»

Якими були родинні зв'язки у Йосипа? Вони є у кожного з нас, і всі вони щось значать. Наші родинні зв'язки можуть бути слабкими або міцними, благословенними або неприємними.

Безсумнівно, Йосип походив із вельми знаменитої родини. Жоден сімнадцятирічний юнак тоді і тепер не може похвалитися тим, що його прадідом був Авраам, дідом — Ісаак, а батьком — Яків. Тому, поглянувши на Якова, ми можемо простежити родинні зв'язки та впливи, наявні в ранні роки життя Йосипа.

Ранні роки життя Якова

Характер Якова проявився ще при його народженні, коли він схопив за п'яту свого брата-близнюка Ісава й отримав ім'я, яке означає «брехун» або «шахрай» (див. Бут. 25:26). Яків отримав це ім'я тому, що вправно маніпулював людьми та подіями, щоб усе складалося так, як він хотів. Перше, що ми дізнаємося про нього, — це те, що він виманив у свого брата Ісава право первородства (вірші 27-34). Потім, як записано в Бут. 27, Яків обманом змусив свого батька Ісака дати йому благословення, яке повинно було належати Ісаву. Коли Ісав дізнався про це, він сказав: «Тому звалось ім'я його: Яків, і він обманив два рази мене» (27:36).

Ісав поклявся вбити брата, тому їхня мати Ревекка відправила Якова в Падан арамейський до свого брата Лавана (28:2). Саме там Яків зустрів і полюбив Рахіль, молодшу дочку Лавана (29:9-10, 16-18). Він полюбив дівчину так сильно, що запропонував своєму дядькові працювати на нього за Рахіль сім років.

За іронією, дядько Лаван сам виявився трохи інтриганом. Тому, коли сім років минули і Яків сказав Лавану: «Дай мені жінку мою, бо виповнилися мої дні, і нехай я до неї ввійду!» (вірш 21), Лаван обдурив Якова, підсунувши в шлюбні покої свою старшу дочку Лію.

Це схоже на мильну оперу, чи не так? Уявляєте, як Лаван, лягаючи спати того вечора, мабуть, сказав дружині: «Почекай, поки Яків дізнається, що я зробив. Це буде неймовірно».

Коли Яків побачив, що його обдурили, Лаван спробував узаконити зроблене, сказавши, що за місцевим звичаєм не може віддати молодшу дочку поперед старшої. Але Лаван мав ще одну пропозицію для Якова: «Виповни тиждень для цієї [Лії], і буде дана тобі також та [Рахіль] за працю, що будеш працювати в мене ще сім літ других» (29:27). Яків так сильно любив Рахіль, що сказав: «Гаразд, домовилися». Так Яків одружився і на Рахілі.

Сім'я Йосипа

Після одружень Якова сімейний альбом у родині почав швидко заповнюватися; в їдальні регулярно потрібно було додавати стільці. Яків більше любив Рахіль, але Бог закрив її утробу, а відкрив утробу Лії. Господь всевладний над усіма деталями життя.

У Біблії стисло, послідовно описується, як народилися перші дванадцять дітей Якова — одинадцять синів і дочка. Лія народила Якову шість синів і єдину дочку, Діну. Вона також віддала Якову свою служницю Зілпу, від якої у Якова народилися ще два сини. Коли Рахіль не змогла зачати, вона віддала Якову свою служницю Білгу, і Білга народила двох синів. Нарешті, у Бут. 30:22-24 читаємо: «І згадав Бог про Рахіль... і відчинив їй утробу. І завагітніла вона, і сина вродила... І назвала ймення йому: Йосип».

Оце так сім'я! Один батько, чотири матері — дві дружини і дві наложниці, — десять синів і одна дочка. І на-

прикінці в цій заплутаній, складній сім'ї з'явився Йосип, на той момент наймолодший із синів Якова (Веніамін народиться через кілька років, і, народивши його, Рахіль помре [35:16-18]).

РОКИ СТАНОВЛЕННЯ ЙОСИПА

З моменту народження Йосипа до його появи на сцені в Бут. 37:2 його ім'я згадується всього тричі, і в кожному випадку — лише мимохідь (33:2, 7; 35:24). Але він був членом сім'ї під час подій, описаних у Бут. 31–36, які відбувалися протягом перших сімнадцяти років його життя.

Це були роки становлення Йосипа, частина Божої провиденційної праці з формування юнака для майбутнього, яке Бог призначив для нього. Бог уже формував характер Йосипа для виняткової, великої мети, яку ні сам Йосип, ні його рідні не зрозуміють ще впродовж багатьох років.

Отже, підбиваючи підсумок, подивимось, що відбувалося з Йосипом і його сім'єю з моменту його народження і до реального початку його пригод.

Втеча сім'ї від Лавана

Через якийсь час після народження Йосипа Яків вирішив, що пора повертатися додому і побачитися зі своїм братом Ісавом у Ханаані. Ми достеменно не знаємо, скільки років було Йосипу на той час — можливо, шість чи сім. Якщо так, то він був достатньо дорослим, щоб зрозуміти новину, оголошену за обіднім столом: «Ми повертаємося в Ханаан».

Йосип, імовірно, неясно уявляв, що все це означало, але він мав розуміти, що наближаються великі зміни.

Отож, одним із ранніх спогадів його дитинства, напевно, була поспішна втеча з дому діда Лавана, коли його батько Яків взяв свою сім'ю та отари і вночі пішов, не сказавши нічого своєму тестю (31:17-21).

Я пам'ятаю питання наших дітей, коли наша сім'я переїжджала з Шотландії до Сполучених Штатів: «Коли ми поїдемо? Як ми туди будемо добиратися? Що ми будемо робити, коли приїдемо туди?» Коли ми приїхали до Сполучених Штатів, діти не розуміли, де вони знаходяться. Коли ми сім'єю їхали кудись у відпустку, вони думали, що їдуть додому. Вони просто не могли засвоїти всю інформацію, пов'язану з таким великим переїздом. Їхні крихітні життя були в дивовижному круговороті.

Майже таким для Йосипа був досвід втечі його сім'ї в Ханаан. Щоб не бути виявленими, сім'я пішла в дорогу під покровом ночі. Яків вважав, що якщо Лаван дізнається про їхній від'їзд, він спробує їх зупинити. Тому при світлі місяця маленького Йосипа з матір'ю посадили на верблюда, і великий караван вирушив у бік Ханаану.

Я уявляю, як Йосип запитував Якова: «Тату, а чому ми тікаємо вночі? Тобі не подобається дідусь? Хіба дідусь нас не любить? Хіба ми не повинні з ним попрощатися?» А через кілька днів, коли Лаван наздогнав утікачів (31:22-23), я думаю, чи не стояв Йосип десь поблизу, слухаючи, як дід каже, дивлячись на батька:

Що ти зробив? Ти обманив мене, і забрав моїх дочок, немов бранок меча! Чого втік ти таємно, і обікрав мене, і не сказав мені? А я був би відіслав тебе з радістю, із співами, з бубном, і з гуслами. І ти не

дозволив мені навіть поцілувати онуків моїх і дочок моїх. Тож ти нерозумно вчинив (31:26-28).

Не знаю, які у вас були стосунки з дідусем, але я і мій дідусь були близькі настільки, наскільки це взагалі можливо. Через поранення, отримані під час Першої світової війни, дідусь ніколи не їздив за кермом машини. Тому ми з ним були експертами з громадського транспорту в Глазго. Я проїхався майже на всіх автобусах до всіх кінцевих зупинок у місті. Я їздив з дідусем, щоб просто поїхати з ним куди-небудь. Іноді ми з ним каталися в метро, нікуди не виходячи, і я з задоволенням сидів поруч і просто слухав його розповіді. Я ніколи не хотів розлучатися з дідусем, не поцілувавши його на прощання.

Але саме це сталося з Йосипом. На хлопчину чекало багато розлук у житті — і дуже часто він не мав можливості попрощатися. Йосип мав навчитися плакати і справлятися з болем. Але навіть у цих ранніх життєвих обставинах Бог працював з Йосипом, готуючи його до майбутнього.

Остання сцена в 31-му розділі Буття — це визначна подія з життя Йосипа, яка має глибоко врізатися в нашу пам'ять: Яків і Лаван уклали заповіт, потім влаштували трапезу, щоб скріпити угоду, і Лаван, перш ніж повернутися додому, провів ніч з рідними (31:43-54).

Я хочу, щоб ви тут відчули і пережили емоції прощання. Якщо ви коли-небудь їхали далеко з рідного дому, вам добре знайоме це переживання «ночі перед від'їздом». Сім'я в зборі, і це прекрасне возз'єднання, але радість затьмарюється очікуванням наступного ранку і прийдешньої розлуки.

Так було і в родині Йосипа. У тексті сказано: «І встав Лаван рано вранці, і поцілував онуків своїх, і дочок своїх, і поблагословив їх. І пішов, та й вернувся Лаван до місця свого» (32:1). Лаван напевно міцно обійняв всіх внуків, можливо, найсильніше притиснувши до себе маленького Йосипа як наймолодшого в сім'ї.

Зустріч з Ісавом

Ця частина історії закінчилася без суперечок і неприємних сцен, але потрясіння Якова тільки починалися. Далі йому належало зустрітися з братом Ісавом, який ішов назустріч із чотирма сотнями людей. При одній думці про це страх оволодів серцем Якова (32:8).

І знову ж таки, Йосип мав якоюсь мірою знати про це. Можливо, він не розумів усієї картини, але він відчував, що щось не так; він бачив, що його батько боїться. Можливо, він чув розмову Якова і Рахілі в наметі, як я зазвичай був свідком розмов батьків, коли вони мили разом посуд. Я слухав, стоячи біля дверей, і знав, коли батько був чимось стурбований. Слово «стурбований» доречно описує стан Якова при безпосередній, дуже особистій зустрічі з Богом.

Ви пам'ятаєте, що Яків розділив свою сім'ю та майно і відправив їх уперед. Відокремлений від усіх, він дивовижним чином особисто зустрівся з Богом, і результат зустрічі мав вплив на історію сім'ї на довгі віки: Яків отримав нове ім'я і абсолютно нову сутність (32:29).

Вранці, коли Яків після поединку з Ангелом Господнім повернувся до рідних, він кульгав. Я не знаю, чи розповів він Йосипу про те, що сталося тієї ночі, але ця подія явно

наклала відбиток на самого Якова, бо, коли сім'я прийшла до Сихема, Яків (якого тепер звали Ізраїль), щоб відділити свою сім'ю від навколишнього світу, побудував жертовник Господу (33:18-20).

Трагедія в Сихемі

Яків примирився зі своїм братом Ісавом, але коли сім'я розташувалася табором у Сихемі, трапилася страшна трагедія: Діну зґвалтував юнак (теж на ім'я Сихем), а Симеон і Левій спланували й влаштували жорстоку розправу над чоловіками міста (34:1-31).

Йосипу в той час було, можливо, одинадцять чи двадцять років, і можна уявити, що коїлося в його голові, коли він бачив надзвичайне обурення старших братів і чув їхні розмови в напівголоса. Через усе це Бог працював над формуванням характеру юнака.

Смерть Рахілі

Із Сихема сімейство за велінням Господа рушило до Вефілю, де Яків зупинявся під час втечі від Ісава (35:1; пор. 28:10-22). Яків побудував там жертовник, щоб освятити свій рід, і там його сім'ю спіткала тяжка втрата. Спочатку померла Девора, годувальниця матері Якова Ревеки, яка і була оплакана там (35:8). Потім Яків пережив втрату своєї коханої дружини Рахілі, котра померла, народжуючи Веніаміна (35:18).

Народження Веніаміна стало ключовим моментом у житті Йосипа. Два наймолодших брати у великій сім'ї, мабуть, були емоційно дуже прив'язані один до одного. Крім того, вони були єдиними дітьми Рахілі. Але в день

народження Веніаміна радість і смуток змішалися воедино, бо під час важких пологів сина Рахіль пішла з життя.

Потім у життя Йосипа знову вплелися нитки болю, смутку та втрати. Йому довелося зіткнутися зі смертю свого діда Ісаака (35:29) — ще один похорон, ще одне нагадування про тлінність життя, реальність смерті та необхідність віри.

БОЖА БЛАГОДАТЬ

У цих розділах є ще багато цікавого, що стане вам нагородою за уважне вивчення. Але нарешті ми переходимо до 37-го розділу, де об'єктив камери спрямований на Йосипа як головного героя в розповіді. І тепер ми готові зазирнути в очі сімнадцятирічному юнакові, який вже пережив більше хвилювань, інтриг і травм, ніж багато хто з нас зазнає за все життя.

Висловлюючись сучасною мовою, можна було б сказати, що Йосип вийшов із неблагополучної сім'ї. По суті, всі ми походимо з неблагополучних сімей, тому що гріх робить всіх людей неблагополучними; але коли береш усі гріхи великої кількості егоїстичних людей і зосереджуєш їх в одній сім'ї, то виходить сильно розбалансований механізм із колесами, що крутяться в різні боки.

Отже, ми можемо коротко підсумувати цю частину життя нашого героя. Потрібно пам'ятати, що Бог готував Йосипа до тієї ролі, яку задумав для нього, в непростих умовах неідеального сімейного життя. По суті, єдине пояснення життя Йосипа і тієї ролі, яку він зіграв, криється в Божій обираючій благодаті. Немає жодного людського

пояснення тому, як Йосип міг вийти з емоційної та духовної «м'ясорубки» свого життя у великій проблемній сім'ї і стати тією неймовірною Божою людиною, якою він був. Єдиний спосіб пояснити це — сказати, що Бог запланував, щоб так було: «У світі будь-які дива може Господь вершити, Він може хвилі зупинити і по воді ходити».² Тому ми не повинні дозволяти нашим обставинам і розчаруванням ставати виправданням для вибору, який ми робимо в житті. Бог вищий за все це, і Він може з попелу спорудити красу. Випробування приходять, за словами Августина, щоб утвердити та удосконалити нас.³

Мозаїка життя Йосипа також слугує яскравим нагадуванням про те, який вплив життя батька має на дітей. Яків не був прикладом принциповості. У важких ситуаціях він часто обирав не найкращий шлях. Був повільним у моменти, які вимагали швидких рішучих дій. Був схильний уникати проблем замість того, щоб вирішувати їх. Але Бог призначив використати цього недосконалого батька, щоб виховати юнака, котрого Він вибрав для порятунку Свого народу від голоду, провівши Йосипа через багато випробувань у Єгипті.

А які ми батьки? Яку спадщину ми залишаємо після себе? Які історії розповідатимуть наші діти? Що вони думатимуть, коли стоятимуть і дивитимуться на наші надгробки? Підбадьорьтеся тим, що з хаосу складної біографії Йосипа з'явилася людина, яку Бог використав як яскравий приклад Своєї благодаті.

РОЗДІЛ 2

Новий одяг, дивовижні сни та довга подорож

До сімнадцяти років Йосип встиг відчутти на собі більше непривабливих сторін сімейного співіснування, ніж багато хто з людей переживає за все своє життя.

Враховуючи всі події, що відбулися в житті Йосипа до сімнадцяти років, можна сказати, що він був вельми примітним юнаком. Його родина була заможною, сім'я — великою, і було очевидно, що Йосип живе в зростаючому очікуванні чогось особливого, що Бог задумав для нього.

У вступних віршах 37-го розділу Буття, де описаний початок Божих стосунків з Йосипом, ми бачимо перші натяки на Божу провіденціальну турботу. Ми починаємо помічати, як розгортається класична старозавітна ілюстрація тексту: «Тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре» (Рим. 8:28).

Три аспекти життя Йосипа задали темп розгортанню подій в усій подальшій драмі: Йосип був об'єктом особливої впадоби батька, ревнивої ненависті братів і провіденційної турботи Бога.

ОБ'ЄКТ ОСОБЛИВОЇ ВПОДОБИ ЯКОВА

Факт упередженості Якова

Від самого початку було зрозуміло, що Йосип був улюбленцем свого батька Якова: «Ізраїль [нове ім'я, дане Якову] любив Йосипа над усіх синів своїх, бо він був у нього сином старості» (Бут. 37:3). Це незаперечний факт у даній справі, і так він викладається в тексті Святого Письма.

Чи правильним було таке відношення? Ні, наявність улюбленців серед дітей може мати руйнівні наслідки для сім'ї. Але в Якова все було саме так. Йосип був дитиною, що народилася в його старості від Рахілі, яку Яків дуже сильно любив. Легко зрозуміти, що Яків відчував до Йосипа особливу прихильність, і, в якомусь сенсі, цьому не потрібно дивуватися. Зрештою, коли діти виростають і починають самостійне життя, батьки залишаються самі. І саме коли Яків розмірковував, з ким він у майбутньому проводитиме час, Бог подарував йому ще одного сина. Уявіть, мабуть, куди б не йшов старий, туди ж йшов і його малюк. Вони стали нерозлучними друзями. Цей літній батько особливо любив свою пізню дитину.

Інші десять синів Якова були набагато старші за Йосипа. На той час вони вже жили окремо. Сини могли очікувати, що Яків прив'яжеться до Йосипа, і, мали б розуміти, що не на заздрість їм молодший брат став об'єктом любові

батька. Жан Кальвін сказав про це так: «Більш дорослі сини цілком могли б поступитися в цьому питанні».¹ Але очевидно, що старші брати взагалі не поступилися ні в чому і не поділяли любові батька до молодшого брата.

Упередженість Якова могла б бути не такою вже й жахливою, якби обмежилася тільки цим. Але Яків зробив Йосипу дорогий подарунок — «квітчасте вбрання», яке стало наочним нагадуванням братам про особливе положення Йосипа (37:3). І за це вони його зненавиділи.

Чому цей одяг викликав таку ворожість? Адже батьки мають повне право взяти когось зі своїх дітей у магазин і купити йому щось, не побоюючись, що ця покупка викличе отруйний, в'їдливий, віроломний відгук у серцях інших дітей. Дійсно, якщо подарунок іншому може викликати таку реакцію в людині, значить, її проблема набагато глибша, ніж власне подарунок. І ми бачимо, що саме так було у випадку з братами Йосипа.

Справа не стільки в тому, що одяг був дуже цінним чи гарним, хоча я впевнений, що це був дійсно чудовий виріб. Не було проблеми і в тому, що одяг був проявом особливої прихильності Якова до Йосипа, адже старші брати, напевно, помічали її і в інших сферах. Проблема полягала в тому, що одяг виділив Йосипа в окремий клас. У тому, що Йосип вдягнув цей одяг, було щось, що свідчило про лідерство — лідерство, яке в тому суспільстві ніколи не належало наймолодшому синові в домі. Лідерство у сім'ї мав успадкувати Рувим, найстарший син Якова; але Рувим втратив довіру батька, переспавши з Білгою, однією з його наложниць (35:22). Тому, коли Яків задумався про передачу лідерства в родині, він, природно, звернувся до

сина своєї прихильності — хоча Йосип був ще підлітком, він уже зарекомендував себе як гідний і надійний наступник. Подарувавши Йосипу цей прекрасний одяг, батько вирізняв його серед інших.

Щоразу, коли Йосип одягав цей подарунок, брати, напевно, говорили: «Ми ненавидимо і його, і цей одяг». Таким був результат упередженості з боку Якова.

Нерозумність упередженості Якова

Незважаючи на те, що Боже провидіння постійно пересилувало в житті Йосипа, слід визнати, що дії Якова були нерозумними. Батькові не личить проявляти прихильність до одного з дітей, особливо в такій явній і яскравій формі, як це було подано в одязі Йосипа.

Упередженість Якова заслуговує на особливу увагу з погляду на його власне минуле. Його стосунки з братом Ісавом були на довгі роки зруйновані необ'єктивністю Ісака і Ребеки. Сумно звучить вірш: «І полюбив Ісак Ісава, бо здобич мисливська йому смакувала, а Ребека любила Якова» (Бут. 25:28). Саме упередження Ісака, а також інтриги Ребеки, спрямовані на просування улюбленого сина, призвели до хаосу в сім'ї.

Можна було б подумати, що ці болісні спогади завадять Якову зробити ту саму помилку по відношенню до своїх синів. Але практика показала протилежне. Історія повторюється. Можливо, Яків думав: «Я знаю, що Ісав колись хотів убити мене, але я не дозволю, щоб подібне сталося з Йосипом». Однак ми не владні над подіями.

Дозвольте тут зупинитися і звернутися з закликом до батьків: остерігайтеся безглуздя упередженості та оз-

лоблення, яке так часто супроводжує упередженість. Всі наші діти є унікальними дарунками від Бога. Ми повинні плекати кожну дитину з беззастережною любов'ю та турботою, визнаючи унікальний характер, індивідуальні здібності та особливі потреби кожної дитини.

Йосип, можливо, був променем світла в житті Якова, але, виявляючи до нього особливу прихильність, Яків не зробив нічого доброго, а, навпаки, кинув темну, руйнівну тінь на життя улюбленого сина. Упередженість в сім'ї — це глупота, яка призводить до озлоблення.

ОБ'ЄКТ НЕНАВИСТІ БРАТІВ

Йосип не лише користувався особливим благословенням батька, але й був змушений терпіти підступну жорстокість братів. Він став об'єктом їхньої заздрісної ненависті. І це була справжня ненависть!

З часом ставлення братів до Йосипа не покращувалося. У Бут. 37:4 сказано: «І бачили його [Йосипа] браття, що їх батько полюбив його над усіх братів його, і зненавиділи його, і не могли говорити з ним спокійно». Потім, коли Йосип розповів братам свій сон, «вони ще збільшили ненависть до нього» (37:5, 8). І, нарешті, ми читаємо: «І заздрили йому брати його» (37:11).

Справа не в тому, що старші брати недолюбливали Йосипа. Їх дратувало не те, що батько змушував їх брати молодшого брата з собою. Дехто з нас може пригадати слова батьків: «Нехай твій брат грається з тобою. Тобі це корисно». Ні, це було набагато більше, ніж роздратування на молодшого брата. Десять старших синів відчували непереможну ненависть до Йосипа, яка кінець кінцем проявилася

в безмірній жорстокості до нього. Текст показує три чинники, які сприяли зародженню цієї ненависті.

Брати ненавиділи його за недобрі звістки

Спочатку ненависть братів до Йосипа була викликана тим, що він «доносив недобрі звістки про них до їхнього батька» (37:2).

Близькі стосунки Йосипа з батьком, безперечно, сприяли подібним звісткам. Однак тут немає й натяку на те, що Йосип керувався зловмисними спонуваннями. Донесення ним звісток просто констатується у Святому Письмі, ніяк при цьому не оцінюючись. Якщо неприємні факти дійсно мали місце, то для звісток була законна причина; якщо ж її не було, і Йосип все вигадав, це неправильно. Але сказане про його братів у попередніх розділах Буття змушує припустити, що підстав для таких звісток було більш ніж достатньо. У будь-якому разі, помічаючи неприйнятну поведінку старших братів, Йосип як слухняний син повідомляв про це батькові.

У дитинстві, живучи ще в Шотландії, я був у захваті від старшого брата мого товариша Грема, який служив у Королівському військово-морському флоті. Я був зачарований його уніформою, його м'язами та його розповідями; проте деякі з тих розповідей були непристойними, і я пам'ятаю, як Грем пішов і розповів про це батькові: «Тату, ти знаєш, що він говорив? Ти знаєш, що він робив у Сінгапурі?» Старший брат дуже швидко зрозумів, що для нього краще буде повернутися на корабель, ніж продовжувати спілкуватися з молодшим братом, який доповідав батьку про всі розмови.

Так, мабуть, сталося і в Йосипа з його братами: він повідомляв про їхню погану поведінку батьку, а братам це не подобалося.

Брати ненавиділи його за одяг

Про те, що причиною ненависті старших братів став подарований молодшому одяг, уже згадувалося. Через це, як відзначається в тексті, вони не могли розмовляти з Йосипом спокійно. Їхні очі ніколи не зустрічалися з його очима за вечерею. Вони не могли заговорити з ним без того, щоб не вихлюпнути ненависть і отруту. Корінь їхньої ненависті був очевидним: брати йому відверто заздрили.

Деякі люди роками не спілкуються зі своїми братами та сестрами через чудовисько, що зветься заздрістю, бо заздрість — це монстр, який здатний з'їсти нас живцем. Щастя та успіх інших — отрута для заздрісників.

В робочому колективі іноді легше пережити пониження у посаді, ніж підвищення. Бо як тільки вас підвищують, відразу розкривається справжній характер людей, які вас оточують. Багатьом важко підійти до вас і сказати: «Я такий радий, що ти отримав це чудове підвищення раніше за мене, і радію, що ти за посадою тепер вищий за мене». Будемо чесними: зробити це дуже важко. Тому перш, ніж почнемо показувати свою духовність та засуджувати братів Йосипа, давайте пригадаємо, що кепка з написом «Заздрість» часто дуже добре сидить і на наших головах.

Шотландський тлумач Біблії, який жив двісті років тому, сказав: «Гидка пристрасть заздрості мучить і руйнує саму людину, хоч і прагне згубити об'єкт її заздрості».² Заздрість руйнує заздрісника, а не об'єкт його заздрощів.

Це як саможаль: він з'їдає вас, але мало що робить з іншою людиною.

У давньогрецькому епосі є історія про статую, встановлену на видному місці в одному з міст на честь знаменитого атлета. Суперник атлета, який заздрихав успіху колеги, вирішив знищити цю статую. Він приходив по ночам і бив пам'ятник, сподіваючись його повалити. Зрештою, він розхитав статую настільки, що вона впала, на смерть придавивши його самого.³

Якщо ми хочемо уникнути безумства упередженості, нам також необхідно стежити за тим, щоб не опинитися у полоні заздрості.

Якби брати розуміли, що Бог всевладно діє в житті людей, і Він вирішив зробити Йосипа об'єктом Своєї прихильності, вони не мали б приводу для заздрощів або, принаймні, змогли б зрозуміти Божий погляд на те, що відбувається, навіть якби це все не давало їм покою. Бог підвищує і понижує людей. Тому ті, хто піднявся, не повинні пишатися, а ті, хто не піднявся, не повинні сумувати. Якби брати Йосипа засвоїли це, вони позбавили б себе і всю свою сім'ю багатьох душевних страждань.

Хтось висловив цю істину у двовірші: «Щоб другу скрипку міг ти грати, багато благодаті маєш мати».⁴ Це дуже важка роль.

Добре зіграв призначену роль Іван Хреститель. Він займає центральне місце в перших розділах Євангелія від Івана. Він був предтечею Христа, проповідував покаяння, хрестив велику кількість людей і мав вельми успішне служіння. Але Іван правильно розумів свою роль. Коли його учні прийшли і сказали, що він втрачає послідов-

ників, які переходять до Ісуса, Іван відповів: «Людина нічого приймати не може, як їй з неба не дасться» (Іван. 3:27). Іван знав, що Бог зробив його голосом, а не Словом. Він знав, що Бог зробив його предтечею, а не Месією. Він знав, що Бог зробив його вісником, а не Царем.

Ми можемо перенести таку звичку смирення у будь-яку сферу життя, в якій обертаємося. Чітку відповідь на питання про те, як уникнути заздрості, дає апостол Павло: «Хто бо тебе вирізняє? Що ти маєш, чого б ти не взяв?» Відповідь: нічого. «А коли ж бо ти взяв, чого чванішся, ніби не взяв?» (1 Кор. 4:7).

Брати ненавиділи його за сни

Крім ненависті за гарний одяг і за донесення поганих звісток про них, брати ненавиділи Йосипа за його сни.

Усім сняться сни. Хтось їх запам'ятовує, а хтось — ні, і за сніданком більшість снів стають приводом для жартів. Через той абсурд, який нам сниться, ми вирішуємо, що нам потрібно перестати багато їсти перед сном.

Так могли вчинити і брати Йосипа. Вони могли посміятися, коли він сказав їм: «Послухайте-но про той сон, що снівся мені. А ото ми в'яжемо снопи серед поля, і ось мій сніп зачав уставати, та й став. І ось оточують ваші снопи, та й вклоняються снопові моєму» (Бут. 37:6-7). Брати могли вислухати це і сказати: «Та він з глузду з'їхав! Яка дурна ідея! Послухайте смішні сни Йосипа і подивіться на його смішний одяг».

Причина, чому десять братів цього не зробили, полягала в їхньому розумінні того, що до цих снів якимось чином причетний Бог. Сни Йосипа не були звичайними

снами; вони були передвістям того, що збирався зробити Бог. Господь говорив через сни, щоб, коли події розгорнуться відповідно до цих снів, усім стало ясно, що все сталося не випадково, а відповідно до Його плану. Так Йосип розповів братам свій незвичайний сон.

Однак на цьому сни не закінчилися. Пізніше Йосип сказав: «Оце снівся мені ще сон, і ось сонце та місяць та одинадцять зір вклоняються мені» (37:9).

Чи повинен був Йосип розповідати рідним про свої сни? Ймовірно, ні. Можливо, це було помилкою з його боку — розповісти про сни братам. Пізніше юнак розповів батькові другий сон і у відповідь почув докір (37:10). Але в цих снах був явний натяк на те, що Йосип був об'єктом особливої Божої прихильності та знаряддям Його особливого задуму. Отже, через розповіді про ці сни ненависть братів посилилася.

Уявіть, що вам сімнадцять років, і ви реально нікому не цікаві. Пам'ятаєте, коли вам було сімнадцять? Пам'ятаєте, наскільки важливим для вас було схвалення оточуючих? Скоріш за все, воно було для вас усім. Ви ж не хотіли б опинитися в ізоляції та ходити самотньо коридорами школи, не маючи з ким поговорити, з ким провести час, не маючи нікого поряд для спілкування. Це найгірший з можливих сценаріїв для юнака. Але саме в такому становищі був Йосип. Ми не здивувалися б, якби Йосип вийшов із цієї ситуації замкнутим і зацикленим на собі — зачинився у своїй кімнаті, слухаючи музику, як сказали б сьогодні.

Але подивіться на нього: Йосип був стійким, зібраним, відкритим. Ненависть братів і докори батька не зламали характер юнака.

ЙОСИП БУВ ОБ'ЄКТОМ БОЖОЇ ПРОВІДЕНЦІЙНОЇ ТУРБОТИ

Стійкість характеру Йосипа, безсумнівно, ґрунтувалася на його зростаючому усвідомленні того, що в усьому, що відбувається, він був об'єктом Божої провіденційної турботи.

Що це означає? До нашого попереднього визначення провидіння ми можемо додати те, яке дає Гайдельберзький катехізис: провидіння — це «[всемогутня і всюди-суща сила Бога], якою Він зберігає небеса, землю і всі творіння Його, і так керує ними, що злаки і трави, дощі та посухи, врожайні й неврожайні роки, їжа та пиття, здоров'я і хвороба, багатство й бідність, усе це приходить до нас не випадково, а з Його батьківської руки».⁵

Бог провіденційно брав участь у подіях життя Йосипа, що стало очевидним під час його подорожі до братів.

Небезпечна подорож

Якось Ізраїль (Яків) послав Йосипа провідати братів, які пасли сімейні отари на деякому віддаленні (37:12). У тексті йдеться: «І сказав Ізраїль до Йосипа: „Таж брати твої пасуть у Сихемі! Іди ж, і я пошлю тебе до них!“ А той відказав йому: „Ось я!“» (37:13).

Йосип міг би відповісти: «Будь ласка, не посилай мене. Хіба ти не можеш послати слугу? Хіба ти не розумієш, що брати мене ненавидять? Вони ніколи зі мною не розмовляють. Коли вони побачать мене, це буде жахливо. Крім того, Сихем знаходиться за багато кілометрів звідси». Але Йосип послухався батька, хоч і розумів, що подорож буде нелегкою.

Я не знаю, наскільки в курсі всього був Яків, коли відправляв Йосипа в дорогу. Чи розумів він, що наражає сина на небезпеку? Чи усвідомлював, що у багатьох відношеннях ця подорож дуже небезпечна? Чи можемо ми припустити, що на той час Яків уже мало звертав увагу на те, що відбувається навколо, і лише поверхово знав про ненависть старших синів до молодшого?

Ми не знаємо. Простіше сприйняти рішення Якова, якщо вважати, що він не допускав думки про здатність старших синів завдати якоїсь шкоди Йосипу, — і це зрозуміло. Багато батьків кажуть: «Звичайно, хлопчаки час від часу чубляться, але вони ніколи не заподіють один одному зла». Тому Яків поплескав Йосипа по спині і відіслав, кажучи: «Все буде добре. Іди, знайди своїх братів».

Якби Яків розумів, що, посилаючи Йосипа до Сихема, він розлучається з улюбленим сином на двадцять років, я не впевнений, що він відправив би його в цю подорож. Однак Бог контролював усі обставини. Насправді для Йосипа було краще бути далеко від дому, але в центрі Божого плану, ніж бути вдома, але далеко від Божих цілей.

Так само й ми робимо помилку, коли намагаємося визначити Боже керівництво на основі того, що для нас є найбільш зручним, прийнятним і раціональним. Боже провидіння панує навіть тоді, коли в житті рясніють розколи, розлука і заздрість.

Змова братів

Уявіть собі картину, як Йосип підходив до братів у полі поблизу Дотана (37:14-18). Він прийшов у Сихем, але незнайомець, якого він зустрів, сказав, що брати го-

ворили про перехід у Дотан. Сихем знаходився за вісімдесят кілометрів від Хеврона, а Дотан — ще за двадцять п'ять. І коли Йосип вже наближався до братів, подолавши стільки кілометрів по пересіченій місцевості, вони його побачили. «Ось, іде той сновидець, — сказали вони один одному. — Тепер давайте вбиймо його» (37:19-20).

Відчуєте іронію: десятеро старших братів, сидячи й дивлячись на появу чоловічої фігури на обрії, впізнали одяг Йосипа і задумали вбити того, без кого одного дня вони померли б від голоду. Кальвін зазначає: «Той, хто був покликаний стати знаряддям їхнього порятунку, [ось ось] буде кинутий у колодязь».⁶

Ми розуміємо іронію, бо знаємо: Бог задумав направити Йосипа до Єгипту, щоб зберегти його рідних під час майбутнього голоду. А в той момент брати хотіли вбити єдину людину, яка могла їх врятувати.

Декілька заключних спостережень

Драма життя Йосипа, ще тільки розгортаючись, вже дає нам поживу для роздумів. Наприклад, давайте ще раз усвідомимо, що Бог так само твердо контролював змови і ями в житті Йосипа, як його сни та їхнє виконання. «Не судить Господа німічним розумом, / ... не судить про діла Його даремно; / Бог Сам Себе всім пояснить і зробить все Він певно», — писав автор одного гімну.⁷ Коли вам або вашій близькій людині в лікарні зробили томографію і лікар каже, що новини погані, виникає спокуса запитати: «А де ж Бог у всьому цьому?» Відповідь полягає в тому, що Бог однаково всевладно контролює як нещастя, так і благословення в нашому житті.

Нам також потрібно навчитися в Йосипа не засмучуватися, коли Бог вирішує дати нам процвітання, а інші цьому заздять. Багатьом людям важко засвоїти цей урок. Я часто чую, як люди намагаються скинути Божі благословення з рахунків і пояснюють їх так, щоб інші занадто не засмучувались. Але в цьому немає жодної потреби! Якщо ви розумієте, що Господь дав вам можливість укласти успішну ділову угоду, якщо усвідомлюєте, що саме ваше дихання — це дар з Божої руки, і якщо можете пояснити кінцевий результат тільки з погляду Божого всевладного рішення благословити вас, то вам не потрібно ховатися з-за того, що хтось починає заздрити вашому успіху. Послухайте ще одну думку Кальвіна: «Отже, навчимося не засмучуватися, якщо в якийсь момент вилив Божої благодаті на нас викличе заздрість».⁸ Якщо у братів Йосипа і були претензії, то тільки до Якова; Йосип ніколи не просив собі особливого одягу, а також не вигадував своїх снів.

І, нарешті, зверніть увагу, що Божа провіденційна турбота проявляється дивовижним і незвичайним чином. Йосипа збиралися кинути у глибоку пересохлу яму, але Бог пролив у цю темну дірку світло Своїєї перемоги, сили та підтримки. Тому ми не повинні дивитися на похмурі, важкі періоди нашого життя як на те, що перешкоджає здійсненню Божого задуму. Натомість, ми повинні навчитися довіряти Йому навіть у темряві.

До речі, чи бачимо ми, як дивовижно і драматично ці події, а також сам Йосип віщують іншого Прийдешнього, тобто Ісуса?

- Як Йосип продали в рабство через заздрість, так Матвій каже, що і в діях юдейських вождів Пілат розпізнав те, «що Його [Ісуса] через заздрощі видали» (Матв. 27:18).
- Як Йосип довго подорожував горбистою місцевістю в пошуках тих, хто його потім відкине, так і Ісус прийшов до Своїх, «та свої відцурались Його» (Іван. 1:11).
- Як Йосип був зневажений і відкинутий тими, кого він одного разу врятує, так і відкинутий Ісус повинен був стати брамою до життя для всіх віруючих.

РОЗДІЛ 3

ПРОДАНИЙ, СУМНИЙ, АЛЕ ЗБЕРЕЖЕНИЙ

Мабуть, немає більш яскравої ілюстрації дії Божого провидіння в житті людини, ніж опис драматичних подій, що розгортаються перед нашим зором. Йосип щойно потрапив під приціл десяти жорстоких, сповнених ненависті старших братів, однак він не був під владою злої долі чи випадку. Ним не керувала сліпа, безособова сила. Юнак перебував під пильним оком всевладного Бога.

У Бут. 37:18 говорить, що брати побачили Йосипа здалеку. Як вони впізнали молодшого брата на відстані? За його ходом, за тим, як він похитував головою з боку в бік, чи за якимись іншими ознаками? Достеменно ми не знаємо, але, швидше за все, вони впізнали Йосипа за його особливим одягом: «І сказали вони один одному: „Ось іде той сновидець! А тепер давайте вбиймо його, і кинемо його до однієї з ям, та й скажемо: ‘Дикий звір з’їв його!’ І побачимо, що буде з його снами“» (37:19-20).

Можна тільки уявити їхні злісні репліки: «Подивимося, чи буде Йосип бачити ще якісь сни після того, як ми з ним розберемося».

Брати Йосипа посіяли у своїх серцях насіння ненависті, і це насіння впало на родючий ґрунт. Вони поливали його заздрістю та удобрювали егоїзмом. Тепер посіяне почало приносити свої гіркі плоди. Ненависть братів до Йосипа неможливо порівняти з жодною з його провин проти них. Їхня рішучість вбити брата — нагадування про те, що ненависті не потрібна причина; все, що їй потрібно, — це куточок егоїстичного серця, в якому вона може прорости.

ВРЯТОВАНИЙ РУВИМОМ

Старший брат Рувим, дізнавшись, що Йосипа хочуть вбити і заховати його тіло в глибокому колодязі, вигадав інший план. Точніше, запропонував поправку до початкової ідеї: «Не губімо душі його! ... Киньте його до ями тієї, що в пустині, а руки не кладіть на нього» (37:21-22). Основний задум плану полягав у тому, щоб молодший брат лишився живим, що дозволило б Рувимові пізніше повернутися, витягнути Йосипа з ями і відвести додому до батька (37:22). Вочевидь, Рувим керувався найкращими мотивами.

Решта братів погодилися з його пропозицією, не знаючи, що він планує згодом врятувати Йосипа. Вони зняли з Йосипа одяг і кинули юнака в яму, у якій не було води (37:23-24).

Це може здатися певним проявом співчуття до бранця з боку братів, але насправді в їхніх діях немає нічого

по-справжньому хорошого. Якщо подумати, то вбити Йосипа, а потім кинути його тіло в яму було б більш гуманно, ніж кинути його в яму живим і залишити там, у пустелі, вмирати повільною, болісною смертю від зневоднення та голоду. Ми ні на мить не повинні думати, що брати погодилися з пропозицією Рувима тому, що вважали її більш добрим і м'яким способом поводження з Йосипом. Можливо, їх трохи мучило сумління, коли вони уявляли собі наслідки скоєного, але цим справа і обмежилася. Як ми зараз побачимо, їхні подальші дії продемонстрували всю черствість сердець старших братів.

Задум Рувима

Цікаво, що саме Рувим хотів врятувати Йосипа. Пам'ятаєте, коли обличчя Рувима востаннє крупним планом потрапляло в об'єктив камери Божого Слова? У Бут. 35:22 говориться, що Рувим, увійшовши до Білги, знеславив себе, наложницю батька, самого батька та Бога.

Гріх Рувима був настільки огидним, що інстинктивно у нас може виникнути дуже негативне ставлення до первістка Якова. Той, хто згрішив у такий спосіб проти батька і проти сім'ї, не міг бути хорошою людиною! Але чи був Рувим нездатним на щире співчуття? Чи було його прагнення врятувати Йосипа мотивоване чимось іншим, аніж щирою турботою?

Деякі тлумачі Біблії припускають, що Рувим вчинив так, тому що побачив шанс змити своє беззаконня і повернути прихильність батька. Якби Рувим відвів Йосипа назад до Якова і розповів, що «зухвала дев'ятка» планувала зробити з мрійником, а він втрутився, щоб врятувати

його, то, можливо, Яків змінив би свою думку про сина. Але, як каже Джордж Лоусон, «нехай не вважають найгірших із людей гіршими, ніж вони є насправді».¹ Той факт, що Рувима спокусила похоть, не означає, що в його серці не могло бути співчуття до молодшого брата.

У кожного з нас є свої особливі гріхи. Коли ми залишаємося самі, і нас ніхто не бачить, чи тяжіємо ми до розпачу і зневіри? До похоті та моральної нечистоплотності? Чи, можливо, ми схильні до ревнощів або гіркоти?

Ми повинні чесно собі зізнатись, де ми вразливі. Апостол Яків каже, що «кожен спокушується, як надиться й зводиться пожадливістю *власною*» (Як. 1:14, курсив доданий). Усі ми стикаємося зі спокусами, але не всі спокушаються однаковими речами.

Не варто розглядати дії Рувима в Бут. 37 тільки у світлі його падіння, описаного у 35-му розділі. Імовірно, Рувим справді був зламаний своїм вчинком у минулому і шукав можливості зробити щось, що стало б свідомством його щирого каяття перед батьком. У поєднанні зі щирою турботою Рувима про Йосипа зрозуміло, чому він так засмутився, повернувшись пізніше і виявивши, що Йосипа немає в ямі (Бут. 37:29-30). Однак, рука Божого провидіння у навколишній духовній темряві, заздрості та жорстокості перебувала на Йосипі.

ПРОДАНИЙ ЮДОЮ

Уявіть собі жах і сум'яття Йосипа, коли брати холодно-кровно витягли його з ями і продали мадіамським купцям за двадцять срібняків. Нам доводиться трохи заплющити

очі і примружитися, щоб повірити в те, про що ми читаємо в цих віршах. Пам'ятаєте, як на уроках малювання ви дивилися на картину, силуючись побачити певні образи або дрібні деталі? Часто бувало, що ви нічого не бачили, доки вчитель не казав: «Примружте очі і вдивіться в картинку». Виконавши вказівку, ви, нарешті, могли побачити контури деяких предметів, яких раніше не помічали. Саме так я підходжу до цієї частини історії.

Бездушні брати

Неймовірно, щоб брати могли так ставитися до одного з рідних по крові, як ці десятеро поводитися з Йосипом. Ще більш неймовірно, що, скоївши брудну гріховну справу, брати могли сісти і спокійно їсти, але саме так вони і вчинили (37:25).

Це вкрай неприваблива, жорстока картина. Брати позбавили Йосипа одягу — і можна бути впевненими, що вони робили це без будь-якого натяку на ввічливість на кшталт: «Чи можу я взяти твій одяг, Йосипе?» Радше, вони просто схопили його, зірвали з нього одяг і кинули в яму, маючи намір залишити молодшого брата помирати в цій ямі роздягненим. Це вже було досить погано. Але потім, демонструючи своє жорстокосердя, «сіли вони попоїсти хліба» (37:25).

Що може зіпсувати вам апетит? Дехто може їсти, як кінь, у будь-який час, але більшість з нас стикалися з ситуаціями, коли емоції настільки переповнювали нас, що ми казали: «Я просто не можу їсти. Можливо, коли я заспокоюся, але не зараз». Ви стоїте біля палати близької людини в лікарні або ходите туди-сюди коридором, доки триває опе-

рація, і під час очікування хтось пропонує вам поїсти. Ви ж відмовляєтесь: «Дякую, але зараз я не в змозі їсти». Обіди після похорону корисні для людей, які приїхали здалеку, і дають можливість поспілкуватися. Проте я помітив одну річ: вдова або вдівець зазвичай не їдять багато.

А коли ми дивимось на чоловіків, які зняли одяг зі свого сімнадцятирічного брата, кинули його в яму, залишивши там помирати, а потім обертаються і кажуть: «Гей, у когось є кетчуп до картоплі?», — нам стає зрозумілою їхня повна моральна деградація.

Пропозиція Юди

Завдяки втручання Юди смертний вирок Йосипу було замінено на довічне рабство. Коли брати підняли голови і побачили, що в їхню сторону ідуть іноземні торговці, Юда усвідомив можливість підзаробити і запитав інших: «Яка користь, що вб'ємо нашого брата, і затаїмо його кров?» (37:26). Решта з них виявилися достатньо розсудливими, щоб зрозуміти, що Юда має рацію. Вбивши Йосипа, вони нічого не виграють. Нарешті, до них дійшло!

Юда запропонував: «Давайте продамо його ізмаїльтянам, і рука наша нехай не буде на ньому, бо він брат нам, він наше тіло» (37:27). Можливо, Юда відчував докори совісті.

Отже, брати витягли Йосипа з ями і продали його торговцям із каравану за двадцять срібних монет (37:28). Ціна була невелика — всього по кілька монет на брата за брудний злочин. Важко навіть уявити, що брати насолоджувалися чимось купленим на отримані за продаж молодшого брата гроші.

Обман братів

Ось і все: справу було зроблено. Отже, коли повернувся Рувим, Йосипа в ямі вже не було. Тепер братам належало повернутися додому і постати перед батьком. Тому вони придумали обман: вмочили одяг Йосипа в кров зарізаной тварини і після повернення додому пред'явили його Якову, дозволивши старому зробити очевидний висновок (37:31-33). З цим обманом в серцях брати житимуть двадцять років.

Тут криється важливий урок: вчинити тільки один гріх практично неможливо. Скоєний гріх потребує наступного, щоб уберегтися від виявлення першого. Як ви думаєте, скільки ще неправди довелося сказати братам протягом наступних двох десятиліть, щоб не розкрився їхній обман? Яків, мабуть, знову і знову розпитував їх про подробиці того, що трапилося. Інші члени родини та друзі теж просили розповісти цю історію.

Пам'ятайте, що, згрішивши один раз, ви обов'язково згрішите знову — особливо у сфері неправди. Коли людина готова когось вбити, не дивуйтеся, що вона говоритиме тисячі брехливих слів, доводячи свою невинність, щоб захистити себе від ганьби за вчинене. Цього слід очікувати.

Тому не дивно, що брати, які проявили наджорстокість по відношенню до Йосипа, були також винні в найгіршому виді лицемірства і двоїстості по відношенню до батька. Вони бачили, як батько занурився в таку глибоку скорботу, що ледь не звела його в могилу (37:35), і все ж продовжували обманювати.

Ми не повинні пропускати можливість стати людьми, відомими своєю чесністю і принциповістю. Слово

Боже ясно попереджає: якщо ми почнемо промишляти неправдою, то гріх зруйнує наше життя. Станьте обманщиком, і ви витчете для себе гріховну павутину, яка врешті-решт задушить вас і обплутає незліченну кількість інших людей.

Люди, які обманюють у своїх ділових операціях, перебувають у найгіршому становищі: їхня чесність знищена, а совість сплюндрована і зруйнована. Вони божеволіють, намагаючись зрозуміти, що думають, говорять і роблять інші люди, вважаючи, що всі інші теж обманюють.

Обман схожий на нитку, намотану на пальці: одну нитку легко порвати, практично не докладаючи зусиль. Ви роздумуєте в собі: «Все пройшло не так уже й погано. Все мені зійшло з рук. Я збрехав, і ніхто не дізнався». І ви обманюєте знову — тільки цього разу навколо ваших пальців намотані вже дві нитки. Потім ви додаєте третю, четверту нитку неправди, і врешті-решт ваші пальці обплутує така сітка павутини, що ви вже не можете поворухнути рукою.

Ми повинні остерігатися розвитку подібної моделі поведінки в нашому житті. Вона заводить нас бути корисними в Божому Царстві, а може й зовсім позбавити нас Царства. Історія з братами Йосипа показує нам, що немає настільки глибокої ями й такої довготривалості часу, щоби приховати наші гріхи від очей всевидячого Бога.

Є тільки один спосіб впоратися з гріхом, який обплутує нашу душу павутиною руйнування: покаятися в ньому, покінчити з ним і попросити Божої допомоги, щоб звільнитися від нього назавжди.

ЙОСИП СУМУВАВ У ДУШІ

Коли Йосипа продали в рабство, те, з чим він зіткнувся, безмірно жахало його.

Це той випадок, коли, попри знання нами цієї історії майже напам'ять, вона продовжує хвилювати наші почуття. Перед нами сімнадцятирічний юнак, якого брати жорстоко побили, силою відірвали від сім'ї, а потім, познуцавшись, продали іноземним работорговцям. Коли нам було сімнадцять, більшість із нас усе ще намагалися розібратись, хто ми і ким збираємося стати. Це був також захоплюючий час: багато хто з нас отримав водійські права, і весь світ був біля наших ніг.

Але якби ви запитали Йосипа: «Чим тобі запам'ятався час сімнадцятиріччя?», він би відповів: «Того року батько послав мене до Сихему на кілька днів провідати братів. Але відтоді я двадцять років не бачив рідних. Навіть у своїх найнеймовірніших снах — а сни в мене часом були дуже неймовірні — я уявити не міг, що опинюся в такій ситуації. Я не міг повірити, що брати мене так сильно ненавидять. Вони кинули мене в глибоку яму. Я плакав у цій ямі, волав про пощаду, благав зберегти моє життя. Вони витягли мене з ями, але продали чужинцям, які посадили мене на спину брудного верблюда і повезли до Єгипту. Я плакав, сидючи на спині цього верблюда. І щоразу, коли я обертався подивитися на курну дорогу позаду, я думав, чи не прийде батько врятувати мене і забрати додому. Усе, чого я хотів, — це повернутися додому. Але ніхто не прийшов, і мене відвезли до Єгипту». Так міг би сказати Йосип.

Чи справді він був у такому відчаї? Згідно з Бут. 42:21, так. У цьому вірші говориться, що брати Йосипа через

роки, розмовляючи між собою в інших обставинах, згадували, як вони кинули його в яму: «Справді, винні ми за нашого брата, бо ми бачили недолу душі його, коли він блавав нас, а ми не послухали. Тому то прийшло це нещастя на нас».

Будучи проданим у рабство, Йосип дуже сумував. Але це не було кінцем історії.

У БОЖІЙ РУЦІ ЙОСИП БУВ У БЕЗПЕЦІ

Зв'язаний, як майно, куплене для перепродажу, і посаджений на спину верблюда, що прямував до Єгипту, Йосип, імовірно, не відчував себе у якійсь великій безпеці. Але насправді він був у безпеці, бо, хоча його земний батько залишився в Ханаані, Небесний Отець пішов з ним до Єгипту. Іноді Божя воля саджає на спину смердючого верблюда, який прямує в далеку країну.

Цікаво, про що думав Йосип під час цієї подорожі? Що підтримувало його протягом днів страху та невизначеності? Це лише мої припущення, але в мене є деякі думки. Хіба не можливо, що одним із засобів, які використав Бог, щоб підтримати Йосипа в цей час жорстоких випробувань, були спогади про розповіді його діда?

Частина привілею бути дідусем полягає в доступі до допитливих розумів онуків. Будь-яка дитина, яка любить свого дідуся, любить і дідусеві історії. Місце на колінах у дідуся може виявитися таким же впливовим, як і учбова аудиторія. «Дідусю, розкажи мені про старі часи, коли ти був маленьким». І в цей момент історії в устах дідуся починають набувати форм і обрисів.

Пам'ятайте, що дідом Йосипа був Ісак. Перебираючи в пам'яті епізоди зі свого життя, старий, напевно, розповідав історію, описану в Бут. 22, як його батько Авраам отримав від Бога наказ принести сина в жертву на горі Морія. Ісак, мабуть, розповів Йосипу про свої відчуття, коли його батько Авраам заніс над ним ніж, про чудесне схоплення барана, що заплутався в чагарнику, і про те, як він, без п'яти хвилин жертва, завдяки Божому забезпеченню отримав життя і свободу.

Цілком розумно припустити, що Ісак міг сказати Йосипу: «Сину мій, якщо будеш надіятися на Бога твого прадіда Авраама, твого діда Ісака і твого батька Якова, то дізнаєшся, що, хоч би які обставини тебе спіткали, хоч би куди ти пішов, хоч би яким важким стало життя, Бог усе вглядить».

Так це було чи ні, ми не знаємо, але має бути якесь пояснення тому, як юнак, переживши всі труднощі, став таким, яким він став. Якимось чином, незважаючи на всі свої страждання, Йосип повинен був усвідомлювати, що Бог контролює його життя, як і раніше. Він ніби вчився говорити разом із псалмоспівцем: «[Вірю] я, що в країні життя я побачу Господнє добро!» (Пс. 26:13).

Йосип розумів, що, незважаючи на ненависть його братів, Бог втілює Свої плани. Можливо, на шляху до Єгипту юнак усвідомив, що Бог уже потурбувався про нього завдяки втручанню Рувима, який врятував йому життя, і завдяки пропозиції Юди витягти його з ями живим. Можливо, Йосип зрозумів, що тільки під дією Божої руки брати погодилися на ці пропозиції.

Не випадково й караван ізмаїльських купців прибув якраз у той час, коли Юда його побачив і зміг запропо-

нувати альтернативу жорстокому плану, придуманому братами спочатку. Ці купці були там за Божим призначенням, і Господь визначив, що вони приймуть рішення купити Йосипа.

Якби ми запитали братів Йосипа: «Чому ви продали його в рабство?», вони б відповіли: «Щоб позбутися його самого і його безглузвих снів». Якби ми запитали ізмаїльських торговців: «Навіщо ви купили Йосипа?», вони б відповіли: «Щоб отримати прибуток». Однак, втілюючи в життя свої цілі задля власної вигоди, і брати, і торговці зробили Йосипу велику послугу. За Божим провидінням їхні егоїстичні цілі допомогли врятувати життя Йосипа і, зрештою, життя самих братів.

Ми починаємо розуміти, що, за словами Кальвіна, «всі рухи світу, що здаються довільними, ... [віруючий] вважає дією Бога».² Центр бурі (і наше перебування там) може стати для нас центром Божої волі. Тому ми не повинні прагнути підтвердити Божу волю відсутністю в нашому житті негараздів. Згадайте приголомшливі слова, написані пророком про Ісуса: «Та зволив Господь, щоб побити Його, щоб муки завдано Йому» (Іс. 53:10).

Ми отримуємо підбадьорення, згадуючи слова: «Коли за нас Бог, то хто проти нас?» (Рим. 8:31). Десять братів-лиходіїв і караван жорстокосердих торговців пустелі не були рівнею юнакові, тому що з ним був Бог, хоч Йосип у цій історії мав вигляд лише безпорадної жертви.

Бог досягне Своїх цілей, навіть якщо на даний момент може здаватися, що все йде не за планом. Нереально заперечувати сум'яття Йосипа, коли його продали, і перед ним замаячили роки рабства та страждань. Ці події нага-

днують нам про те, що «навіть чи Бог може рясно благословити людину, поки не завдасть їй глибокого болю», як колись сказав великий пастор і письменник Е. У. Тозер.³

Щоб ми стали корисними для Бога, нам потрібні випробування. Деякі з нас не такі добродійні, як могли б бути, тому що, уникаючи випробувань, ми позбавляємо себе Божих благословень. Ми не маємо м'яких сердець, які формуються лише внаслідок ночей, повних сліз. Нам не потрібно шукати підстав для плачу, вони будуть послані з рук Отця. І випробування прийдуть для того, щоб ми були готові виконати Його волю в нашому житті та в житті інших людей.

Тільки уявіть, що відчув Яків, коли почув про загибель сина: ніби гострий меч пронизав його серце. Горе було йому не нове, але цей удар був дуже болючий: Йосип, такий собі промінь сонця серед похмурих тіней, створюваних його братами, *зник*, а він, Яків, був тим, хто послав юнака з дорученням. Залишаючи патріарха в сльозах, пам'ятаймо, що з Богом на ранок приходить радість (Пс. 29:6). Під покровом Божої руки Його святі можуть жити в безпеці.

РОЗДІЛ 4

РІШЕННЯ, ЩО ВИМАГАЄ ПРИЙНЯТТЯ

Які радикальні зміни відбулися у житті Йосипа! Безсумнівно, у багатьох людей обставини теж змінювалися протягом певного часу, але навряд чи хтось із нас опускався так низько і так швидко. Той, хто був об'єктом виняткової уваги турботливого батька, тепер став предметом торгу та оцінювання покупцями на ринку рабів. Мрійник-сновидець опускається «нижче плінтусу» — ось де драматизм! Але Йосипу належить дізнатися, що, навіть знаходячись далеко від усіх і всього, що зазвичай називають безпечним місцем, він усе ще «ззаду й спереду» оточений Богом, і Божя рука веде і тримає його (див. Пс. 138:5, 10).

Далі в біблійній розповіді йдеться про те, що «купив його [Йосипа] Потіфар, царедворець фараонів, начальник царської сторожі, муж єгиптянин, з руки ізмаїльтян, що звели його туди» (Бут. 39:1). У цьому вірші мається на увазі купівля на аукціоні рабів — подія, яка не могла не

бути жорстокою, огидною, неприємною і принизливою для Йосипа. Привезений на продаж юнак стояв на ринку рабів, на очах у натовпу роззяв, скоріше всього, роздягнений догола, а потенційні покупці оглядали й обмацували пропонуваній їм «товар».

Таке публічне приниження, мабуть, розривало душу Йосипа на частини. Тільки уявіть, який біль і розгубленість відчув юнак, намагаючись розібратися в тому, що відбувалося: бранець у чужій країні, не розуміючи звернених до нього слів, він міг лише намагатися прочитати щось в очах людей, щоб здогадатися, що вони думають, про що говорять і що планують.

Йосипу не довелося довго чекати, щоб дізнатися свою долю. Коли випробування рабським аукціоном закінчилося, його, ймовірно в ланцюгах і під охороною, відвели в розкішний будинок видного єгипетського чиновника Потіфара.

Якщо описати становище цієї людини в сучасних термінах, то можна сказати, що Потіфар був головою служби безпеки при дворі фараона. Він відповідав за боротьбу з політичними повстанцями. Людей, які замишляли щось проти фараона, Потіфар і його підлеглі брали під варту, і більше про цих людей ніхто ніколи не чув. Робота Потіфара полягала в тому, щоб усувати любі загрози для свого володаря. Потіфар був впливовою і, ймовірно, вельми жорстокою людиною. Тому сказати, що обставини, в яких опинився Йосип, були не найкращими, означає дуже применшити їхню складність.

Через роки його батько Яків, розмірковуючи про життя Йосипа, сказав: «Огірчили його та з луку стріляли, і знена-

виділи були стрільці його» (49:23). Це була наочна картина повної беззахисності Йосипа, коли ворожі сили атакували його з усіх боків. Він був вразливий, самотній, наляканий і спантеличений... і все ж таки — в центрі Божої волі.

Тут ми відкриваємо для себе просту, але важливу істину: для служіння Богу немає ідеальнішого місця за те, на яке Він вас поставив. Немає ідеальної роботи, яку ви могли б виконувати, немає ідеального району, в якому могли б жити, і немає ідеальної церкви, до якої могли б приєднатися. Є хороша робота, хороші райони і хороші церкви, але ідеальних немає. Люди, які шукають ідеальних обставин, забувають, що все ідеальне і досконале зберігається на небесах, тому вони приречені на розчарування. Одна з моїх цілей у цій книзі — вберегти вас від таких марних пошуків.

Життя Йосипа в той момент було далеким від ідеалу. Юнак міг піддатися спокусі втекти, опустити руки або злитися, але ми бачимо, як Йосип здобуває максимум користі зі свого становища. Псалмоспівець, реагуючи на подібні обставини у своєму житті, запитував: «Я надіюсь на Господа, як же кажете ви до моєї душі: „Відлітай ти на гору свою, немов птах?“» (Пс. 10:1).

Іноді обставини викликають бажання втекти від них. Ми говоримо собі: «Якби я тільки міг виїхати на деякий час — скажімо, на вихідні на дачу або на кілька днів на море». Хоча прохолодні напої та відпустка можуть тимчасово допомогти, від себе нам не втекти. Не знаю, як у вас, але в мене найбільша проблема — не обставини, не колеги і не начальник. Моя головна проблема — це я сам.

Ми можемо думати: «Я такого ніяк не очікував. Я й уявити не міг, що опинюся в цій пастці». Так, швидше за

все, не уявляли. Але Бог вирішив помістити нас у певне середовище. І навіть в обставинах, подібних до тих, що оточували Йосипа, ми можемо бачити Божу руку.

ЙОСИП БУВ ПІД ЗАХИСТОМ

На цьому етапі повинно було стати очевидним, що Йосип перебуває під захистом Божої руки. Ми можемо побачити цю руку в тому, як Йосип пройшов шлях від смертельної змови до ями, де він напевно б помер, і від ями до спини верблюда. І при всьому цьому він залишається живим. Іншими словами, Йосип був захищений не *від* обставин, а *в* обставинах.

Ми часто просимо Бога віддалити проблему від нас або визволити нас від неї. Але Бог найчастіше робить зі Своїми дітьми те, що змінює їхнє ставлення до обставин, в яких вони опинилися.

Бог міг вчинити інакше в житті Йосипа. Але, хоча «крізь бурі, пастки і шторми [йому] довелось пройти»,¹ Бог визначив приготувати Свого слугу до благородного служіння, усунувши недоліки в його характері. Так само Він чинить і з нами.

Захищений Божою присутністю

Як ми побачили в попередньому розділі, Небесний Отець супроводжував Йосипа до Єгипту. Божої присутності була джерелом захисту юнака.

Йосип погодився б зі псалмоспівцями, які пізніше писали: «І твердинею буде Господь для пригніченого, в час неволі притулком. І на Тебе надіятись будуть усі, що Ім'я Твоє

знають, бо не кинув Ти, Господи, тих, хто шукає Тебе!» (Пс. 9:10-11), а також: «Бог для нас охорона та сила, допомога в недолях, що часто трапляються» (Пс. 45:2).

Коли ми розчаровані, розбиті та нездатні змінити свої обставини, корисно звертатися до Біблії, як до «аптечки» для душі. Одними з найкращих ліків у цій «аптечці» є Книга псалмів. Читаючи слова псалмоспівців, ми знову і знову усвідомлюємо, що їхній досвід перебування у Божій присутності — це те, чого прагнемо і ми.

Пам'ятаєте, як Мойсей виводив народ ізраїльський з Єгипту? Він хвилювався і сказав Богові: «Ти не дав мені знати, кого зі мною пошлеш» (Вих. 33:12). Господь відповів: «Сам Я піду, і введу тебе до відпочинку», на що Мойсей радісно відреагував: «Коли Сам Ти не підеш, то не виводь нас звідси. Бо ж чим тоді пізнається, що знайшов милість в очах Твоїх я та народ Твій?» (33:14-16).

Саме супроводжуюча присутність Бога в житті Його слуги робить цього слугу особливим. Якимось чином оточуючим людям стає очевидно, що в житті Божого слуги існує інший вимір. Цей вимір є фактом Божої захисної присутності. Біблія запевняє нас: «І був Господь з Йосипом» (Бут. 39:2).

Захищений від руйнівних емоцій

Бог також захистив Йосипа від руйнівних емоцій, які легко обплутують будь-яку людину.

У тексті про це явно не говориться, але, я думаю, ми можемо з упевненістю сказати, що Бог захистив Йосипа від внутрішніх мовчазних убивць, таких як образа, саможаль та гіркота. Судячи з того, що сталося з ним до цього

моменту, Йосип був підходящим кандидатом для будь-якої або навіть для всіх цих сильних, руйнівних емоцій.

Звичайно, в ті перші безсонні ночі рабства в будинку Потіфара Йосип, мабуть, крутився на ліжку, і настирливі сумні думки не давали йому спокою. Іноді ночами він прокидався в холодному поту, згадуючи ненависть в очах братів, коли вони схопили його, а він благав не кидати його в яму. Вранці ж гуркіт ланцюгів нагадував Йосипу, що саме за рішенням братів він опинився в чужій країні рабом. У такі моменти в душі може зародитися глибока образа.

Часом ночами Йосип міг бачити уві сні своє повернення додому, до батька та сім'ї. Все знову було добре, він сміявся і розмовляв із рідними — а потім він прокидався, повертаючись до гнітючої реальності свого життя. У безнадійній тузі за батьком і молодшим улюбленим братом Веніаміном Йосип міг закритися в башті саможалю та образи на братів, на оточуючих і навіть на Бога.

Деякі з нас знають, як це важко — опинитися в пастці обставин, стати жертвою жорстокості, зневаги чи байдужості інших. Нас накривають хвилі злоби, роздратування, саможалю. Ми відчуваємо спалахи образи, що спонукують до помсти.

Як уникнути цих руйнівних емоцій? Нам необхідно шукати Божого захисту від них. Йосип не дозволив собі опинитися за стінами образи, гніву, помсти чи озлобленості. І ми повинні чинити так само. В обставинах, з якими стикається кожен з нас, незалежно від того, наскільки важкі наші дні, ми повинні просити у Бога сили протистояти злостивості та зберігати в своєму серці лагідність.

Павло пише в Посланні до Ефесян: «Нехай жодне слово гниле не виходить із уст ваших, але тільки таке, що добре на потрібне збудування, щоб воно подало благодать тим, хто чує. І не засмучуйте Духа Святого Божого, Яким ви запечатані на день викупу» (Ефес. 4:29-30). Як ми можемо це зробити? Апостол продовжує: «Усяке подратування, і гнів, і лютість, і крик, і лайка нехай буде взято від вас разом із усякою злобою» (4:31).

Ви скажете: «А я не можу». Але ж ви не повинні так говорити! У Слові Божому немає жодного повеління, на яке ми маємо право відповісти: «Я не можу». Бог ніколи не закликає віруючого до дії, виконати яку Він не дає можливості та спроможності. Якщо Господь вимагає позбутися чогось, ми можемо бути впевнені, що Він дасть нам силу Святого Духа, яка дозволить це зробити.

Пам'ятайте, що, загрузаючи в гіркоті, образах і саможалю, ми створюємо собі в'язницю. Але можливість звинувачувати за це Бога виключена. Йосип був яскравим прикладом того, хто не дозволяв таким емоціям процвітати.

Захищений для унікальної мети

Йосип бачив, що Бог діє в його житті, готуючи його до якоїсь особливої задачі, що чекала на нього. Тіло Йосипа могло бути закуте в кайдани, але його дух був вільний. Так чи інакше, я вважаю, Йосип розумів, що його сни, а також напасті, які його спіткали, мають визначену Богом мету. Тому він був сповнений рішучості впоратися з цими випробуваннями.

ЙОСИП МАВ УСПІХ

Бог не тільки захистив Йосипа, а й дарував йому успіх у полоні.

Його характер не постраждав

Ми читаємо простий звіт: «І був Господь з Іосифом, тому він був вдалим у справах» (Бут. 39:2, переклад В. Громова). Це чудово. Кожен із нас хотів би, щоб про нього так написали. Але дочитайте вірш до кінця: «І жив він [Йосип] у домі господаря свого, єгиптянина». Бог поставив Йосипа в становище раба, тому що хотів дати Своєму слугі обов'язкові для засвоєння уроки і підвести його до відкриттів, які ні за яких інших обставин не могли бути зроблені Йосипом.

Йосип втратив одяг, але зберіг характер. Якби все, що в нього було, — це барвистий одяг, то мить, коли цей одяг з нього зірвали, була би кінцем усьому. Але під цим одягом був характер чоловіка, і в горнилі Єгипту Бог сформував і загартував цей характер.

Він вирішив максимально використати ситуацію

Оскільки Йосип був молодого людиною з побожним характером, в якийсь момент він повинен був ухвалити надважливе рішення, про яке йшлося на початку цього розділу. Йосип мав сказати собі: «Я отримаю з цього максимум користі. Бог хоче, щоб саме так я вчинив, і Він дасть мені сили це зробити». Можна припустити, що день, коли Йосип ухвалив це рішення, став днем його визволення.

Те ж саме стосується і нас. Ми вільні, коли можемо озирнутися на місце, куди помістив нас Бог, і, незважаючи на труднощі, сказати: «Я отримаю з цього максимум користі на славу Божу».

Коли Йосип прийняв вірне рішення, воно вплинуло на всі його подальші дії. Юнак відмовився обмежуватися тим, що зазвичай очікувалося від бранця в чужій країні, — тобто виконувати тільки мінімум роботи, необхідний для виживання. Йосип не став виправдовувати свою бездіяльність тим, що не розмовляв місцевою мовою, не розумів, про що говорять люди, і не знав, чого вони від нього хочуть. Він, мабуть, міркував так: «Усі думають, що я раб Потіфара. Але насправді я раб Божий. І оскільки я раб Божий, що служить Потіфару, я буду найкращим рабом, який коли-небудь був у Потіфара».

Ми маємо засвоїти вивчений Йосипом урок: його свідоцтво полягало не в тому, щоб протестувати проти язичництва Єгипту або намагатися перебудувати суспільство, в якому він жив. Ці засоби були йому недоступні. Єдина можливість для свідоцтва, яка в нього була, — це бути хорошим рабом.

Звичайно, бувають моменти, коли необхідно висловити протест, і християни повинні мати право впливу на суспільство. Однак для більшості з нас реальна можливість вплинути на світ з'являється тоді, коли ми вирішуємо бути найстараннішими, найслухнянішими, найнадійнішими, найпрацьовитішими і найсумліннішими там, куди помістив нас Бог. Саме це й отримав Потіфар від Йосипа.

Боже благословення було на Йосипові

Зверніть увагу, що Йосипу не потрібно було говорити Потіфару про те, що його життя благословенне: «І *побачив* його пан [Потіфар], що Господь з ним, і що в усьому, що він робить, Господь щастить у руці його» (39:3, курсив доданий). Іншими словами, Потіфар подумав: «У цьому єврейському хлопцеві, якого ми купили на ринку, є щось особливе. У мене було багато рабів, але цей юнак не такий, як усі». Як важливо бути такою людиною на ринку життя! На Йосипові покоїлася Божа прихильність.

Коли Боже благословення перебуває у вашому житті, вам не потрібно демонструвати це в соціальних мережах. Це буде очевидно — навіть, як у випадку з Потіфаром, для язичників.

Якось я почув чотиривірш, який гарно й лаконічно висловлює цю думку: «Не фасон і не тканина одягу, / не рахунок за послуги кравця, / А лише те, що всередині одягу, / має вагу для доброго взірця». Можемо вбратися, як Йосип, або вдягнути грубу сорочку, як Іван Хреститель. Ми можемо навіть спробувати мати вигляд, як у Ісуса. Але, якщо Божа рука не буде на нас, ми не зможемо говорити з Божою владою. Деякі християни покладаються на барвистий одяг, не зауважуючи, що насправді значення має не одяг, а людина.

Тому дозвольте запитати: «Дні свого життя ви використовуєте з максимальною користю?» Хтось скаже: «Ну, я не хочу бути самотнім. Я сподівався до цього часу вже мати сім'ю». Я розумію. Але чи щонайкорисніше ми використовуємо свою безшлюбність? Чи використовуємо ми, одружені, свій шлюб із якнайбільшою користю?

Чи максимально кожен з нас використовує будь-яку можливість для слави Божої? (див. Ефес. 5:15-17).

В одній байці розповідається про двох жаб, які потрапили у відро з молоком. Одна жаба знітилася, здалася і потонула. Інша ж продовжувала щосили борсатися, намагаючись вибратися з відра. У процесі своїх зусиль жаба збила грудку масла і, відштовхнувшись від неї, вистрибнула на волю.

Посадіть двох людей в одну тюремну камеру, і одна людина бачитиме тільки ґрати на вікні, а друга — зірки за віконними ґратами. А що побачили б ви?

Джон Буньян провів дванадцять років у в'язниці міста Бедфорда (Англія) за те, що відмовився проповідувати відповідно до обмежень, накладених владою в ті часи. Він не був священнослужителем Англіканської церкви, але любив проповідувати. Влада сказала йому: «Буньян, припини проповідувати, або ми засадимо тебе у в'язницю». Буньян відповів: «Я не можу припинити. Я повинен проповідувати». І він проповідував усюди, куди б не пішов. Тому через деякий час його заарештували й посадили до в'язниці, в застінках якої він томився дванадцять років.

Умови там були жахливі. Але через деякий час, як розповідали, з камери Буньяна залунала музика: він відрізав одну з ніжок свого триногого табурета і змайстрував із неї флейту.

У камері Джон Буньян зробив ще дещо: він написав книгу «Подорож палігрима», яка стала найулюбленішим класичним твором, після Біблії, в історії християнства. Мільйони людей відчували на собі вплив твору, напи-

саного в Англії XVII століття забутим в'язнем у важких тюремних обставинах.

Процвітання в рутині

Поговоримо про рутину — узвичаєну, життєву колію. У повсякденному житті Джона Буньяна було багато рутини, застою і нудьги. Я впевнений, що в житті Йосипа теж була рутина.

Чим би ми не займалися, у нашому житті теж є певна частка рутини. Одного разу я почув таку ілюстрацію: гарним літнім днем чисто вбраний бізнесмен їхав до офісу повз бригаду, яка проводила ремонтні роботи на дорозі. Дивлячись на керівника бригади, бізнесмен подумав: «От би опинитися на природі в такий день. Я б із задоволенням помінявся місцями з цим бригадиром, щоб побути на свіжому повітрі і під сонцем». А, коли бізнесмен проїхав, бригадир подивився йому вслід і подумав: «От би мені хто-небудь заплатив за те, щоб я сидів за столом в кабінеті з кондиціонером. Тут дуже спекотно, і робота нудна. Я б із задоволенням помінявся місцями з цим чоловіком».

У кожного з нас буває важка, нудна, рутинна робота. Ось чому немає сенсу намагатися досягти процвітання заради того, щоб уникнути рутини; від рутинності життя порятунку немає. Очевидно, що всім нам потрібен час на відпочинок. Однак найуспішніші люди, яких я зустрічав, здатні бачити Боже сяюче благословення у рутинних, повсякденних, часто безрадісних обставинах життя.

Поет XVII століття Джордж Герберт написав поему під назвою «Еліксир», в якій ця тема розкрита настільки

добре, що поема стала християнським гімном у Великій Британії. Герберт писав:

Навчи мене, мій Боже й Царю,
В усьому бачити Тебе,
І що я тільки в житті роблю,
Щоб я робив це для Тебе:

.....

Слуга з таким настроєм в серці
Робить рутину як свята:
Хто, як для Тебе, двір мете,
Прекрасно робить і просте.²

Наша захопленість дозвіллям призвела до того, що ми думаємо: «Сьогодні ранок понеділка, і це погано. Але скоро п'ятниця, і це добре. Тому я маю протриматися в цій набридлій рутині до вихідних». Натомість нам потрібно, щоб хтось запитав нас: «Чи розумієте ви, що були створені за Божим благоволінням? Чи розумієте, що ви створені для того, щоб приносити Йому славу? Це означає, що кожна справа, якою ви займаєтеся, кожна мить, яку проводите, кожен ваш крок повинні приносити славу і хвалу Богові». Йосип вчасно зрозумів, для чого був створений, і тому, навіть будучи рабом, мав успіх.

ЙОСИП ОТРИМАВ ПІДВИЩЕННЯ

Управитель будинку Потіфара

Те, що Йосип незабаром отримав підвищення, не викликає подиву. Коли Потіфар проводив «щорічну пе-

ревірку» своїх рабів, результат був такий: «Йосип знайшов милість в очах його, і служив йому. А той призначив його над домом своїм, і все, що мав, віддав в його руку» (Бут. 39:4). Як Йосипу не потрібно було говорити Потіфару, що з ним Господь, так йому не потрібно було просити, шукати прихильності у свого господаря. Потіфар сам виявив до Йосипа прихильність.

Джордж Лоусон каже: «Коли люди цінні в Божих очах, вони гідні честі, хоч би яке було їхнє становище у житті... Добре мати в якості друзів і підлеглих тих, кого любить Господь. Його доброта до Свого народу вливається на всіх, з ким пов'язаний Його народ».³ Саме це і сталося в домі Потіфара. Будучи людиною високого становища, він знайшов того, кому міг делегувати повсякденні турботи по господарству. Археологи виявили, що написи на гробницях видатних єгиптян містять згадки про їхніх управителів або слуг, оскільки такі люди відігравали важливу роль у житті своїх господарів.

Саме таким управителем став Йосип. Потіфар зрозумів, що в нього хороший слуга, і довірився юнакові. Господар радів результатам своїх вірних рішень і дій, адже чим більше він делегував Йосипу, тим більшим було його, Потіфара, благословення (39:5).

Чому? Тому що Бог за Своїм всевладним задумом вирішив, що приведе Йосипа до Єгипту і захищатиме, благословлятиме й використовуватиме його там. Божа рука була на Йосипові, і Його благословення пролилося на всіх, хто був поруч із Йосипом, — навіть на язичників. Це єдине пояснення того, що відбувалося в будинку Потіфара та на його полях. Інвестиційний портфель господаря

Йосипа зріс до максимуму, а його поля приносили небувалий урожай. Потіфар побачив, яким може стати життя, присвячене Богу. Це відкрило можливість для Потіфара сісти з Йосипом і запитати: «Ти можеш пояснити мені ці благословення?»

Так і повинно бути: «Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла, та прославляли Отця вашого, що на небі» (Матв. 5:16). Коли люди побачать, вони запитають. Якщо вони нічого особливого не бачать у вашому житті, їм нема про що питати.

Небезпека просування по службі

На «американських гірках» життя Йосип опускався на дно ями, піднімався на спину верблюда, поринав у світ рабства в Єгипті, а тепер піднявся до високої посади в домі Потіфара. Але разом зі зростанням його відповідальності з'явилася і особлива уразливість — адже виклик, з яким тепер належало зіткнутися Йосипу, був, мабуть, не менш серйозним, ніж проблеми, які він пережив у Ханаані. Дійсно, на кожному місці існують свої особливі виклики.

Усі думають, що наступна сходинка в просуванні по службі — це верх мрій і бажань. Ми розмірковуємо: «Якби я став президентом цієї компанії або головою ради директорів, я б робив те й те і не мав би більше того й того», — і вважаємо, що це було б чудово. Я спілкувався з людьми, які, займаючи високі щаблі, живуть з унікальною вразливістю. Неприємності дошкуляють їм набагато більше, ніж їхнім підлеглим. З одного боку вони стикаються з жахливою, ядучою, роз'їдаючою дією уїдливої критики, а з іншого — зі спокусою повірити в те, що вони справді такі хороші,

достойні, гідні, як передбачають їхні посади. Додайте ще такий факт: щойно одні «піднімаються», інші з найрізноманітніших егоїстичних причин починають прискіпливо стежити за ними та їхнім становищем.

Йосип відчув це на собі після того, як Потіфар його підвищив (хоча насправді це підвищення було від Господа). Красивий, розумний, впливовий і шанований, він став загальним улюбленцем. Кожен хотів сказати про Йосипа добре слово. Ми читаємо: «Йосип був гарного стану та вродливого вигляду. І сталося по тих пригодах, і звела свої очі на Йосипа жінка пана його. І сказала вона: „Ляж зі мною!“ А він відмовився» (Бут. 39:6-8).

Хто скаже, в якому місці Йосипу було важче? У ямі, де він зіткнувся з реальністю смерті, чи в багатому домі, де на нього чатувала спокуса?

Історія Йосипа знову нагадує нам про те, що, уникаючи випробувань, ми позбавляємо себе благословень. Де тільки сонце, там пустеля. Найчастіше для більшості з нас духовний прогрес досягається переважно через невдачі та сльози, а не шляхом успіху та веселощів.

Поет Роберт Браунінг Гамільтон написав ці відомі слова:

Мені супутницею радість там була.

Ми всю дорогу так розмову мали милу.

Як тільки ж від мене вона пішла,

Я залишився в порожнечі й пилу.

Мені й скорбота супутницею була.

Ми мовчки йшли, не проронивши й звуку,

Але у душу заронила серця мука

Премудрості святії сімена.⁴

Це не означає, що нам самим потрібно шукати скорбот, щоб Бог благословив нас. Але коли важкі обставини спіткають нас, ми повинні усвідомити, що в пекучих болях людського досвіду й стосунків Бог, згідно з обіцянкою Свого Слова, працює для нашого добра та Своїєї слави: «І знаємо, що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре» (Рим. 8:28).

Тому нам не слід намагатися маніпулювати Божою рукою або не спати ночами, силкуючись зробити так, щоб усе склалося нам на добро. Якщо ми належимо Йому і присвятили Йому своє життя, то Сам Бог трудиться для нашого блага! Вірячи в це, ми навчимося сприймати труднощі й розчарування не як камені спотикання, а скоріше як сходинки на шляху Божої провіденційної турботи.

РОЗДІЛ 5

СИЛЬНА РЕАКЦІЯ НА СПОКУСУ

Історія про Йосипа та хтиві залицання дружини Потіфара звучить злободенно, наче взята з учорашніх новин чи вечірньої телепередачі. Ця історія вражаюче актуальна, оскільки торкається проблем, з якими стикається кожен з нас сьогодні. Але є також не менш разюча відмінність даного випадку від сумних історій багатьох сучасних знаменитостей і лідерів. Абсолютно нетиповим є фінал інциденту. Йосип впорався з залицаннями дружини Потіфара так само, як справлявся зі спокусою гіркоти або саможально: він зустрів їх віч-на-віч і з Божою підтримкою вийшов переможцем.

Спокуса — це приманка до зла або гріха. З нею стикався кожен з нас — навіть Господь Ісус (Матв. 4:1-11). Тому сама спокуса — це не гріх; наша реакція на спокусу веде нас або шляхом праведності, або в глухий кут непослуху в разі вибору гріха.

Раніше ми вже визначили, що до Єгипту і в дім Потіфара юного Йосипа привела Божя рука. Бог передбачив, що ця спокуса постане на шляху Йосипа. І хоча Бог не був її причиною, оскільки Він ніколи не є джерелом спокуси (Як. 1:13), цей випадок був частиною Божого всевладного плану принести добро в життя Йосипа та його рідних. При аналізі сильної, здавалось б, непереборної спокуси, з якою зіткнувся Йосип, можна зауважити та підкреслити низку факторів.

ОСОБЛИВА НЕБЕЗПЕКА ВРОДЛИВОСТІ

Ми читаємо, що Йосип «був гарного стану та вродливого вигляду» (Бут. 39:6). Тобто його підстерігали небезпеки, притаманні багатьом вродливим людям цього світу. Йосип завжди був чийось улюбленцем. Він був пестунцем Якова вдома, потім став улюбленцем хазяїна рабів Потіфара. Тепер, через свою привабливість, Йосип став фаворитом дружини Потіфара (мабуть, у Стародавньому Єгипті вподобання не відрізнялися від сучасних американських: для вродливих людей відчинялися особливі двері можливостей).

Фізична привабливість, будь то краса обличчя чи статури, — це те, що багато хто з людей хотів би мати. Я пам'ятаю, як двадцятирічним юнаком приїхав у 1972 році до Сполучених Штатів і побачив молодих американців, які мали стрижки, як у морських піхотинців, і атлетичні фігури, ніби ці хлопці з народження росли в тренажерному залі. Я ж важив близько 66 кілограмів, а волосся в мене було до плеч. Я пам'ятаю, як почувався мало не по-

творою порівняно з ними, уявляючи, як це — бути одним із таких вродливих хлопців з добре накачаними м'язами.

Думаю, багато хто з вас теж переживав щось подібне. Ми регулярно ходимо до супермаркетів, і там в очі впадають яскраво ілюстровані журнали, повні фотографій привабливих людей. Бачачи їх, більшість з нас мимоволі починає роздумувати десь так: «Цікаво, як це — бути одним із тих, хто завжди прекрасно виглядає, носить дизайнерський одяг, має вродливе обличчя та струнку фігуру? Це, напевно, просто чудово!» Наше суспільство теж так вважає, і багато людей прагнуть досягти зовнішньої фізичної привабливості.

Але історія людства і біблійний літопис попереджають, що двері, які легко відчиняються перед вродливими людьми, можуть також раптово зачинятися за їхньою спиною, заманивши їх у небезпечну пастку. Згадайте випадок з патріархом Авраамом, прадідом Йосипа, у якого була вродлива дружина на ім'я Сара. Коли подружжя, рятуючись від голоду в Ханаані, збиралося вирушити до Єгипту, Авраам сказав Сарі: «Я знаю, що ти жінка вродлива з обличчя. І станеться, як побачать тебе єгиптяни й скажуть: „Це жінка його“, то вони мене вб'ють, а тебе позоставлять живою. Скажи ж, що сестра моя ти, щоб добре було через тебе мені, і щоб я позостався живий через тебе» (Бут. 12:11-13).

Звичайно, брехня Авраама не може бути виправдана, але його страх, що єгиптяни будуть захоплені привабливою зовнішністю Сарі, ілюструє особливу небезпеку вродливості. Йосип зіткнувся з тією ж небезпекою. Можливо, цієї історії не було б у Біблії, якби юнак не був таким вродливим.

СИЛЬНА СПОКУСА ЙОСИПА

Усі ми стикаємося зі спокусами, незалежно від того, вродливі ми чи ні. Які ж були особливості цієї сильної спокуси? Відповідаючи на це запитання, ми заглиблюємося в саму суть справи. У підході дружини Потіфара до Йосипа були щонайменше чотири складові.

Спочатку її підхід був вкрадливим

У 39-му розділі книги Буття говориться: «І звела свої очі на Йосипа жінка пана його» (вірш 7). Це не означає, що вона, побачивши юнака, просто відмітила: «Ось Йосип». Вона «звела свої очі» на нього. Тобто настав момент, коли жінка почала вирізняти його серед інших своїх рабів. Першого разу вона просто звернула на Йосипа увагу, потім вона вже подивилася на нього так, як не личить дивитися заміжній жінці, яка хоче жити в чистоті. Очі — це ворота в душу, шлях, яким часто приходить кохання. Підступність дружини Потіфара полягала в тому, що вона почала спокушувати Йосипа, просто дивлячись на нього хтивим поглядом.

Її підхід був вражаючим

Коли дружина Потіфара дозволила розпусним бажанням своїх очей заволодіти її серцем, вона повністю втратила будь-яку подобу скромності. «Ляж зі мною», — запропонувала вона Йосипу (39:7).

Як ця жінка могла так зухвало запрошувати до перелюбів? Відповідь полягає в тому, що протягом якогось часу дружина Потіфара плекала свої бажання на рівні уяви.

Коли ми так чинимо, ми допускаємо можливість раптового здійснення того, про що думали.

Наприклад, реклама якогось автомобіля може бути настільки привабливою, що ви відразу уявляєте себе за кермом цієї машини і, не прорахувавши своїх можливостей, купуєте її. Але, зробивши необдуману покупку, потім ви не можете виплатити кредит! А де все почалося? У вашій уяві. Саме так все почалося і у дружини Потіфара. Жінка якийсь час підживлювала свою хіть, і та раптом виявилася готовою вирватися назовні.

Її підхід був невідступним

Йосип відкинув залицяння дружини Потіфара (39:8-9), але це лише зробило юнака ще більш бажаним для неї. Жінка переслідувала Йосипа день за днем (39:10), придумуючи причини, щоб поспілкуватись з ним. Вона намагалася опинитись у Йосипа на шляху, а потім годувала його звабливими словами: «Йосипе, ти думав про мене? Та годі, Йосипе, хто дізнається? Як давно в тебе не було дівчини? Я мріяла про такого, як ти, Йосипе».

Її пропозиція була ясною, але Йосип настільки ж зрозуміло відповів на неї (його відповідь ми розглянемо пізніше). Однак плин часу не виправив цю жінку, як не зупинили її і відмови Йосипа.

Це говорить нам про те, як небезпечно дозволяти собі перебувати в лещатах марнославної і хтивої уяви. В подібну пастку потрапляють люди, коли, наприклад, захоплюються порнографією. У їхній свідомості все, що стається довкола, сприймається як привід для задоволення похоті, і час не вирішить цю проблему. Не допоможе і відмова

інших людей бути співучасниками. Хтивість поневолює людину, що, очевидно, і трапилося з дружиною Потіфара.

Її підхід був продуманим

Коли хтиве бажання нарешті взяло над нею гору, дружина Потіфара наважилася на рішучий крок: «І сталося одного дня, і прийшов він [Йосип] додому робити діло своє, а там у домі не було нікого з людей дому» (39:11). Нарешті випала ідеальна нагода!

Дружина Потіфара це підлаштувала? Ніхто не знає. Ми не хочемо виставити її гіршою, ніж вона була насправді. Але навіть якщо така омріяна можливість виникла ненароком, спокусниця все одно скористалася нею повною мірою. Жінка вирішила, що оскільки її ніхто не бачить, то все склалося чудово.

Хіба з нами не буває, коли ми грішимо, думаючи, що поки нас ніхто не бачить, то все добре? Але Бог бачить! І Йосип думав про Бога: «Як же я вчиню це велике зло і згрішу перед Богом?» (39:9). Якби Йосипа хвилювало тільки те, щоб ніхто не дізнався, давно виплеканий задум цієї жінки спіймав би його в пастку.

Побачивши, що Йосип не погоджується, дружина Потіфара схопила «його за одягу його» (39:12). І я впевнений, що вона не просто простягнула руку і смикнула його за одяг. Хтива підступність спокусниці набагато більш витончена. Підійшовши до Йосипа так, щоб виглядати привабливо, вона абсолютно непереборно притулилася до нього всім тілом. І от він уже вдихає аромат її парфумів. Ця жінка пройшла шлях від своїх очей до ніг, потім до рук: завдяки очам вона намалювала хтиву картину у своїй

свідомості, ногами наблизилася до своєї «жертви», щоб почати діяти, а за допомогою рук висловила свої внутрішні бажання практично.

Ось чому Ісус сказав, що якщо око спонукає нас до гріха, то його краще вирвати, а якщо нога або рука змушує нас до гріха, то їх краще відтяти (Марк. 9:43-47). Саме нездатність ставитися до гріха серйозно веде нас далі згубним шляхом.

СИЛЬНИЙ ОПІР ЙОСИПА

У Йосипа ми знаходимо багато якостей, які викликають повагу і захоплення. Твердість переконань є однією з них, і полягає вона в тому, що опір Йосипа виявився сильнішим, ніж спокуса облудливої дружини Потіфара. Дивлячись на Бут. 39:8-12, давайте звернемо увагу на п'ять особливостей реакції Йосипа на цю draжливу ситуацію.

Його опір був рішучим

По-перше, ми бачимо, що Йосип не став обговорювати ситуацію зі спокусницею. На її зухвалий заклик до перелюбу він відповів рішучою відмовою (Бут. 39:8-9). Ми повинні бути такими ж рішучими, якщо хочемо успішно впоратися зі спокусою.

Звичайно, ми зможемо переконатися в цьому на 100% лише у вічності, але я твердо впевнений, що в серці Йосипа була заготовлена чітка відповідь на пропозицію дружини Потіфара ще до того, як настав день кризи. Юнак не міг не знати того, про що свідчать археологічні знахідки: єгиптянки того часу були сумно відомі своєю хтивістю і

розпусністю. Чоловіку важко було знайти собі жінку, яка б не переспала вже з чотирма чи п'ятьма чоловіками. У єгипетських літописах навіть розповідається про царя, який шукав жінку, що зберегла вірність своєму чоловікові. Знайшовши таку, цар відібрав її у чоловіка і зробив своєю дружиною! Таким був Стародавній Єгипет.¹

Йосип міг би подивитися навколо і вирішити, що єгипетська культура не настільки вже й погана. Але ні! Як і Даниїл згодом, він заздалегідь вирішив, що не буде оскверняти себе.

Що стосується спокуси, то ми, не контролюючи свій розум, сіємо насіння своєї загибелі. Пильнуючи ж свій розум, ми, навпаки, розвиваємо здатність говорити «ні». Ви не можете прийняти рішення, подібне до прийнятого Йосипом, у розпал подій. Єдиний спосіб впоратися з кризовою ситуацією чи спокусою — це спланувати свою відповідь заздалегідь, у прохолоді світланку, на своєму ложі вночі або в спокійну мить денного перепочинку. Йосип у своїй продуманій і підготованій відмові був налаштований рішуче.

Його опір був принциповим

А ще гідна відсіч Йосипа була заснована на принципі. Він сказав дружині Потіфара: «Пан мій не знає при мені нічого у домі, а все, що його, він дав у мою руку. Нема більшого в цьому домі від мене, і він не стримав від мене нічого, хіба що тебе, бо ти жінка його» (39:8-9). Іншими словами, його відмова була обґрунтованою.

Зверніть увагу на нетипову відповідь Йосипа: хтось міг би використати аналогічну ситуацію як підставу для гріха.

Інакше кажучи, хтось міг би вирішити: «Мене до блуду підштовхують обставини, які я не можу змінити». Але ні: обставини нейтральні, проте реакції на них дуже різняться. Йосип відреагував на ситуацію, керуючись своїми переконаннями, принципами. «Це неправильно, — сказав він. — Ти є дружиною Потіфара, і ти повинна виконувати обов'язки дружини. Я неодружений чоловік, і я не повинен зазіхати на недоторканність вашого шлюбу».

І потім наприкінці 9-го вірша ми бачимо підсумкову заяву Йосипа, яка вже цитувалася раніше. Він розумів головне: гріх — це, зрештою, злочин проти Бога.

Немає потужнішої сили в подоланні спокус, ніж Божий страх: «Страх Господній — початок премудрості» (Прип. 9:10). Це не примусовий страх перед Богом, або різними богами, як у язичників. Це не боязнь того, «що Бог зробить зі мною», а страх «що я своїми діями зроблю Йому» — небажання запламувати репутацію Божої сім'ї. Йосип боявся Бога.

Навіть у церкві ми виховуємо покоління, яке не надає великого значення поняттю страху перед Богом. Віруючі часто кажуть: «Нам більше не подобається думати про Бога в такому ключі. Це негативний образ Бога. Ми хочемо зробити наше послання привабливим і життєрадісним». Добре, давайте будемо «привабливими і життєрадісними», але коли ми відкидаємо страх Божий як основоположний принцип, що протистоїть аморальності, то і в церкві, і за її межами вируватиме аморальність.

Не пропустіть важливість того, що тут відбувалося. По-перше, Йосип не піддався спокусі своїх фізичних

бажань. Жінка, напевно, була дуже вродлива; навряд чи вона могла бути відразливою або такою, що не викликає тілесного потягу. Справа була не в цьому. Не йшлося й про те, що перелюб принесе їм проблеми, або про те, що про нього дізнаються оточуючі, або про будь-які інші прагматичні чинники. Найбільш важливим для Йосипа було розуміння, що перелюб з цією жінкою був би актом беззаконня перед Богом.

Що б не говорило і не вважало дозволеним сучасне суспільство, сексуальний гріх стосується не тільки тих, хто його чинить, хоч би навіть за обопільною згодою; це акт непослуху Богові. Ось чому віруючі не повинні брати участі в сексуальному гріху. І питання не тільки в тому, які можуть бути наслідки. Сексуальний гріх — це нечестивий вчинок проти Бога, навіть якщо до нього підштовхують всі обставини. Якщо суспільство цього не визнає, воно виносить собі смертний вирок і перебуває на межі розпаду.

Його опір був непохитним

А ще опір Йосипа залицянням дружини господаря був непохитним згідно з внутрішньою сутністю юнака. Інакше й бути не могло, адже «вона день-у-день говорила Йосипові», умовляючи його «лягти при ній і бути з нею» (Бут. 39:10).

Одна справа — протистати спокусі за її першої атаки. І зовсім інша — довгий час підтверджувати це рішення щоденно. Декому з нас вдається зібрати достатньо сил і мужності, щоб подолати першу спокусу. Тож якийсь час ми так пишаємося собою і своєю стійкістю, що при наступному напосіданні спокуси відразу ж поступаємося.

Дозвольте навести банальний приклад: моя церква знає, що я маю справжню проблему з арахісом. Мені дуже подобається арахіс, але мені некорисно його їсти. Тому у своїй свідомості я можу провести початок вечора в переможній війні. Я знаю, де знаходиться арахіс, бачу картинку на банці і чую звук «пффф!», який видає банка, коли відкривають металеву кришку. Нарешті, приблизно о 21:30, я міркую так: «Алістере, чоловіче, ти бився і переміг. Відчувати перемогу так приємно, та й почуваюся я добре. З'їм-но я кілька горішків в нагороду!»

Це маленький приклад, але я бачив безліч великих. Я не раз розмовляв з молодими неодруженими парами, які говорили мені: «О ні, пасторе, ми не спимо разом. Ми зустрічаємося, спілкуємося, і майже весь час знаходимося в русі. У нас усе під контролем». А через кілька тижнів вони починали уникати мене. І я знав, що сталося: пара витратила всю свою енергію, сказавши «ні» гріху один раз, але не змогла практикувати опір йому щодня.

Йосип знав, що поступатися дружині Потіфара було неправильно. Він не грав в інтелектуальні ігри, які полюбляють люди, що кажуть: «Знаєте, пасторе, я вірю, що якби Бог не хотів, щоб я мав ці стосунки, Він прибрав би спокусу. Бог забрав би почуття. Він би ясно дав мені зрозуміти це». На таку заяву можна відповісти нагадуванням, що Бог всім написав цілу книгу про Своє розуміння цієї теми! І Він, майже напевно, не збирається усувати спокусу.

Бог дуже серйозно ставить до цих питань. Апостол Павло викривав аморальність церкви в Коринті, недвозначно кажучи: «Ви, коринтяни, легковажно відноситеся

до Господньої Вечері, і через це деякі з вас померли» (пор. 1 Кор. 11:20-30). Ми не можемо жартувати з Божих ви-мог. Тому не будемо дозволяти нашим бажанням брати гору над розумом. Ми повинні усвідомити, що боротьба точиться не зовні, а всередині нас.

Нам видається, що потрібно реагувати тільки на зовнішні спокуси, які спіткали нас, але, насправді, злі бажання живуть у наших серцях, постійно вишукуючи засоби для задоволення наших пожадливістей. Поки ми живемо в тілі, ми будемо вести війну з плоттю. Вестмінстерське визнання віри говорить, що ми живемо в умовах «постійної та непримиренної війни».²

За словами апостола Павла, якщо ми сіятимемо насіння на полі життя на догоду гріховній природі, то пожнемо погибель, а якщо сіятимемо на догоду Духу, то від Духа пожнемо життя вічне (Гал. 6:8). Проживаючи кожен день, ми повсякчасно робимо цей вибір. Щодня ми обертаємося або в царстві послуху Богу, або в царстві непослуху. Навіть у нас, християнах, є схильність шукати найпривабливіше для нас, що не завжди є найбільш корисним.

Принади світу, запропоновані дружиною Потіфара, Йосипу підсунув лукавий. Чи посіє Йосип у плоть і пожне погибель? Чи посіє для Духа і пожне життя вічне? Бог дав Йосипу силу зробити правильний вибір.

Його опір був фізичним

Йосип прийняв ще одне мудре рішення, яке послужило його перемозі над спокусою з боку дружини Потіфара: він уникав її фізичної присутності (Бут. 39:10). Йосип

не збирався ризикувати, раз по разу надаючи собі можливість передумати.

Річ у тім, що Йосип не був настільки самовпевненим, щоб вважати, що, успішно протидіючи спокусниці у п'ятницю, він автоматично доб'ється успіху і в суботу. Також він не був настільки нерозумним, щоб сказати: «Я все продумав. Мене це не турбує». А от мене люди часто запевняють: «Не хвилюйтеся про мене, пасторе. Я про це подбав». Остерігайтеся, якщо ви так думаєте. Апостол Павло пише: «Тому то, хто думає, ніби стоїть він, нехай стережеться, щоб не впасти» (1 Кор. 10:12).

Валлійський служитель Томас Джонс писав: «Той, хто хоче уникнути гріха, не сидітиме біля дверей спокуси».³ Дізнаючись, де була дружина Потіфара, Йосип негайно йшов звідти.

Його опір був стійким

Нарешті, Йосип був абсолютно непохитним у протидії сильній спокусі, що стояла перед ним. У Бут. 39:12 ми читаємо, що коли дружина Потіфара схопила його за одяг, він залишив одяг у її руках і вибіг з дому. Краще позбутися одягу, ніж честі.

Можна тридцять років будувати репутацію порядної людини, а зруйнувати її лише за п'ять хвилин перелюбу. Ось чому Павло сказав Тимофію: «Стережися молодечих пожадливоростей» (2 Тим. 2:22). Саме тому він радив коринтянам: «Утікайте від розпусти» (1 Кор. 6:18).

Загравати з сексуальною спокусою, перебуваючи поблизу неї, не варто. Чому? Тому що, як попереджав свого сина автор книги Приповістей, «будеш стогнати при своєму

кінці, як знеможеться тіло твоє й твої сили, і скажеш: „Як ненавидів я те напучування, а картання те серце моє відкидало! І не слухав я голосу своїх учителів, і уха свого не схиляв до наставників. Трохи не був я при кожному злому, в середині збору й громади!“» (Прип. 5:11-14).

Як юнакові уникнути такого жалюгідного фіналу життя? Відповідь дається в наступних віршах книги Приповістей (5:15-20). Дозвольте запропонувати вам ці вірші як завдання для читання наприкінці даного розділу. Але зрозуміти потрібно головне, що опір Йосипа виявився сильнішим за спокусу.

ПОТУЖНІ СПОСОБИ БОРОТЬБИ ЗІ СПОКУСАМИ

Класичний текст про спокуси, який дає нам потужні принципи для застосування засвоєних нами з життя Йосипа істин, записаний у Як. 1:13-15.

Спокуса приходить не від Бога

Перед усім, апостол наголошує: «Випробовуваний, хай не каже ніхто: „Я від Бога спокушуваний“» (Як. 1:13). Отже, перший принцип: Бог ніколи не є джерелом спокуси, про що вже йшлося на початку цього розділу. Ми не можемо зробити Його винуватцем нашої невдачі.

Після того як Йосип втік від дружини Потіфара, вона спробувала звалити провину за свою хіть спочатку на нього, а потім на свого чоловіка (Бут. 39:13-18). Слугам спокусниця розповіла, що Йосип намагався її зґвалтувати, а Потіфару поставила за провину те, що він привів раба Йосипа в їхній дім. Жодне з цих звинувачень не відповідало

дійсності, але коли люди опиняються в незручній ситуації, вони готові на все, щоб виправдатися. Виправдовуючись, вони зазвичай звинувачують інших і навіть пробують винуватити Бога.

Але в Посланні Якова сказано: «Бог злом не спокушується, і нікого Він Сам не спокушує» (Як. 1:13). Бог випробовує нас, але між Божими випробуваннями і диявольськими спокусами є велика різниця. Господь посилає випробування Своїм учням, щоб вони їх *пройшли*. Спокуси ж диявола влаштовані так, щоб його учні ці спокуси *провалили*. Бог ніколи не є автором спокус, тому нам доведеться покласти провину на когось іншого.

Спокуса виходить зсередини

Другий принцип полягає в тому, що спокуса починається з нашого власного бажання: «Кожен спокушується, як надиться й зводиться пожадливістю власною. Пожадливість потому, зачавши, народжує гріх, а зроблений гріх народжує смерть» (Як. 1:14-15).

Читаючи, я бачу перед очима рибальський гачок з наживкою. Мама-риба попереджає своїх малюків, щоб вони не спокушалися черв'яком, який принадно бовтається у воді, бо якщо вони на нього клонуть, то стануть вечерею для рибалки. Але малюк Фредді вирішив, що його мати стара і погано розуміється в сучасному житті, тому він кушає шматочок черв'яка. Фредді потрапляє на гачок, і від нього залишаються тільки спогади.

Можливо, це дитяча ілюстрація, але вона передає суть: ми потрапляємо на гачок гріха, тому що хочемо отримати черв'яка.

Спокуса вимагає правильної реакції

Слово Боже також обіцяє, що ми ніколи не зіткнемося зі спокусою, для якої Господь не передбачив виходу, шляху порятунку, «щоб знести могли ви її» (1 Кор. 10:13). Однак застосовувати цю обіцянку, не прикладаючи зусиль, неможливо. Господь обіцяє дати нам необхідні сили в рішучій боротьбі і в пошуках виходу, щоб або уникнути, або подолати спокусу.

Розмірковуючи про те, як боротися зі спокусою, я знаходжу корисним пам'ятати п'ять слів:

1. Розбирайтеся зі спокусою *негайно*. Не чекайте, поки маленький струмочок перетвориться на бурхливу річку, що знесе вас. Коли ми усвідомлюємо гріховну думку або бажання, потрібно моментально попросити Бога допомогти нам відкинути цю ідею та залишити навіть згадку про неї.
2. Ставтеся до спокус *реалістично*. Бог сказав Каїну: «В дверях гріх підстерігає. І до тебе його пожадання» (Бут. 4:7). Якщо по той бік дверей стоїть лев, який чекає, щоб накинутися на вас, перш ніж бездумно відчиняти двері, потрібно об'єктивно оцінити ситуацію. Ісус сказав Своїм учням: «Пильнуйте та моліться, щоб не потрапити у спокусу» (Матв. 26:41, Сучасний переклад).
3. Боріться зі спокусою *безжально*. Хочу нагадати про наочні метафори Ісуса для боротьби з гріхом (Марк. 9:43-48). Під час Фолклендської війни Маргарет Тетчер наказала розбомбити британську злітно-

посадкову смугу в Порт-Стенлі, щоб не допустити посадки ворожих літаків. Це корисна аналогія.

4. Розбирайтеся зі спокусами *послідовно*. Встановіть принципи протидії спокусам. Подумайте над уроком, який дає мудрий капелан всім нам у цій оповідці:

Один моряк на південному узбережжі Англії перечив капелану: «Капелане, ви спонукаєте нас іти прямим і вузьким шляхом. Але ви не розумієте, з якими спокусами ми стикаємося, як життя нас кидає та мотає. Насправді нас ніяк не можна звинувачувати в тому, що з нами відбувається».

Капелан звернув увагу матроса на два вітрильники неподалік. З піднятими вітрилами, що полоскалися на вітрі, один прямував на захід, а інший — на схід. Капелан сказав: «Один корабель прямує на схід, а інший — на захід. Однак вітрила обох наповнює той самий вітер. Тож напрямком ходу кожного керує не вітер, а розташування вітрил».

А наші вітрила спрямовані в бік послуху Богові? Якщо так, то ми можемо йти правильним шляхом, навіть якщо весь світ збився з курсу. Йосип виставив та закріпив свої вітрила задовго до того, як дружина Потіфара спробувала направити корабель його життя на скелі.

5. Протистійте спокусам *впевнено*. Обітниця з 1 Кор. 10:13 дає нам непохитну впевненість у протистоянні спокусам, тому що умови цієї обітниці абсолютні.

Пам'ятаєте старі вестерни? Ковбої опинялися в каньйоні, оточені з усіх боків індіанцями, і ситуація здавалася безнадійною, але потім якийсь чолов'яга з недопалком сигари в роті та щетиною на обличчі говорив: «Ідіть за мною. Я знайшов безпечний шлях». І вони виходили.

Скажіть чесно: ви коли-небудь піддавалися спокусі, тому що не було виходу? Ні, і я теж. У Бога *завжди* є спосіб порятунку. Проблема виникає, коли ми закриваємо очі на шлях визволення, бо дозволяємо своїм бажанням взяти гору над розумом.

СЛОВО НАДІЇ

Якщо вас розмова про спокусу змушує пригадати свій болючий досвід помилок та невдач у минулому, дозвольте поділитися з вами словом надії. Звертаючись до нашого розуму, Господь каже: «Ніколи не пізно покаятися». З Божою допомогою ми можемо прокласти новий курс життя, спрямувавши вітрила в напрямку послуху Богові. Господь запевняє: «[Вашу] провину прощу, і не буду вже згадувати [вам] гріха» (Єр. 31:34).

Боже слово до кожного — це те саме слово, яке Ісус сказав жінці, спійманій у перелюбі (Іван. 8:1-11). Після того, як її обвинувачі з фарисеїв один за одним пішли геть, Ісус запитав її: «Ніхто тебе не засудив?» Коли жінка відповіла: «Ніхто, Господи», — Ісус сказав їй: «Не засуджую й Я тебе. Іди собі, але більш не гріши».

Що б не сталося у житті, завдяки дії Святого Духа через Боже Слово ви теж можете назавжди залишити своє гріховне минуле. Господня сила в подоланні спокус доступна всім нам.

РОЗДІЛ 6

ЗНОВУ В ЯМІ

Божа рука піднеслася у визволенні Йосипа. Він пережив те, що описує псалмоспівець: «Цей убогий взяв, і Господь його вислухав, і від усіх його бід його визволив» (Пс. 33:7). Спроби дружини Потіфара спокусити юнака не увінчалися успіхом. Йосип позбувся одягу, але не репутації.

Він зберіг чистоту, але ось-ось втратить своє становище. Раніше брати кинули його в яму, а тепер господар намірився кинути його у в'язницю. Якщо раніше Йосип керував будинком Потіфара, то тепер його виженуть з цього будинку. Того, хто був управителем, тепер звинувачують у жахливому злочині.

ДІЇ ПОТІФАРА ТА ЙОГО ДРУЖИНИ

Як ми вже говорили, у нас є досить обґрунтоване уявлення про те, якою людиною була дружина Потіфара. Вона без вагань збрехала про те, що сталося між нею та

Йосипом, і, на жаль, Потіфар їй повірив. Так Йосип опинився в єгипетській в'язниці (Бут. 39:19-20).

Сам Йосип назвав її «ямою» (40:15). Можна не сумніватися, що це було жахливе місце, куди не досягало сонячне світло. Я бував у кількох в'язницях середньовічних замків Сполученого Королівства; глибокі, тісні, задушливі приміщення, наповнені затхлим, сморідним повітрям майже без кисню — точно не те місце, де б ви хотіли провести багато часу.

Не варто думати, що Йосип переїхав з гарної кімнати в не зовсім гарну. Його новий «дім» не був призначений для піклування за в'язнями. Там панували темнота, задуха і безперервний брязкіт, клацання ланцюгів. В'язнів у темницях заковували в кайдани, прикріплюючи ланцюг від кожного в'язня до центрального стовпа. Будь-який рух в'язня визначався довжиною ланцюга. Через роки псалмостівець писав про ув'язнення Йосипа: «Кайданами мучили ноги його, залізо пройшло в його тіло, аж до часу виповнення слова Його, слово Господнє його було виявилось» (Пс. 104:18-19). З кайданами на ногах і на шиї Йосипу було важко навіть підняти голову і подивитися вгору, не кажучи вже про те, щоб рухатися.

У 39-му розділі книги Буття є симетрія, адже як у кайданах Йосип прибув до Єгипту, так після років рабської праці він знову опинився в кайданах, тільки вже в іншому місці.

Віроломство дружини Потіфара

Цей страшний поворот у житті Йосипа почався з вини жінки, яка, безсумнівно, потрапила б на сторінки

світських газет у Єгипті, якби вони тоді були. Дружина Потіфара мала престижне, шановане і високе становище в суспільстві. Вона була однією з найвродливіших жінок свого часу, але в її житті панував безлад та повний хаос.

Ця молода жінка схожа на багатьох людей у сучасному світі. Зовні вона виглядала вродливою і мала гарний стан. У неї було все, що вона хотіла. Якби ви її побачили, то вирішили б, що в неї все гаразд. Насправді це було не так. Вона була ходячою бідною для себе та інших.

Дружину Потіфара оточувало безліч богів, але вона не знала Бога Йосипа. Ця жінка вважала, що хороші парфуми більш цінні, ніж добре ім'я. У неї було здоров'я, багатство і вплив, але вона не вміла ними користуватися. У дружини Потіфара було багато всього, але все це було не те. Якби ми побачили її в магазині, то, можливо, позадрили б їй, але її гламурний фасад зовнішності був слабким маскуванням порочного характеру спокусниці.

По-перше, у неї було перелюбне серце. Вона була охоплена хтивістю і вишукувала собі коханців. Судячи з її дій по відношенню до Йосипа, він, імовірно, був не єдиним чоловіком в її житті, якого вона намагалася спокусити.

По-друге, через свою всепоглинаючу хіть і звичку панувати дружина Потіфара не могла змиритися з тим, що її бажання не виконуються. Вона звикла отримувати те, що хотіла, і була готова піти на все, щоб здобути бажане. Тому відмова Йосипа підштовхнула її до найжахливіших вчинків щодо нього.

По-третє, дружина Потіфара була досвідченою брехухою. Вона зробила брехню своїм притулком (див. Іс. 28:15). У попередньому розділі йшлося про те, що як

тільки події пішли не за її планом, вона вдалася до свого укриття. Жінка брехала про все, навіть дивлячись прямо в очі своєму чоловікові.

По-четверте, вона була здатна на вбивчу ненависть. Я констатую реальність, тому що Йосип замість ув'язнення міг легко позбутися голови. Смертна кара була очікуваним вироком для раба, звинуваченого в нападі на дружину господаря. Дружина Потіфара дивилася на ситуацію так: «Якщо я не можу мати його, то я подбаю про те, щоб він не дістався нікому».

І, нарешті, по-п'яте, жінка була майстерним маніпулятором. Як ми бачили в попередньому розділі, вона натякнула Потіфару, що це він винен у тому, що сталося. «До мене прийшов був оцеї раб єврей, що ти його привів до нас, щоб забавлятися мною», — сказала вона чоловікові (Бут. 39:17). Іншими словами, «це все твоя вина, Потіфаре. Якби ти не купив цього раба, такого б не сталося зі мною». Потім у вірші 19 читаємо, що вона сказала: «Отакі то речі вчинив мені *твій* раб» (курсив доданий).

Підсумовуючи все, сказане вище, можемо зробити висновок, що дружина Потіфара була привабливою лиходійкою. Вона вчинила зло, а потім пішла зі сцени. Йосип же опинився на руїнах, які вона залишила після себе.

Гнів і неправильне рішення Потіфара

Потіфар — третя особа в центрі цієї історії з драми Божого провидіння в житті Йосипа.

Потіфар, мабуть, бачив людей наскрізь, умів розподіляти та делегувати обов'язки. Він міг вибрати хорошого раба. Він зміг визначити, що в Йосипі є щось особ-

ливе. І не дивно, що Потіфар розлютився при думці, що раб, якому він найбільше довіряв, намагався зганьбити його дружину.

Будь-який пристойний чоловік має реагувати таким чином. Навіть думка про те, що чистоті його дружини загрожує небезпека, викличе у чоловіка огиду — особливо якщо винуватцем є той, кого він сам привів у дім. Тому реакція Потіфара цілком зрозуміла, і такому захисту є виправдання.

Але чи не повинен був Потіфар на мить замислитися і проаналізувати слова дружини? Ми впевнені, що повинен. Адже навіть не зважаючи на незнання повної та істинної картини всього, що відбулося, у розповіді дружини Потіфар міг побачити кілька моментів, які повинні були б дати йому привід не поспішати із засудженням Йосипа. Зрештою, як начальник царської варти він мав багатий досвід у розслідуванні всіляких звинувачень.

По-перше, він мав зрозуміти, що з боку Йосипа, якщо той справді винен, було б нерозумно залишити в спальні жінки такий неспростовний доказ як одяг. Дружина Потіфара була набагато слабша за юнака, то чому ж Йосип, тікаючи, не забрав цей речовий доказ? Йосип повинен був знати, що йому як рабу загрожує смерть, якщо обвинувачення проти нього буде доведено.

Друга невідповідність в розповіді жінки була пов'язана з довготою часу вірної служби Йосипа. З моменту його приходу в дім Потіфара пройшли роки. Йосипу було двадцять сім років, коли сталися події, описані в кінці 39-го розділу книги Буття. Його послужний список бездоганної служби в домі Потіфара мав гарантувати хоча б деяку довіру.

Але Потіфар не хотів нічого слухати. Він дозволив гніву позбавити його здорового судження. Ми читаємо, що «запалився гнів його» (39:19). Потіфар був розлючений і в такому стані не міг прислухатися ні до істини, ні до розуму. У результаті він прийняв неправильне рішення, як буває і з нами в більшості випадків, коли ми охоплені гнівом.

Якщо ви з розгніваним серцем слухаєте проповідь Слова Божого, то ви почуєте слова пастора, але *не* почуєте, як Слово Боже звертається до вашої душі. Ось чому люди можуть перебувати у сфері служіння Слова, але воно стікає з них, як вода з даху. Гнів завжди засліплює розум. Тому Яків пише: «Гнів людський не чинить правди Божої» (Як. 1:20). Краще здійснити довгу прогулянку під дощем, при цьому промокнути, але заспокоїтись і не дозволити гніву керувати вашим духом.

Є й інша причина, чому Потіфар безжально кинув Йосипа до в'язниці: він дозволив собі піддатися *надмірному* впливу дружини.

Я не сказав, що Потіфар дозволив собі просто *піддатися впливу* дружини. Він піддався *надмірному* впливу. Це ключове слово. Кожен чоловік перебуває під впливом своєї дружини, і в більшості випадків у цьому проявляється Божа благодать до нас, за що ми повинні бути вдячними. Але ми не повинні піддаватися надмірному впливу наших дружин. Відповідальність за лідерство і верховенство в домі лежить на чоловікові (див. Ефес. 5:21-33; 1 Пет. 3:7).

Безсумнівно, у дружини Потіфара був непогано підвищений язик. Вона вміла маніпулювати своїм чоловіком (я спостерігав, як багатьох зовні сильних лідерів водять за ніс близькі, коли вони повертаються додому).

Жан Кальвін пише: «Для чоловіків тут особливий урок у тому, що вони повинні проявляти розсудливість, щоб не кидатися необдуманно то туди, то сюди з волі своїх дружин». ¹ Це може звучати неpolitкоректно, але по-біблійному точно.

Тлумач Джордж Лоусон пише: «Потіфар занадто шанував свою дружину. Він не повинен був вірити її словам про Йосипа, не перевіривши їхню істинність. Чоловік повинен любити свою дружину як частину себе, але хоч би яка вона була йому дорогою, істина і справедливість повинні бути ще дорожчими». ²

А Потіфар під впливом свого гніву та маніпуляцій дружини віддав свого вірного раба-єврея «до дому в'язничного, до місця, де були ув'язнені царські в'язні» (Бут. 39:20). Не провівши ретельного розслідування і не давши Йосипу можливості захистити себе, Потіфар завдав йому швидкого, потужного удару, який слабшу людину міг би привести у відчай.

ПОГЛЯД ЙОСИПА

Цей благочестивий юнак знову опинився на дні. З людської точки зору, життя бідолахи постійно або мчало вперед на повній швидкості, або завмирало на місці; сердини практично не було.

Ціна, заплачена за принциповість

Коли начальник в'язниці надягав кайдани на ноги Йосипа і залізо на його шию, що, на ваш погляд, відбувалося в голові у юнака? Чи була там хоча б швидкоплинна думка

на кшталт: «І ось що я отримую за правильний вчинок? І це нагорода за мою принциповість? Може, я щось упустив і не розумію?»

Можливо, подібні думки й промайнули в голові Йосипа, але я вірю, що він якимось чином знав, що так краще. Згадайте, що його відповідь дружині Потіфара була не прагматичною, а принциповою. Справа була не в тому, що перелюб заподіє біль залученим до нього людям, або, що це за своєю суттю погана ідея, і навіть не в тому, що їх можуть упіймати. Питання для Йосипа полягало в наступному: «Як же я вчиню це велике зло, і згрішу перед Богом?» (39:9).

Саме це втримає нас на вузькому шляху. Чарльз Сперджен писав: «На вузький шлях не можна натрапити випадково, і ніколи ще безтурботна людина не жила святим життям».³ У вірності Господу людину утримує не прагматизм, а принциповість.

Щодо спокус дружини Потіфара Йосип міркував у своєму серці: «Якщо наполягання спокусниці буде невідворотнім, я зроблю по совісті, і що б не трапилося далі, нехай буде так». Тепер все це сталося, і він опинився в жахливому, брудному підземеллі в'язниці.

Знову уважно подивіться на Йосипа. Наш герой став об'єктом незаслуженої ненависті братів і предметом брехливих звинувачень з боку дружини Потіфара. Його існування було на межі життя і смерті, ґрунт у нього вислизнув з-під ніг, однак його позиція витривалої і непохитної твердості не змінилася. Будучи управителем будинку чи в'язнем, Йосип завжди залишався самим собою — людиною принципу.

ПРИХИЛЬНІСТЬ, ЗДОБУТА У В'ЯЗНИЦІ

Навіть у такому гнітючому становищі Йосип був об'єктом Божого благословення. «Як дороги людини Господь уподобає, то й її ворогів Він замирює з нею» (Прип. 16:7). Своїм дітям Бог у найважчих обставинах може дарувати друзів:

І взяв його Йосипів пан, та й віддав його до дому в'язничного, до місця, де були ув'язнені царські в'язні. І пробував він там у тім домі в'язничнім. А Господь був із Йосипом, і прихилив до нього милосердя, та дав йому милість в очах начальника в'язничного дому. І начальник в'язничного дому дав у руку Йосипа всіх в'язнів, що були в домі в'язничнім, і все, що там робили, робив він. Начальник в'язничного дому не бачив нічого в руці його, бо Бог був із ним, і що він робив, щастив йому Господь (Бут. 39:20-23).

При зміні роботи, школи або життєвих обставин більшості з нас, мабуть, доводилося переживати почуття самотності, коли поруч немає нікого, хто міг хоча б віддалено вважатися другом. Особливо болісними є такі переживання для дитини, яка перейшла в іншу школу, і я говорю про це з особистого досвіду. Стикаючись із чимось подібним, ви можете задаватися питанням: «Цікаво, чи буде у мене коли-небудь ще друг?» Але потім, у самому малоймовірному місці, Бог дає вам друга. Він зробив це і для Йосипа.

СЕРЦЕВИНА БОЖОЇ ОБІТНИЦІ

Давайте на деякий час поставимо відеоролик про життя Йосипа на паузу. Нам потрібно звернути увагу на дещо важливе в обіцянці, даній Богом у Рим. 8:28 — вірші, який є основою для цієї книги.

Істина тексту Рим. 8:28 набагато більша за те, що я називаю «кухонним богослів'ям». Дозвольте пояснити, що я маю тут на увазі: «кухонне богослів'я» — це коли ми беремо картинку з віршем зі Святого Письма і вішаємо її десь на кухні, думаючи, що якщо знову і знову повторюватимемо цей вірш як певну «християнську мантру», то він якимось чином почне допомагати нам. Часто це супроводжується уявленням про те, що сприяння нам «на добре» означатиме, образно кажучи, велику кількість сонячного світла і відсутність дощу в нашому житті.

Ідея про те, що текст Рим. 8:28 «допомагає» тільки при світлі сонця, але не в бурю, породжує так зване «богослів'я перемог». Віра в постійні успіхи не дозволяє вважати життям з Богом час, коли на небосхилі згустилися хмари і в нашої колісничі відвалюються колеса. Але нам потрібно розуміти, що Божа провиденційна рука діє і в скрутні часи. Господь працює на добро тих, хто любить Його, завжди, в *усьому* — не тільки в перемогах і успіхах, а й у в'язниці. Справжнє «добро тих, хто любить Бога» — це, зрештою, наше освячення й уподібнення Христу.

Нам також необхідно усвідомити, що коли Бог у Своему провидінні осяє нашу темряву Своїм світлом, як це було з Йосипом у в'язниці, Він робить це не тому, що ми заслужили Його прихильність. Деякі віруючі правильно засвоїли вчення про виправдання, розуміючи, що не мо-

жуть нічим заслужити спасіння, яке є даром Божої благодаті. Однак вони забувають, що це стосується не тільки *приходу до Христа, а й життя для Христа*. Ми не намагаємося заслужити Його прихильність. Бог не відплачує нам за наші добрі справи, роблячи так, щоб нам завжди світило сонце. Якби Йосип очікував саме такого результату свого служіння Богові, як би ми пояснили все, що сталося з ним насправді? Юнак відреагував на спокусу з абсолютною чесністю і чистотою, і якою була його нагорода? Кілька років у в'язниці.

Але раптом посеред важких випробувань Йосипа чорні хмари розійшлися, і його осяяло сонце в особі начальника в'язниці. Бог вирішив зробити це за власною добротою, незалежно ні від якостей характеру Йосипа, ні від обставин, а керуючись тільки Своїм суверенним планом і метою. Жан Кальвін сказав: «Оскільки ми недостойні, щоб Він надав нам допомогу, причина її надання повинна бути тільки в Ньому, адже Він милостивий».⁴

Деякі з нас все ще живуть з ідеями причинно-наслідкового християнства. Але подумайте про те, як ми, батьки, любимо своїх дітей. Буває, ми говоримо дітям «ні», відмовляючи у чомусь або навіть категорично забороняючи щось. Діти не розуміють, перечать, але ми все одно чинимо так, тому що це для їхнього блага. А іноді, коли вони найменше цього заслуговують, ми щедро обдаровуємо їх своєю увагою, щоб, показавши нашу безумовну прихильність, спонукати їхні серця до покаяння. Ми чинимо так, тому що сильно любимо своїх дітей.

Бог набагато охочіше благословляє нас, ніж ми знаходимо час просто попросити Його про це. І коли Він осяює

життя Свого раба сонцем Свого провидіння, це відбувається не тому, що раб заслужив Божу прихильність, а тому що вона зумовлена нічим іншим, як тільки Божою милістю.

Отже, коли ми співаємо: «Бог такий добрий, Він такий добрий до мене»,⁵ ми повинні визнати, що це стосується навіть нашого перебування у в'язниці, тому що наш добрий Бог все робить згідно Своєї постанови.

Корінь нашої проблеми нерозуміння подій — в нашому обмеженому сприйнятті. Все, що ми бачимо, — це земля, а не те, що Бог робить з небес, щоб здійснити Свій добрий задум в нас та в інших. Якби ми змогли побачити все, що робить Бог, то вигукнули б у захваті: «О, це так чудово!» Але натомість ми піддаємося спокусі заявити: «Я не думаю, що мені слід перебувати в цій жахливій в'язниці. Це не моє місце. Це несправедливо!»

Ось чому нам потрібне богослів'я. Без біблійного вчення ніхто не може жити мудро; ми будемо існувати тільки як нерозсудливі люди. Але щойно ми почнемо пізнавати та розуміти великі істини, які лежать в основі нашої віри, ми зможемо сказати разом з Джоном Веслі:

Віддай Йому шляхи свої,
Життя в Його руці.
Довірся ти Тому, Хто Сам
Велить і небу, і землі.

Крізь хвилі, хмари та шторми
Направить Він твій шлях;
Чекай свій час, і світлий день
Замінить ночі тінь.

Його всевладдя завжди хай
Керує й вибирає;
Дивуючись, побачиш ти,
Як мудра й сильна Його рука.⁶

Йосип не читав текст Рим. 8:28. Цей вірш не прикрашав стіну його камери у в'язниці. Але Йосип розумів істину написаного, і навіть за найгірших обставин проявив тверду витримку і спокійну впевненість.

Я пам'ятаю одну жінку, яку часто відвідував у лікарні в Единбурзі. Вона була старшою медсестрою в королівському госпіталі і все життя віддала турботі про інших. А в кінці свого життя, перебуваючи у важкому стані в лікарні, вона просила мене: «Алістере, почитай мені Біблію. Просто почитай мені Біблію». Відчуваючи, що на землі дні її полічені, помираючи знала, куди піде після смерті.

У Йосипа не було жодних шансів вийти з в'язниці. Однак він знав, що Бог діє в його житті на добро (Бут. 50:20).

РЕАКЦІЯ НАЧАЛЬНИКА В'ЯЗНИЦІ

А як же стосовно начальника в'язниці, четвертого персонажа цієї історії?

Згадайте який-небудь старий фільм про середньовічну Англію: високий кам'яний замок з в'язницею у підземеллях і велетенською постаттю наглядача. Відразу стає зрозуміло, що ця людина отримала свою посаду не тому, що була приємною особою. Коли з ним проводили співбесіду, то не перевіряли чистоту його нігтів чи вміння спілкуватися з людьми. В оголошенні про вакансію не йшло

ся: «Потрібен начальник в'язниці з гарними навичками спілкування». Ні, все було не так. Ця посада вимагала жорстокості та брутальності. Важливим було лише те, наскільки добре він володів сокирою та кліщами.

Якби я був наглядачем в'язниці, куди привели цього раба-іноземця Йосипа, я б не надто зрадив, почувши його історію. Зрештою, може, позаздрив би, що якогось раба поставили на чолі всього володіння. Мене б, швидше за все, так не підвищили, навіть якби я пропрацював у Потіфара набагато довше, ніж він. Я б інстинктивно відразу незлюбив Йосипа і з задоволенням закріпив би на ньому важкі ланцюги та кайдани.

Коли в темних казематах Йосип пробував знайти друга, у нього не було причин очікувати, що другом йому стане начальник в'язниці. Однак у Бога були інші плани. Господь прихилив серце начальника в'язниці до Йосипа.

Якби ми запитали начальника в'язниці: «Що ви думаєте про все це?», — він, мабуть, відповів би приблизно так: «Не знаю. За все своє життя я не зустрічав нікого, схожого на Йосипа. І ніколи не відчував нічого подібного. Я ніколи не бачив, щоб Потіфар розчулювався так, як він зм'якшився до цього юнака. І, чесно кажучи, я навіть не можу пояснити, як змінилося *моє* серце щодо Йосипа».

ВСЕВЛАДНА БОЖА РУКА

Треба визнати, що ключовою складовою в описаному вище, звісно ж, є Божя рука, яка діє через героїв та обставини цієї історії. Простіше кажучи, з Йосипом був Господь (Бут. 39:21).

Чому Потіфар зглянувся на Йосипа і дарував йому життя, а начальник в'язниці виявив до раба-єврея прихильність? Відповідь полягає в тому, що «водні потоки цареве це серце в Господній руці: куди тільки захоче, його Він скеровує» (Прип. 21:1). Ніщо не вказує на те, що Йосип намагався маніпулювати обставинами у своїх цілях. Він, як і всі ми, був об'єктом Божої всевладної турботи.

Божа турбота про Йосипа

Розмірковуючи про це, я відразу ж згадав 138-й псалом, великий псалом, що показує Божу турботу про найдрібніші деталі та аспекти нашого життя. Я хочу перефразувати цей псалом, передавши його голосом не псалмоспівця, а Господа, Який звернувся до Йосипа, щоб відповісти на запитання: «Що Бог говорив Йосипу в тій в'язниці?» Отож, в такому викладенні 138-й псалом звучить наступним чином:

Йосипе, Я тебе випробував і знаю. Я знаю, коли ти сідаєш і коли встаєш, Я заздалегідь знаю думки твої. Я визначаю твою дорогу і твій відпочинок, і всі твої стежки Мені відомі, бо ще слова нема на твоєму язичку, Я вже знаю все.

Оточив Я тебе спереду і ззаду, і руку Свою на тебе поклав. Куди ти підеш від Духа Мого? Куди втечеш від Мого лиця? Якщо зійдеш на небо, Я там. Чи зійдеш до пекла — і там Я. Понесешся на крилах зірниці і поселишся на краю моря, то й там рука Моя попровадить тебе, і правиця Моя буде тримати тебе!

Якщо скажеш: «Ось темрява вкриє мене, і ніч світло для мене», то тебе не закриє від Мене і темрява, і ніч буде світити, як день, і темнота як світло!

Йосипе, Я створив тебе. Я виткав тебе в утробі матері твоєї. У тебе є всі причини славити Мене, тому що ти дивно утворений.

І кості твої не сховались від Мене, бо ти вчинений був в укритті, витканий у глибинах землі! Твого зародка бачили очі Мої, і до книги Моєї записані всі твої майбутні дні, коли жодного з них не було.

Йосипе, велике число Моїх задумів для тебе; численніші вони від піску!

БОЖА ТУРБОТА ПРО ВАС

Якщо це вірно стосовно Йосипа, то це вірно і щодо вас у Христі. Я не знаю ваших обставин. Можливо, вам здається, що ви зараз знаходитесь у в'язниці своїх обставин. Можливо, ви страждаєте від жорстокого поводження. Але Господь все це знає. Його не застати зненацька, і Він любить вас вічною любов'ю.

У середині 1960-х років у новій незалежній африканській державі, що раніше була колонією під назвою Бельгійське Конго, сталися дуже жорстокі збройні заворушення. Багатьох людей, зокрема десятки місіонерів, було безжально вбито. В епіцентрі повстання опинилася група місіонерів-медиків, серед яких була лікарка Гелен Роузвір. Жінка закінчила Кембриджський університет і вирішила віддати свої медичні навички на служіння Господу, сказавши, що хоче служити Христу будь-де і за будь-яку ціну.

Доктор Роузвір вирушила служити Христу в Конго, а потрапила у вир неймовірного хаосу. На очах дівчини деяких з її колег убили пострілами в скроню й скинули у відкриту могилу. Разом з іншими молодими жінками вона зазнала жорстокого поводження з боку повстанських військ. (Повну історію Гелен описала в своїй приголомшливій книзі «Віддай мені цю гору»).

Мені пощастило одного разу зустрітися з доктором Роузвір і почути її виступ. Згодом у листі, який я отримав від неї, жінка написала: «Багато років тому, під час повстання в Конго в 1964 році, в ніч моєї найбільшої потреби, мені ясно спало на думку запитання від Господа: „Чи можеш ти дякувати Мені за те, що Я дарував тобі цей досвід, навіть якщо Я ніколи не скажу тобі, чому?“» Доктор Роузвір змогла тоді відповісти «так» на це запитання.

Який неймовірний виклик! Бачите, ми не можемо і не повинні вимагати від Бога пояснень. Він же має повне право чекати від нас нероздільної посвяти.

І як це було з Йосипом, Гелен Роузвір і багатьма іншими, так було і з Самим Ісусом: «Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав Тому, Хто судить справедливо» (1 Пет. 2:23).

Наслідуймо й ми приклад Йосипа та Ісуса і віддаймо себе в Божу дбайливу, люблячу руку.

РОЗДІЛ 7

СТРАТЕГІЯ ДІЙ У СТРАЖДАННЯХ

Розмірковуючи над цією історією, ми можемо схилитися до думки, що Йосип був майже суперменом. Його реакція на неймовірні випробування змусить більшість з нас вважати, що ми далеко не такі, яким був він. Але цей молодий єврей, звісно ж, був *людиною*, і ми бачимо певну його слабкість, коли він благає виночерпія фараона замовити за нього слово і допомогти йому вийти з в'язниці.

Йосип добре знав, що нічим не заслужив свого ув'язнення (Бут. 40:14-15), однак він не був фаталістом. Йосип не сидів у в'язниці, приречено зітхаючи: «Хай буде, що має бути». Він вірив, що всі його дні і всі його рішення перебувають під Божою провіденційною опікою, але Йосип також усвідомлював, що Бог дав йому розум, щоб думати, а також здатність проявляти ініціативу і впливати на багатьох людей у Єгипті. Тому, знаючи, що виночерпія від-

пустять, Йосип звернувся до нього з простим проханням: «Коли ти згадаєш собі про мене, ... то вчиниш милість мені, ... і випроведиш мене з цього дому» (40:14).

Але тут Йосипу знову довелося зіткнутися з жорстокою реальністю. Виночерпій, отримавши свободу, навіть не згадав про нього. Яка сага про несправедливість, і який потенціал для гіркоти! Йосипа обмовили, неправильно зрозуміли, помилково звинуватили, очорнили, несправедливо переслідували ще й ув'язнили. (За винятком цього, все інше було добре!).

І знову ми бачимо, що в деталях свого життя Йосип був прообразом Ісуса Христа. Апостол Петро нагадує своїм читачам про Ісуса: «Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав Тому, Хто судить справедливо» (1 Пет. 2:23).

І в нашому житті бувають періоди, коли ми, подібно до Йосипа, стаємо жертвами несправедливих звинувачень, наклепів та інших форм утисків. Таке нічим незаслужене відношення до себе важко прийняти. Це схоже на отриманий несподівано та без причини сильний ляпас, який шокує і застає зненацька. Але якщо неприємності у вигляді несправедливих страждань трапляться з нами, — а Ісус каже, що так в світі завжди і стається (пор. Іван. 16:33), — то нам не треба бентежитись. Навпаки, нам потрібно знати, як з ними впоратися, і бути готовими, коли вони прийдуть.

НЕ ДИВУЙТЕСЯ СТРАЖДАННЯМ

Перше, що нам потрібно зрозуміти: для християнина страждання не є рідкісним явищем. Тому ми не повин-

ні дивуватися, коли страждаємо несправедливо. Петро пише церкві: «Улюблені, не дивуйтеся огневі, що вам посилається на випробовування, немов би чужому випадку для вас» (1 Пет. 4:12). Не дивуйтеся незаслуженим стражданням, каже Петро, бо так страждав Ісус; і коли ми так само страждаємо, то беремо участь у стражданнях Христа (1 Пет. 4:13).

Відсутність гарантій захисту від страждань

Велика спокуса для нас, християн, полягає в тому, щоб розглядати страждання як дивну прикрість, як щось випадкове, що абсолютно не відповідає нашій уяві про слідування за Христом. Зрештою, хіба в Рим. 8:28 немає обіцянки, що Бог усі події нашого життя оберне на добро?

Проблема часто полягає в тому, як ми визначаємо поняття «добро». Більшість людей вважають, що «добро» — це здоров'я, спокій і процвітання. Для тих, хто дотримується такого уявлення про християнське життя, страждання будуть неприємним сюрпризом.

Як ми дійшли висновку, що слідування за Христом — це приємна прогулянка парком? Звідки в нас виникла думка, що служіння Господу є бронєю, захистом від випробувань, болю і гонінь? Ми не отримували обіцянку такого захисту від Ісуса. Він обіцяє прямо протилежне: «Страждання зазнаєте в світі» (Іван. 16:33).

Наш Господь став найвищим прикладом людини, Яка незаслужено постраждала. Під час суду над Ісусом Пілат неодноразово говорив: «Не знаходжу Я в Ньому провини ніякої» (18:38; 19:4, 6). Римський правитель знав, що вороги Ісуса видали Його через заздрість, а не тому, що

Він зробив щось погане. Проте Пілат піддав Ісуса бичуванню (19:1), а потім видав Його на розп'яття.

Пам'ятаючи про досвід нашого Господа, поміркуйте над питанням, що бів поставив Петро: «Бо яка похвала, коли терпите ви, як вас б'ють за провини? Але коли з мукою терпите за добрі вчинки, то це вгодне Богові!» (1 Пет. 2:20).

У Шотландії дітей у школі раніше карали шкіряним ремнем. Учителі-чоловіки під піджаком носили перекинутий через плече ремінь. Ми, діти, завжди шукали очима цей помітний бугорок під піджаком учителя, бо саме звідти вчитель діставав своє знаряддя покарання, щоб бити нас по руках, які ми повинні були тримати перед собою. Якщо учень заслуговував на покарання, однокласники не особливо хвилювалися, тому що розуміли причину; але коли чинилася несправедливість, і ремінь завдавав болю невинному, підтримку й солідарність у класі можна було майже відчутися на дотик.

Покарання, якого зазнав Ісус, було абсолютно несправедливим, і все ж ми читаємо, що Його страждання є прикладом для нас, «щоб пішли ми слідами Його» (1 Пет. 2:21). Люди, перераховані в «портретній галереї віри», безсумнівно, це розуміли (Євр. 11:35-38).

Звідки б не прийшла ідея поверхневої віри, вона вийшла не від Ісуса і не від Йосипа. Історія життя Йосипа до моменту, який ми розглядаємо, була нічим іншим, як сагою про страждання, хоча він їх і не заслужив.

Сучасна церква в Америці надто швидко увірувала, що всі несправедливі страждання випали на долю віруючих з далекого від нас часу та місця. Це просто-таки неправда.

Павло говорить про себе та інших апостолів: «Ми стали, як сміття те для світу, аж досі ми всім, як ті викидки!» (1 Кор. 4:13). Ось що насправді думає світ про християн. Павло говорить про себе і своїх співробітників, служителів Євангелія, що світ ставиться до них так, як ми ставимося до того, що викидаємо у сміття після їжі. Чи варто дивуватися, що римляни могли кидати християн на поталу левам і спалювати їх, як факели? Ви ж бо легко позбуваєтеся сміття.

Дехто каже, що християни стануть «євреями» ХХІ століття — з ними погано поводитимуться, їх переслідуватимуть і не будуть терпіти. Неважко уявити, як це може статися. Римська імперія, в якій жив Павло, була плюралістичним суспільством. Але не будемо плутатися в слові «плюралізм». Цей термін не означає, що всі ідеї прийнятні, задовольняють всіх, і люди можуть вільно думати, що хочуть. Плюралізм не такий милостивий. Плюралізм стверджує, що істина не може бути знайдена в якійсь одній догмі або людині. Синкретизм розвиває це поняття і каже, що до істини ми приходимо саме в поєднанні та змішуванні всіх цих сутностей.

Римляни сповідували пантеїзм — поклоніння багатьом богам. Якщо у когось з'являвся новий бог, інших богів трохи посували, звільняючи місце для нового. У релігійному плані це суспільство було відкрите практично для будь-яких ідей.

Як же сталось, що в такому різношерстому і толерантному до релігії суспільстві християни зазнали таких нічим не спровокованих, невиправданих страждань? А все тому, що християни не були готові просто додати Христа

до пантеону. Вони поклонялися Йому як єдиному Богу. Християни відмовлялися визнати, що Ісус — це просто ще один шлях до Бога або ще один вираз релігійної реальності. Разом із апостолом Петром вони заявили: «Під небом нема іншого Ймення, даного людям, що ним би спаситися ми мали» (Дії 4:12). Так повинні чинити і ми.

Стверджуйте цю істину в плюралістичному суспільстві, подібному до давньоримського або сучасного американського, і в якийсь момент ви обов'язково накликаєте на себе страждання. Нагадайте людям слова Ісуса, що Він — єдиний шлях до Отця (Іван. 14:6), і ви зустрінете ненависть і спротив. І не дивуйтеся, коли це станеться. Люди казатимуть вам: «Це зарозуміла позиція. Ким ви себе уявили? Звідки ви, християни, взяли, що у вас є право на істину? Як ви можете бути такими догматичними?»

Відповідь на такі питання залежить від того, чи правильна ваша позиція. Якщо позиція вірна, дотримуватися її не є зарозумілістю, а якщо вона не істинна, то дотримуватися її — просто дурість. У нашому постхристиянському, плюралістичному і дедалі більш ворожому суспільстві, якщо ми будемо відстоювати істину Христа, не варто дивуватися, коли на нас наваляться болісні випробування.

Можливо, я помиляюся, і в якомусь сенсі я навіть хочу сподіватися, що я неправий. Але якщо ми подивимось у майбутнє, то є всі підстави вважати, що до біблійного християнства, яке наполягає на достатності та авторитеті Святого Письма і винятковості Христа, у новому тисячолітті терпимості не буде, а, навпаки, буде запекле протистояння. Це тому, що плюралісти можуть терпіти тільки інших плюралістів. Плюралісти безжально нетер-

пимі до тих, хто відмовляється дотримуватися їхніх поглядів. Коли ми заявляємо, що тільки Ісус є шлях, істина і життя — і люди чітко знають, на чому ми стоїмо, — ми стаємо для плюралістичного, пантеїстичного світу болючою скалкою, від якої потрібно негайно звільнитись, знищивши її. Тому не дивуйтеся, коли страждаєте за те, що ви — християнин.

НЕ ЗДАВАЙТЕСЯ, КОЛИ СТРАЖДАЄТЕ

Одна з проблем несправедливих страждань — це величезна спокуса підняти білий прапор, відмовитися від спроб зберегти свою принциповість і стандарти праведності.

Ми вже не раз наголошували на цьому, але варто знову нагадати, що Йосип — класичний приклад людини, в якої, з людської точки зору, були всі підстави заявити: «Який сенс намагатися бути праведним?» Сидячи в єгипетській в'язниці, Йосип міг би сказати: «Все, досить. Я теж можу робити те, що роблять інші. Не бачу, щоб спроби слухатися Бога і зберігати чесність йшли мені на добро, були корисні. Я і раніше часто відчував, що зі мною погано поводяться, а тепер через розбещену жінку я опинився у в'язниці. Я цього не заслуговую». Ми не знаємо, чи думав Йосип про це, чи ні, але спокуса у нього реагувати по-людськи, звісно, була.

У вас може виникнути бажання дійти такого самого висновку. Іноді здається, що негідники і брехуни, які невірні в подружньому житті та не платять податків, живуть чудово, тоді як праведники часто опиняються в ямі за те, що чинять правильно. Для підбадьорення хочу запропо-

нувати вам 72-й псалом: псалмоспівець нарікає на те ж саме, але його очі відкриваються на розуміння істини, коли він входить у дім Божий.

Ф. Б. Маєр каже: «Чиніть правильно, тому що це правильно, тому що вас бачить Бог, тому що це вселяє радість у серце. І тоді, якщо вас не зрозуміють і погано до вас ставитимуться, ви не зійдете зі шляху і не будете скиглити та впадати у відчай».¹ Ось що дивовижно в Йосипі: як вийшло, що він не скиглив і не впадав у відчай, коли його життя весь час повертало не туди? Звичайно, Йосип хотів вибратися з в'язниці — навіть просив допомоги в цьому, — але він не скиглив. Чому? Тому що він твердо вирішив чинити правильно, до чого б це не призвело і скільки б не коштувало.

Для тих, хто вже не має сил і готовий здатися, чудовою протиотрутою буде текст Євр. 12:3. Закликаючи нас спрямувати свій погляд на Ісуса, автор каже: «Подумайте про Того, хто перетерпів такий перебір проти Себе від грішних, щоб ви не знемоглись, і не впали на душах своїх».

У вас важкі часи? Згадайте про Ісуса. Вас хтось злословить? Згадайте про Ісуса. Вам хочеться підняти білий прапор, здатися й опустити руки? Згадайте про те, що пережив Ісус. Адже «ви ще не змагались до крові, борючись проти гріха» (Євр. 12:4) так, як це зробив Ісус. Ви ще не померли, каже автор послання до Євреїв, тому не здавайтесь.

НЕ МСТІТЬ, КОЛИ СТРАЖДАЄТЕ

Ще одна проблема несправедливих страждань полягає в тому, що вони можуть викликати в нас бажання по-

мсти. Сучасне суспільство вирізняється пристрасстю до суперечок і звинувачень, які часто закінчуються судовими позовами. Одна з причин полягає в тому, що люди мстиві: коли вони страждають від чийось рук або якщо навіть їм просто здається, що вони постраждали від когось, то вони відповідають людині, яку вважають супротивником: «Я з тобою розберуся». Їхні думки і серця наповнені помстою, а їхні уста співають пісню не про кохання.

Перемога над злом за допомогою добра

Як Божий народ, ми покликані до зовсім інших правил. Апостол Павло радить, як реагувати на несправедливі страждання:

Не платіть нікому злом за зло, дбайте про добре перед усіма людьми! Коли можливо, якщо це залежить від вас, живіть у мирі з усіма людьми! Не мстіться самі, улюблені, але дайте місце гніву Божому, бо написано: «Мені помста належить, Я відплачу», — говорить Господь. Отож,

Як твій ворог голодний, нагодуй його; як він прагне, напій його, бо, роблячи це, ти згортаєш розпалене вугілля йому на голову.

Не будь переможений злом, але перемагай зло добром! (Рим. 12:17-21).

Зверніть увагу, що наш перший обов'язок — чинити правильно і робити все можливе для підтримання миру

з іншими людьми. А коли інша людина відмовляється зберігати мир, ми маємо чіткий план дій, щоб упоратися з образою та відновити мир.

Йосип показав нам багато прикладів втілення 12-го розділу Послання до Римлян у життя. Один з них — те, як він простив братів, що опинилися в його владі, коли він був прем'єром у Єгипті (але це сталося набагато пізніше). Інший приклад, який пригадується, — це те, як Йосип прийняв покладену на нього у в'язниці відповідальність (Бут. 39:21-23). Він міг би насупитися і не робити нічого, окрім як сидіти в камері й нарікати на велику несправедливість, від якої постраждав, або дозволити собі бути пригніченим сукупним вантажем зла, заподіяного йому, і почати відповідати злом на зло. Але Йосип обрав інший шлях.

Якось, багато років тому, одна з моїх доньок прийшла додому дуже засмучена через те, що сталося в школі. Її реакція була такою: «Я більше ніколи не буду розмовляти з ними або висловлю їм усе, що думаю, і я вже знаю, як відповісти на це».

Ми сіли поговорити, і я сказав: «А чому б не написати їм записку? Напиши так: „Я шкодую про те, що сталося вчора. Я вас прощаю. Ви мої друзі“».

«Ні за що! — сказала вона. — Тебе там не було, тату. Ти цього не чув».

«Донечко, — відповів я, — якщо хочеш, можеш зробити по-своєму, але моя пропозиція така».

Наступного дня донька зателефонувала мені в офіс і захопленим голосом сказала: «Тату, я послухала тебе! Я написала записку. Пізніше я була в туалеті, і мої подруги прийшли зі сльозами на очах і сказали: „Пробач нас“. Ми

обнялися і довго плакали. Це було неймовірно. Ти мав рацію, тату».

Ми можемо посміхатися з цього приводу, але істина в тому, що наші власні суперечки — це всього лише доросла версія того, що відбувається серед школярів. Якщо докопатись до суті, то залишиться лише продовження гойдалки «він сказав, вона сказала». У багатьох випадках події можна було б змінити на краще або навіть запобігти їм, відмовившись від помсти за заподіяні образи. Коли Ісуса злословили, Він не злословив взаємно. Страждаючи, Він не проклинав і не погрожував Своїм мучителям.

Дозвіл Богу виправдати нас

Павло каже, що коли ми відмовляємося мстити, а відплачуємо за зло добром, Бог стає нашим Захисником (Рим. 12:19). Апостол також наводить приклад зі свого життя; коли його обмовили в Коринті, він відповів так: «А для мене то найменше, щоб судили мене ви чи суд людський... Я бо проти себе нічого не знаю, але цим не виправдуюсь; Той же, Хто судить мене, то Господь» (1 Кор. 4:3-4).

Велика помилка — витрачати життя на спроби виправдатися, пояснити свої мотиви або комусь щось доказувати («повернути яєчню в шкаралупу»). Багато хто говоритиме і думатиме те, що хоче, незалежно від наших дій; тож давайте продовжимо служити Богу і залишимо наше виправдання Йому. Він є Той, Кому ми дамо звіт і Кому ми повинні догоджати.

Це чудово розумів великий шотландський реформатор і проповідник Джон Нокс. Про Нокса говорили, що він настільки боїться Божого лица, що взагалі не боїться обличь

людей.² (Це було добре, тому що, коли Нокс проповідував, люди часто кидали в нього табуретки та інші предмети!)

Перестаньте намагатися постійно себе захищати. Мудріше буде продовжувати займатися своєю справою і вірити, що Бог Свого часу виправдає вас. Правосуддя здійсниться в Його час. Не намагайтеся мстити за себе самостійно.

НЕ ПРОПУСТІТЬ ШАНС ДОПОМОГТИ ІНШИМ

Ось четвертий і останній спосіб, як слід реагувати на несправедливі страждання: за Божою благодаттю ми можемо перетворити ці страждання на можливість допомогти іншим.

У Бут. 40:6-7 ми читаємо, що Йосип скористався цією можливістю, коли побачив, що двоє чиновників фараона були пригнічені. Йосип міг би сказати собі: «Ну, у мене є свої проблеми. Я повинен бути пригнічений, і не варто звертати увагу на цих хлопців». Але причина, чому Йосип помітив пригніченість цих двох чоловіків, полягає в тому, що він був уважний. Власне горе не змусило його голову опуститися так низько, щоб Йосип не міг бачити потреби інших.

Одного разу я прочитав про професора семінарії, який впав у таку глибоку депресію, що повністю втратив інтерес до того, що відбувалося, і до всіх, хто його оточував. Все здавалося абсолютно безнадійним. Потім його відвідав друг, який порадив пригадати людей, що дуже йому допомогли, вибрати з цього списку когось одного і написати цій людині листа зі словами подяки.

Професор якийсь час обмірковував пораду, і потім в пам'яті сплигло обличчя його першої шкільної вчительки, яка прищепила йому любов до літератури. Він був вдячний за це, а тому вирішив написати їй листа, в якому розповів, як вона його надихала.

Чоловік отримав відповідь, написану тремтячою рукою літньої жінки. У записці йшлося: «Дорогий Вільям! Коли я прочитала твого листа, у мене на очі навернулися сльози, адже я пам'ятаю тебе маленьким хлопчиком у моєму класі. Твій лист зігрів моє старе серце. Я викладала в школі п'ятдесят років. Твій лист став першим листом подяки, який я отримала від колишнього учня, і я буду берегти його до самої смерті».

З отриманням цього листа у «в'язниці життя» професора зажевріло світло. Його надихнули написати ще один лист подяки важливій в його житті людині, потім ще один, потім ще й ще, поки він не написав п'ятсот листів подяки. Більше він не перебував у депресії.³

Чи перебуваєте ви зараз у «в'язниці»? Чи оточують вас важкі обставини, відомі лише вам і Богові? Зверніть свій погляд на інших людей, і ви побачите тих, хто потребує вашої допомоги. Замість того щоб здатися або намагатися вирватися з несправедливих страждань, подумайте про Ісуса. Тримайтеся і продовжуйте з терпеливістю іти вперед (Євр. 12:1-2).

Перед нами може виникнути спокуса відмовитись від боротьби та сказати: «Якщо мені доведеться терпіти побої, і мені постійно вставлятимуть палиці в колеса, то я не хочу брати участь у таких перегонах». Але потім ми дивимося на Христа, і наші вуста закриваються. Ми бачимо

Ісуса на хресті й чуємо, як Він каже: «Отче, прости їм, бо вони не знають, що роблять» (Лук. 23:34, Сучасний переклад). Ми згадуємо список людей, засвідчених вірою в 11-му розділі Послання до Євреїв, які стільки пережили, і продовжуємо з терпеливістю йти вперед.

РОЗДІЛ 8

УРОКИ З В'ЯЗНИЦІ

*Все, що давніше написане, написане нам на науку,
щоб терпінням і потіхою з Писання ми мали надію
(Римлян 15:4)*

Продовжуючи бачити вплив Божої руки на життя Йосипа в єгипетській в'язниці, далі ми також дізнаємося, як все діє на добро тим, хто любить Бога, і досвід Йосипа дає нам втіху, про яку говорить Павло.

Ви пам'ятаєте, що двоє співкамерників Йосипа були рабами фараона, які опинилися у в'язниці за те, що не догодили своєму господарю. Кожному з них — і пекарю, і виночерпію, — наснилися сні (Бут. 40:5), після чого Йосип побачив явну стурбованість обидвох. У процесі тлумачення їхніх снів і споглядання подальшого втілення цих снів у життя Йосип дає нам з в'язниці дуже цінні уроки.

БОГОЦЕНТРИЧНЕ ЖИТТЯ

Перший урок ми виносимо з розмови Йосипа зі співкамерниками: наше життя має бути зосереджене не на нас

самих, а на Бозі. Ця думка підкреслюється в тексті Святого Письма. «Снився нам сон, — сказали вони Йосипу, — а відгадати його немає кому». Йосип відповів: «Чи ж не в Бога відгадки? Розкажіть но мені» (40:8). Очевидно, що Йосип мав унікальний дар від Бога — здатність правильно тлумачити сни. Однак ми розуміємо його погляд на свій дар: Йосип не хвалився своїм умінням і не прагнув привернути увагу до себе. Замість цього він вказав на Бога як на джерело свого дару і віддав Йому славу.

Використання дарів, даних Богом

У цьому також є очевидний урок для нас. Святий Дух наділив усіх віруючих духовними дарами (1 Кор. 12:7-11). У когось з Божих дітей дари проявляються більш явно і більш рясно, ніж у інших. Але оскільки всі ми отримали ці дари з Божої руки, нам краще не привертати до себе надто багато уваги, тому що тим самим ми затьмарюємо Божу благодать.

Йосип став одним з перших прикладів цього принципу, який простежується в усьому Святому Письмі. Класичне викладення Ісусом цієї закономірності ми знаходимо в Євангелії від Івана:

Перебувайте в Мені, а Я в вас! Як та вітка не може вродити плоду сама з себе, коли не позостанеться на виноградині, так і ви, як в Мені перебувати не будете.

Я Виноградина, ви галуззя! Хто в Мені перебуває, а Я в ньому, той рясно зароджує, бо без Мене нічого чинити не можете ви (Іван. 15:4-5).

Ісус має на увазі саме те, про що говорить. Додаймо, що у Кол. 1:17 про Христа сказано: «Він є перший від усього, і все Ним стоїть». Ніхто з нас не може навіть дихати без Його допомоги. Коли ми починаємо жити у світлі цієї істини, то переходимо від егоцентризму до богоцентризму.

Боротьба з обставинами

Наша реакція на обставини довкола нас також свідчить про те, куди спрямовані наші погляди. Фотограф-аматор не завжди фіксує те зображення, на яке він, як йому здавалося, направив свою камеру. Отримуючи надруковані знімки, він може побачити на них водостічну трубу, що стирчить за чиєюсь головою, або будівлю, яка потрапила в кадр лише наполовину. Фотограф дивиться на невдалі знімки і каже: «Це не те, що я знімав», — але насправді на фотографіях зображено саме те, що потрапило в об'єктив. Знімки незаперечно показують, на що була направлена камера фотографа.

Так само реакція Йосипа на все, що відбувалося з ним, свідчить про його неймовірно богоцентричне життя. Ми вже говорили про це, але варто повторити: у цьому благочестивому юнакові не було ні нарікань, ні саможалю.

Зверніться до Бут. 41:15-16, і ви побачите, що визначений Богом напрямок життя Йосипа знову кардинально міняє його долю. Цього разу фараонові наснився сон, і виночерпій нарешті згадав, що у в'язниці є в'язень-єврей, який вміє тлумачити сни. Фараон послав за Йосипом, сказавши: «Я чув про тебе таке: ти вислухуєш сон, щоб відгадати його» (вірш 15). Звернімо особливу увагу на

відповідь Йосипа: «Не я, Бог дасть у відповідь мир фараонові» (вірш 16).

Слова «не я» — важливе визнання з вуст того, хто хоче бути знаряддям у Божих руках. Це перше, що нам з вами потрібно знати: *ми не можемо цього зробити*. Якщо ж ми думаємо, що можемо, це значить, що ми просто не розуміємо нашої залежності від Бога.

Наступне слово, яке вимовив Йосип, було ще важливішим: «Бог». Я не можу, *але Бог може*. Моя потреба в Ньому абсолютна. Ось що означає бути зосередженим на Бозі.

Це розуміння Йосипа ми знову бачимо в 45-му розділі Буття. В той час він уже був на чолі Єгипту і керував роздачою продовольства під час великого голоду. Брати Йосипа стояли перед ним, будучи повністю в його владі. Пояснюючи їм, що з ним сталося, Йосип сказав: «Послав мене *Бог* перед вами зробити для вас, щоб ви позostались на землі, і щоб утримати для вас при житті велике число спасених» (45:7, курсив доданий). І в наступному вірші він знову підкреслив: «Виходить тепер, не ви послали мене сюди, *але Бог*» (45:8, курсив доданий).

Тут знову звучить та ж сама думка. Йосип мав у собі сили сказати так про роки поганого відношення і страждань, які випали на його долю, тільки тому, що був зосереджений на правильній Особі.

Бачення великої картини

У в'язниці Йосип вчився жити, зосередившись на Бозі. Навіть у темряві він міг бачити ширшу перспективу свого життя, ніж його безпосереднє оточення.

Хочете жити, зосередившись на собі? Будьте готові до великих розчарувань. Хочете жити, зосередившись на обставинах? Будьте готові до нескінченних розчарувань. Єдиний вірний спосіб жити — з радістю зосередитися на Бозі. Тоді ви будете дивитися в правильному напрямку.

Час від часу я спілкуюся з людьми, які все ще «намагаються знайти себе». Я розумію, чому вони досі не знайшли себе: вони дивляться не в той бік і не зосереджені на Бозі. Я маю твердо сказати їм: «Ви не знайдете себе, поки не зустрінетеся з Богом».

Люди не знають, як сприймати себе, тому що наше суспільство, а особливо академічна його верхівка, нагодували їх заплутаним набором хибних світоглядів. У підсумку маємо багато людей, схожих на того хлопця, який зістрибнув з даху 35-поверхового будинку і коли пролітав повз двадцятий поверх, хтось почув, як він прокричав: «Поки що все добре». Таким є життя багатьох людей: вони бездумно існують від вихідних до вихідних. Єдина істинна відповідь на подібну порожнечу і безнадійність дається в розглянутому нами уроці з в'язниці.

Жан Кальвін розумів це понад чотириста років тому, коли сказав: «Людина ніколи не досягне вірного знання про себе, доки не побачить лице Бога і від споглядання Його не звернеться до споглядання себе».¹

Без зосередження уваги на Бозі все в житті перевертається з ніг на голову. Ви ніколи не дізнаєтеся, хто ви, чому ви тут або що вам слід робити, доки спершу не подивитесь в обличчя Бога, явлене в особі Господа Ісуса Христа. Коли ви визнаєте Христа Тим, Ким Він є, тоді ви зрозумієте, хто є ви самі.

ПРОГОЛОШЕННЯ ІСТИНИ

Другий урок з в'язниці полягає у важливості вірного проголошення істини, як є, без двозначності або прикрас, хоч вона може нести як добру звістку, так і погану.

Щойно виночерпій розповів Йосипу свій сон, Йосип одразу розтлумачив його (Бут. 40:12-13). Пояснивши, що три гілки, які бачив виночерпій, — це три дні, після закінчення яких той буде поновлений на посаді, Йосип поставив свою здатність достовірно тлумачити сни на карту. Якби його слова не ґрунтувалися на Божому одкровенні, робити таке передбачення з його боку було б верхом нерозумності. Однак це одкровення в Йосипа точно було.

Він також без найменшого вагання сказав правду пекарю, коли той прийшов у надії отримати ту саму добру звістку, що і виночерпій (40:16). Побачивши зміну настрою на краще у виночерпія, пекар звернувся до Йосипа: «Гей, так приємно було чути, що ти сказав виночерпію. Мені сподобалося: три дні і ти знову на своєму робочому місці. Мені теж наснився сон. Дай-но розповім тобі, що мені наснилось, а ти зможеш дати і мені гарне тлумачення». Але в цьому випадку тлумачення Йосипа виявилось передбаченням смерті пекаря (40:18-19).

Можливо, пекар думав, що оскільки він і виночерпій опинилися в однакових обставинах, то і очікуваний вихід з них для нього може бути таким самим, як і для його товариша по біді. Але тут урок всередині уроку, сформульований Джорджем Лоусоном: «Пам'ятаймо, що Божественне провидіння не зобов'язане бути однаково добрим до всіх нас, а добробут і нещастя, життя і смерть розподіляються між людьми Тим, Хто має право робити

з ними все, що забажає».² Інакше кажучи, Бог є Бог, і Він може робити те, що Йому завгодно.

Йосипу було б легко заспокоїти цього чоловіка, сказавши йому маленьку, солодку брехню. Зрештою, через три дні він був би вже мертвий, тож Йосипу не було б перед ким відповідати за сказане. І за кафедрами наших церков теж є чимало людей, готових заспокоювати почуття духовно помираючих людей запевненнями, що з ними все гаразд. Але коли мова йде про вічність, невже ви хотіли б ходити до церкви, де вам можуть сказати неправду?

Урок із в'язниці полягає в тому, що якщо ви хочете бути рабом Божим, вам, незважаючи ні на що, доведеться казати правду — хорошу, погану і навіть потворну. І тому вам доведеться жити в доменній печі критики й опозиції.

Зауважимо чесність Йосипа в описаній ситуації. Дехто, напевно, дивився на нього роками пізніше і говорив: «Він відразу став прем'єр-міністром Єгипту». Але це зовсім не так: Бог готував Йосипа до ролі керівника в горнилі страждань, виковуючи його переконання на ковадлі життя. І те, чого Бог навчав Йосипа, полягало в наступному: «Йосипе, говори істину. Роби те, що правильно, тому що правильно чинити — завжди правильно». Засвоївши цей урок, Йосип незмінно виділявся серед безумства, що його оточувало.

Павло незадовго до смерті писав своєму духовному сину та учню Тимофію: «Проповідуй Слово... Настане бо час, коли здорової науки не будуть триматись, але за своїми пожадливостями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещували» (2 Тим. 4:2-3). Подібно і Кальвін казав: «Всі люблять, щоб їм лестили. Тому більшість учи-

телів, бажаючи поступитися розбещеним бажанням світу, перекручують Слово Боже».³

Йосип говорив правду у в'язниці, навіть коли це було важко. Як шкода, що народами керують здебільшого не люди з такою переконаністю, а політики, котрі вивчають настрої в суспільстві, а потім підігрують їм.

Хтось повинен встати і сказати правду. Якщо Божий народ не «зміцніє та й [не] діятиме» (Дан. 11:32), то хто буде?

ПІДГОТОВКА ДО СМЕРТІ

Слова Йосипа, звернені до пекаря, мабуть, дуже боляче зачепили того. Уявіть собі, що вам залишилося жити всього три дні. Якби пекар здогадувався про значення свого сну, можна припустити, що він не просив би його тлумачення. Чоловік, напевно, волів би прожити ці три дні в невідомості.

Джордж Лоусон, наприклад, вважає, що пекар фараона, по суті, помер за три дні до свого терміну.⁴ Думки про фатальний момент і про птахів, що харчуються його плоттю, мабуть, не давали йому спокою, незалежно від того, спав він чи не спав. Однак Йосип відкрив пекарю сувору правду.

Неминучість смерті та суду

Ви, можливо, подумаєте: «На щастя, сьогодні нам не потрібно нікому говорити про смерть». Це вірно: нам, зазвичай, не даються конкретні пророцтва про смерть людей, які ми повинні до них донести. Але у нас є важли-

ве послання про смерть взагалі і про те, що станеться по ній: «Людам призначено вмерти один раз, потім же суд» (Євр. 9:27).

Тут слід зазначити, що Ісус говорив про пекло більше, ніж про небеса. Ми повинні допомогти людям зрозуміти, що не може бути раю без пекла, що наявність одного без іншого логічно немислима, і що люди повинні готуватися до того дня, коли постануть перед Богом і перед вічним судом.

Як ви вважаєте, чи використав пекар фараона останні три дні свого життя, щоб підготуватися до смерті? Можливо, він скористався шансом підійти до Йосипа й сказати: «Йосипе, я наляканий до смерті. Не знаю, що в тобі є такого, але ти, схоже, знаєш істинного Бога». Невідомо, чи спитав він: «Йосипе, ти можеш допомогти мені впоратися з розпукою та безнадією?» А може, він байдикував три дні, абсолютно не думаючи про свою душу? Ми не знаємо, але можемо точно сказати: якщо пекар не використав правильно відпущений йому час, то це його проблема.

Моя мама померла раптово, займаючись увечері звичайними домашніми справами, у звичайному житті, у звичайній сім'ї, як звичайна сорокасемирічна жінка. З Божої милості вона була готова до цього несподіваного моменту.

Чи готові ви померти? Якщо ви не знаєте відповіді на це питання, відкладіть книжку вбік і негайно вирішіть цю проблему з Богом. Не пропустіть цей урок з в'язниці. Пекар фараона і в'язні в камері смертників — не єдині, хто живе в очікуванні смертного вироку. Смерть — це доля, яка чекає на нас усіх. Пекар у цьому випалку мав перевагу перед багатьма людьми: у нього було сімдесят дві годи-

ни, щоб підготуватися. У нас немає такої гарантії. А тому Біблія каже: «Ось тепер час приемний, ось тепер день спасіння!» (2 Кор. 6:2).

Коли йдеться про підготовку до смерті, я згадую двох розбійників, розп'ятих з Ісусом. Обидва перебували в безпосередній близькості від Христа. Обидва знали, що відносно Нього чиниться несправедливість. Обидва розуміли, що по відношенню до них звершується справедливість. Обидва знали, що з хреста їм живими не зійти. І все ж один із них проклинав Ісуса, а другий спочатку дорікнув першому: «Чи не боїшся ти Бога...?» (Лук. 23:40), а потім попросив Христа: «Спогадай мене, Господи, коли прийдеш у Царство Свое!» (вірш 42). Розбійнику, що звернувся до Нього, Ісус дав чудову обіцянку: «Ти будеш зі Мною сьогодні в раю!» (вірш 43).

Я називаю *це* підготовкою до смерті.

Богослів'я смерті та вмирання

Один з великих викликів, які постали перед людством у новому тисячолітті, — це навчитися справлятися з тим, що ми живемо довше, а процес вмирання для багатьох став набагато тривалішим, ніж за минулих часів. Ми повинні розробити такий підхід до догляду за невиліковно хворими, який дасть змогу людині, що зіткнулася зі смертю, знайти баланс між надією та реальністю. Сподіваючись на продовження життя і молячись про це, ми повинні навчитися готуватися до смерті. Якщо ми не готові йти в свою «останню дорогу», то ми будемо повітряні замки, зводимо будинки на піску, а не на твердій скелі слів Ісуса про воскресіння і життя.

Коли хтось із членів сім'ї серйозно захворів, виникає питання: «Говорити чи не говорити йому про діагноз?» Чи повинні ми прямо і без підготовки повідомляти близькій людині про наближення її смерті? Кожен випадок, звичайно, потрібно розглядати окремо, але, мабуть, ні. Ми надамо найбільшу допомогу тому, хто зіткнувся зі смертельною хворобою, якщо нагадаємо про невизначеність його стану і дозволимо йому самому змиритися з можливістю — або навіть імовірністю — того, що він не одужає.

Коли я сидів біля лікарняного ліжка батька за кілька днів до його смерті, я не сумнівався, що він усвідомлював свій стан. І через роки, будучи вже пастором і спілкуючись з вмираючими людьми, я помітив, що усвідомлення, подібне до того, яке мав мій батько, виникає досить часто. Людський організм, помираючи, з кожною хвилиною дедалі гостріше відчуває закінчення свого існування. Найкраще, якщо ми допомагатимемо людям змиритися з цією реальністю, а не чекатимемо, поки знеболювальні препарати доведуть страждальця до такого стану, що спілкування з ним стане неможливим.

Однак давайте уникати банальностей, які можуть усунути незручності розмови для нас, але мало що зроблять для них. Чесність з мудрістю та благодаттю — це завжди найкращий підхід. Допомога, яку ми повинні надавати, — це не та допомога, яка шокує смертельно хворих, змушуючи їх передчасно піти з життя, а та, що дасть їм змогу спочивати в обітницях Божого Слова.

А у вас є богослів'я, яке готує вас до смерті?

Якщо ні, дозвольте запропонувати один варіант. Будь-який погляд на життя і смерть, що не враховує текст Іван.

11:25-26, є неповноцінним. В цих віршах записані слова Ісуса до Марфи: «Я воскресіння й життя. Хто вірує в Мене, хоч і вмере, буде жити. І кожен, хто живе та хто вірує в Мене, повіки не вмере». Ми не можемо по-справжньому почати жити, поки спокійно не зустрінемося з реальністю смерті та не підготуємося до неї вірою в Ісуса Христа.

Чи готові ви померти? Якщо так, то ви готові жити. Ми не знаємо, якою є вічна доля пекаря фараона. Але кожен з нас у своєму житті повинен вирішити це питання.

СТАВЛЕННЯ ДО РОЗЧАРУВАНЬ

Четвертий урок з в'язниці стосується ставлення до розчарувань і нездійснених надій.

Вас коли-небудь розчаровували події чи люди? У вас коли-небудь були бажання, мрії та надії, які так і залишилися нездійсненими? Напевно, у кожного з нас вони були, як частина того, що ми називаємо життям.

З людської точки зору, життя Йосипа до даного моменту можна розглядати як низку нищівних розчарувань і розбитих мрій. В єгипетській в'язниці, як ми вже бачили, його спіткала ще одна невдача: «Начальник чашників не пам'ятав про Йосипа, та й забув за нього» (Бут. 40:23). Я уявляю, як у день звільнення він схопив Йосипа за руку і казав: «Йосипе, дякую тобі за те, що ти зробив для мене. Можеш чекати від мене добрих звісток. Я обов'язково подбаю про тебе».

Чи траплялося вам чути подібні обіцянки від когось, а потім роками безрезультатно чекати їхнього дзвінка? Можливо, хтось, кого ви вважали близькою людиною, за-

певняв вас: «Я з тобою», — а потім ішов, і більше ви про нього не чули.

Як справитися з розчаруванням від нездійснених мрій? Як змиритися з тим, що люди іноді просто підводять нас?

Давайте повчимося дечому важливному у Йосипа. Ми можемо припустити, що, коли виночерпія поновили на посаді, серце Йосипа наповнювали великі очікування. В перші дні після звільнення виночерпія Йосип, імовірно, щоразу затамовував подих, почувши, як відчиняються двері в'язниці. Напевно, він думав: «Це йдуть звільнити мене». Говорячи сучасною мовою, Йосип попереджав усіх: «Якщо задзвонить телефон, не беріть трубку. Це будуть телефонувати мені».

Але перший дзвінок був не Йосипу, як і другий, і третій. І коли дні перетворювалися на тижні, а тижні — на місяці, Йосип, імовірно, зрозумів, що дзвінка від виночерпія не буде. Насправді, з Бут. 41:1 ми знаємо, що за Йосипом прийшли тільки «по закінченні двох літ». Яке безкінечно довге розчарування!

Але зневіра, ремствування, нарікання охоплюють людей постійно. Аксиома життя полягає в тому, що люди постійно нас підводять і розчаровують. Те, на що ми надіємося і чого очікуємо, часто відбувається не за нашими передбаченнями і планами. Навіть найкращі люди часом розчаровують нас. Чому ми повинні дивуватися? Зрештою, ми самі, буває, не виправдовуємо сподівань, підводимо і розчаровуємо інших. Ми самі залишаємо проекти незавершеними, а обіцянки — невиконаними.

Це наочно підтверджують слова Єремії: «Проклятий той муж, що надію кладе на людину, і робить раменом

своїм слабу плоть, а від Господа серце його відступає!» (Єр. 17:5). Якщо ви у своїх планах і надіях покладаетесь на інших людей, то ваша довіра перебуває не там, де повинна бути, — особливо, якщо ваша впевненість у собі або в інших людях змушує вас перестати довіряти Господу.

Люди можуть бути вторинними причинами Божої турботи про нас, але наша кінцева впевненість має бути в Господі. Усе, що не базується на довірі Богові, приведе нас до великого розчарування і болю.

Хтось зненавидить тебе, а хтось полюбить,
Хтось буде лестити, а хтось — нехтувати;
Відійди від людини і подивися вище себе,
Вір у Бога і чини правильно.⁵

Як Йосип справився з гірким розчаруванням, викликаним забудькуватістю виночерпія? Судячи з поведінки молодого єврея два роки потому, він зберіг впевненість у Бозі. Якщо хто і дізнався, що люди часто розчаровують, так це наш герой у Єгипті.

УРОК ЗАСПОКОЄННЯ В БОЖІЙ ВІРНОСТІ

Ось п'ятий і останній урок, який ми отримуємо в цій історії, і це зворотний бік того, як навчитися справлятися з розчаруванням: два додаткові роки ув'язнення дали Йосипу ще один шанс дізнатися, що Бог вірний, і що він у своїх надіях може покладатися на Господа.

Скільки разів нам доводиться заново засвоювати урок, що Бог — єдиний, Хто не підводить! Він — єди-

ний, Хто вірний Своєму слову завжди. Як пише псаломспівець, «одні колісницями хваляться, а інші — кінями, а ми будем хвалитись Ім'ям Господа, нашого Бога» (Пс. 19:8).

Йосипу здалося, що про нього зовсім забули, і так воно й було з боку виночерпія. Але Йосип не був забутий своїм Господом і Вчителем.

Що робити, якщо люди вас забули? Що робити, якщо в перегонах життя вам занадто часто ставили підніжку або завдали занадто багато ударів у спину? Що робити, коли ви настільки втомилися, що, здається, не можете зробити більше ані кроку?

Перше, що абсолютно необхідно зробити в такій ситуації, — це відвести погляд від людей і подивитися вгору. Коли я втомлююся і розчаровуюся, то звертаюся до Біблії, де читаю:

*Бог відвічний Господь,
що кінці землі Він створив!
Він не змучується та не втомлюється,
і не збагненний розум Його.
Він змученому дає силу,
а безсилому міць.
І помучаться хлопці й потомляться,
і юнаки спотикнуться спіткнуться,
а ті, хто надію складає на Господа,
силу відновлять,
крила піднімуть, немов ті орли,
будуть бігати і не потомляться,
будуть ходити і не помучаться! (Іс. 40:28-31).*

Які приголомшливі обітниці для слабких і втомлених! Такими буваємо всі ми, кожен у свій час. Якщо ви навчитесь спочивати в Божій вірності, то зможете спокійно спати в будь-яку бурю.

Одного вечора я летів літаком, і поруч зі мною сиділа молода сім'я. Дівчинка, молодша з двох дітей, сиділа між мною та матір'ю. Наші місця знаходилися в задній частині літака, де рев двигунів був дуже голосним. Під час польоту мати посадила дитину собі на коліна, притиснула до себе, і та міцно заснула, притулившись обличчям до материнських грудей.

Яка чудова картина спокою у Божій турботі! Ця дитина летіла в металевому циліндрі на висоті одинадцять тисяч метрів над землею зі швидкістю дев'ятсот п'ятдесят кілометрів на годину, і все ж їй не було діла до всього цього. Дівчинка була зі своєю мамою, відчувала її тепло і обійми, бо мама тримала її на руках. Хіба не здорово, коли тебе так люблять — люблять, як мати любить свою дорогоцінну дитину? Якби я вмів створювати пісні, я б написав пісню про це, бо саме так Бог любить вас і мене.

Послухайте Боже Слово, звернене до Його народу через Ісаю: «Чи забуде жінка немовля своє, щоб не пошкодувати сина утроби свого? Але якби вона забула, то Я не забуду тебе. Ось, Я накреслив тебе на моїх долонях» (49:15-16). Ім'я Йосипа було написане на долоні Божої руки, під якою жив Його раб. Давайте навчимося покладатися на Бога — і тоді навіть в'язниця стане для нас місцем спокою, втіхи та розради.

СОН ФАРАОНА І ПЛАН ЙОСИПА

Неймовірно, скільки всього може статися в житті людини за невеликий проміжок часу між двома розділами в Біблії. Щойно автор П'ятикнижжя Мойсей записав, що виночерпій фараона після звільнення з в'язниці забув про Йосипа (див. Бут. 40:23), як розповідь перескакує на два роки вперед, до подій, описаних у 41:1.

Стосуються ці два роки всього часу перебування Йосипа у в'язниці чи часу після звільнення виночерпія, ми точно не знаємо. Але в будь-якому разі ясно, що Йосип пробув у в'язниці набагато довше, ніж міг собі уявити, особливо якщо врахувати, що він взагалі не заслуговував на ув'язнення.

Оскільки наближеному рабу фараона поталанило, господар змилюсердився, і його випустили з в'язниці, це дало Йосипу маленький промінь надії на його власне звільнення. Але минали місяці, а звісток для Йосипа не

було, і цей промінь, як ми бачили в попередньому розділі, тьмянів і згасав.

У цей час Йосип, можливо, молився приблизно так, як псалмоспівець через багато років: «Доки, Господи, будеш мене забувати назавжди, доки будеш ховати від мене обличчя Своє?» (Пс. 12:2).

ТЕРПІННЯ ЙОСИПА

Довге смиренне очікування Йосипа служить для нас важливим уроком. Нам потрібно вчитися терпінню, яке проявив він. Раніше вже зазначалося, що Йосип був ідеальною ілюстрацією, так би мовити, в натуральну величину до тексту Рим. 8:28, який говорить, що «тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре».

Ми повинні зрозуміти, що наші дні можуть здаватися похмурими, і хоча жодних шансів на близькі зміни не буде видно, саме тоді Бог все зробить за Своєю постановою. Усе Він прегарним робить свого часу (Еккл. 3:11). Саме це належало зрозуміти Йосипу, коли, нарешті, прийшла звістка: «Підведися, поголися й одягнися. Фараон послав за тобою». Йосип побачив завершення Божого задуму у своєму житті і міг сказати, що це було добре.

Не всі Божі герої змогли побачити дію Його руки і виконання Його обіцянок у своєму житті. Автор Послання до Євреїв каже: «Вони повмирали за вірою, не одержавши обітниць, але здалека бачили їх, і повітали, і вірували в них, та визнавали, що вони на землі чужинці й приходьки» (Євр. 11:13). Щоб так прожити своє життя, потрібна

терпеливість. Необхідно мати довготерпіння, щоб бути вірним в умовах, коли не бачиш виконання обіцяного і не завжди впевнений у тому, що Бог взагалі робить щось у твоєму житті.

Минуло два роки, але для Йосипа не було жодних добрих звісток. Читаючи це, необхідно пам'ятати: Бог знає, що найкраще для кожного з Його дітей. Ми повинні очікувати на Його дії, тому що Він ніколи не дасть нам нічого занадто рано і ніколи не прийде на поміч занадто пізно. Але ми ставимо собі питання: «Коли ми отримаємо обіцяне? Коли я отримаю відповідь?» Ми хочемо довіряти Богу, але не впевнені, що зможемо дочекатися, протриматися, якщо це станеться не скоро.

Ми часто чуємо, як люди скаржаться на одноманітність життя. Що ж, у певному сенсі життя дійсно одноманітне. Більшість з нас щодня роблять практично одні й ті самі речі: прокидаються, одягаються, снідають, їдуть тим самим маршрутом на роботу, потім тією ж самою дорогою повертаються до того самого помешкання, і це повторюється день у день. Нам не вистачає різноманітності, але — і це дуже важливо — Бог має повну владу і над такими днями. Саме в повсякденності життя досягаються реальні успіхи, набувається справжня радість, і реальність Божої турботи стає найбільш очевидною.

У багатьох книжках про шлюб підкреслюється необхідність драматичних змін у житті. Хоча зміна обстановки часом і приносить користь, думати, що тиждень на Гаваях все виправить, вирішить всі проблеми, буде великою помилкою. Бог виховує наше терпіння в рутині днів. Саме в буденності ми вчимося бути по-справжньому терпе-

ливими. Звісно, немає нічого більш одноманітного, ніж бути прикутим ланцюгом до стіни в'язниці впродовж двох років, але Йосип надіявся на Бога — і Бог всевладно подіяв на розум фараона.

СТУРБОВАНІСТЬ ФАРАОНА

Фараонові наснилися два сни, які сильно його стурбували. У першому сні сім гладких корів були з'їдені сімома худими і потворними коровами (Бут. 41:2-4). У другому — сім повних колосків зерна були з'їдені сімома тонкими колосками (вірші 5-7).

Результатом снів фараона стало те, що з самого ранку «занепокоївся дух його» (вірш 8). Фараон прокинувся з передчуттям чогось поганого.

Обставини та сни фараона були унікальними, але нам теж знайомо, що таке прокидатися стривоженими та в холодному поту. Іноді в таких випадках ми намагалися зігритися ковдрою матеріалізму чи самодостатності, але змушені були визнати, що цього покривала не вистачало. Можливо, такий досвід виявився для нас, як і для фараона, моментом пошуків нових можливостей. Коли оточуючі обставини сприятливі й благополучні, ми майже не відчуємо потреби в тому, щоб вислухати когось із Божих слуг. А прокинувшись у холодному поту, ми будемо раді, якщо поруч опиниться хтось такий, як Йосип.

І подібно тому, як через падіння Шалтай-Болтая зі стіни зібралася вся королівська кіннота і вся королівська рать, так і фараон зібрав усіх магів і мудреців Єгипту, щоб розв'язати виниклу через його сон дилему, але ніхто

з них не міг витлумачити царські сни. Імовірно, мудреці фараона тільки й могли, що зніяковіло дивитися в підлогу і повторювати: «Пробачте, господарю, але ми поняття не маємо, що це означає».

У ті часи, якщо царські астрологи або мудреці виявлялися нездатними витлумачити царські сни, це могло коштувати їм життя. Цар Навуходоносор, наприклад, наказав вбити всіх вавилонських мудреців, коли вони не змогли витлумачити його сон (Дан. 2:1-13). Тоді, як ми пам'ятаємо, ситуацію врятував Даніїл. Отже, з великою вірогідністю можемо припустити, що придворні єгипетського царя опинилися в смертельній небезпеці.

Але несподівано павутину забудькуватості зі своєї пам'яті змахнув виночерпій, сказавши: «Ваша величність, я щойно згадав, що молодий єврей, який сидів у в'язниці разом зі мною й головним пекарем, правильно витлумачив наші сни, бо все сталося саме так, як він сказав» (див. Бут. 41:9-13). «І послав фараон, і покликав Йосипа» (вірш 14). Цар був настільки стривожений, що готовий був вислухати навіть нічого не вартого, забутого раба, в'язня царської в'язниці.

Йосип поспішно привів себе до ладу, вбрався в чистий одяг і постав перед царем. Відбулася напрочуд цікава розмова:

І промовив фараон до Йосипа: «Снився мені сон, та нема, хто б відгадав його. А я чув про тебе таке: ти вислухуєш сон, щоб відгадати його».

А Йосип сказав до фараона, говорячи: «Не я, Бог дасть у відповідь мир фараонові» (вірші 15-16).

У простій, невимушеній відповіді Йосипа фараону полягає природа всього справжнього християнського служіння і, більше того, природа всього духовного життя. Ми не чуємо, щоб з вуст Йосипа виходило будь-яке горде твердження про те, що він збирається зробити, і пояснення, як він збирається це зробити. Йосип жив з усвідомленням всевладдя Бога, що саме Господь спрямовує наші кроки та позначає їх перед нами.

ТЛУМАЧЕННЯ, ДАНЕ БОГОМ

Дивно, що у багатьох коментарях до цього уривку Святого Письма тлумачення снів фараона названо «тлумаченням Йосипа». Йосип же ясно дав зрозуміти фараону, що своєю власною мудрістю він не може дати тлумачення; тільки Бог здатний робити такі речі (Бут. 41:16).

Важливість життя, зосередженого на Бозі

У попередньому розділі ми наводили цей вірш як доказ того, що все життя Йосипа було зосереджене не на собі, а на Бозі. Ми побачимо цю ж якість його характеру у Бут. 41:51-52, читаючи, що Йосип назвав своїх синів Манасією та Єфремом. Імена хлопчиків означають, відповідно, «той, хто змушує забути» і «плідний», тому що Йосип визнавав, що Бог змусив його забути про свої страждання і зробив його плідним у Єгипті. Іншими словами, зустрівшись із сім'єю Йосипа, ви не змогли б не помітити, наскільки гостро глава сім'ї усвідомлював Боже провидіння у своєму житті. Відбиток Божої руки у житті Йосипа було видно всюди.

Тому не дивно, що стосовно сну фараона центральним словом на вустах Йосипа було слово «Бог». У вірші 25 Йосип каже фараонові: «Що Бог робить, те Він звістив фараонові», а у вірші 32 повторює: «Справа ця поставлена від Бога, і Бог незабаром виконає її».

У цих віршах проголошується фундаментальне переконання Йосипа у факті існування Божого провидіння. Йосип визнавав роль Бога у призначенні того, що має статися з Його волі, для Його слави і для блага Його народу. Упродовж усієї розповіді про життя Йосипа ми бачимо, як ця дивовижна людина визнавала, що Бог промовляє Своє слово і звершує Свої справи. Особливо важливо проголошувати це в сучасному світі, де протягом останніх кількох десятків років Бога принижують, а людей та їхні діла звеличують.

Розуміння Йосипа відповідало Слову Божому, і не він один підкреслював всевладдя Божої руки. В Іс. 45:5 Бог каже про Себе: «Я Господь, і нема вже нікого, нема іншого Бога, крім Мене». А Божа Мудрість у книзі Приповістей каже про себе: «Мною царюють царі... Мною правлять владики й вельможні» (Прип. 8:15-16).

Однак часто можна почути, що невіруючі намагаються спростовувати існування Бога, Який править усім. Навіщо? Адже в самій їхній людській істоті закладено усвідомлення Бога і почуття вічності, тож люди мають хай щонайменше туманне уявлення про всевладдя Бога — істину, висловлену в Іс. 45:5.

Проблема в тому, що люди, не визнаючи Бога, Котрий створив їх, тим самим заперечують Його всевладне правління: «[Вони], пізнавши Бога, не прославляли Його, як

Бога, і не дякували, але знікчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце» (Рим. 1:21). Йосип викликає захоплення, тому що він визнавав Божу суверенну, верховну владу. Подивіться також на слова Господа: «Я землю вчинив і створив людину на ній, небеса Я руками Своїми простяг і про їхні зорі звелів» (Іс. 45:12).

«Я головний!» — каже Господь. Бог керував життєвими обставинами Йосипа і снами фараона, і Він керує всім сьогодні. Це так суперечить панівному світогляду нашого часу! Таке розуміння діаметрально протилежне сучасному мисленню, яке керує людьми у щоденному житті.

Виклик завжди полягає в наступному: дозволять люди Слову Божому судити їхній нікчемний розум, чи зроблять свій жалюгідний розум суддею Божого Слова? Ми як суспільство обрали останнє, і тому сьогодні навіть у євангельському християнстві панує масова розбіжність стосовно того, чи істинна Біблія і як далеко ми повинні йти в послуху Святому Письму.

Безкінечно сумна ситуація, і як відрізняється в цьому житті Йосипа! Йосип гримів кайданами у в'язниці, а незабаром житиме в палаці фараона, тому що він вірив у Боже провидіння. Розуміння Божого всевладдя дуже в цьому підбадьорює. Незалежно від того, закуті ми в кайдани чи сидимо на царській колісниці, Бог усе влаштовує Собі на славу і віруючим на добро. Саме ця біблійна істина дозволить нам зберігати спокій у бурях життя.

Актуальність ситуації

У тлумаченні снів Йосип сповістив фараонові, що в Єгипті очікуються сім добрих років достатку, а після них

прийдуть сім років голоду. І голод буде настільки сильним, що попередні роки достатку забудуться (Бут. 41:30-31). Відтак Йосип пояснив, що причина, чому Бог виклав це фараону у двох снах, полягала у твердості Божого рішення зробити саме так (41:32). Це була справа надзвичайної актуальності.

ПЛАН, ЗАПРОПОНОВАНИЙ ЙОСИПОМ

Йосип не просто точно витлумачив сон фараона. Він мав план подальших дій.

Мудра пропозиція Йосипа

Ми не знаємо, чи допомогло б фараону тлумачення Йосипа, якби далі не прозвучала ділова пропозиція. Йосип відчував важливість застосування отриманого ним від Бога одкровення, тому запропонований ним план був ясний і зрозумілий:

А тепер нехай фараон наздрить чоловіка розумного й мудрого, і нехай поставить його над єгипетською землею. Нехай учинить фараон, і нехай призначить урядників над краєм, і нехай за сім літ достатку збирає п'ятину врожаю єгипетської землі. І нехай вони позбирають усю їжу тих добрих років, що приходять, і нехай вони позбирають збіжжя під руку фараонову, на їжу по містах, і нехай беруть. І буде та їжа на запас для краю на сім літ голодних, що настануть в єгипетській землі, і край не буде знищений голодом (Бут. 41:33-36).

Хтось сказав, що світ завжди дасть дорогу людині, яка знає, куди йде, а Йосип точно знав, куди йшов.

Чому для здійснення плану порятунку Єгипту від голоду наявність «чоловіка розумного й мудрого» була такою важливою необхідністю? Країна опинилася на межі виживання, обставини були настільки серйозними, що на карту було поставлено існування цілої нації. А така висока позиція у владній структурі могла схилити людину, яка б зайняла це положення, до підкупу, хабарництва і всіх видів корупції. Отож потрібна була мудра і чесна людина, а не просто видатна особистість.

В наш час особливо важливим стає викриття справжньої суті багатьох владних або видатних особистостей! У нас немає героїв, є тільки знаменитості, які дивляться на нас зі сторінок журналів у супермаркеті. Хто ці люди? Що зробило їх видатними? Вони не отримали Нобелівської премії. Вони не написали хорошу книгу. Вони не віддали свої життя в ім'я суспільства. Вони знані тільки тим, що відомі, і не тільки з гарної сторони, а в деяких випадках відомі ще й тим, що здобули собі погану славу. Вони знамениті тільки тому, що зараз епоха персоналій, а не характеру.

Ще Йосип запропонував фараону, знайшовши достойного керуючого по боротьбі з голодом, поставити його на чолі всього Єгипту.

Стривайте-но: Йосип звертався до людини, яка в цей час сама керувала Єгиптом. Двадцять чотири години тому цей раб-єврей томився у в'язниці. А тепер він радив царю: «Ось що тобі потрібно зробити». Чому фараон не наказав вивести Йосипа й обезголовити його? Тому що у сло-

вах цього молодого єврея цар побачив неземну мудрість. А чому б і ні? Пропозиція Йосипа зберігати в Єгипті щорічно двадцять відсотків продовольства, вирощеного в урожайні роки, була розумним планом. Насправді Йосип з Божою мудрістю розрахував усе так, що під час голоду в Єгипті не тільки буде достатньо їжі для своїх людей, а й залишаться надлишки для продажу в сусідні країни.

Розумні цілі Йосипа

Фараон не міг посперечатися і з метою Йосипа: «Край [єгипетський] не буде знищений голодом» (41:36).

Досягненню головної мети — виживання Єгипту — Йосип підпорядкував декілька розумних цілей, що включали обов'язкове виконання певних дій. Ось що мають на увазі розумні цілі:

1. Розумні цілі *конкретні*. Йосип докладно розповів фараонові, що саме потрібно робити, якими мають бути люди й умови, необхідні для зберігання зерна.
2. Розумні цілі *вимірні*. Йосип запропонував закласти 20% збіжжя на зберігання — легко вимірну кількість.
3. Розумні цілі *динамічні*. План Йосипа мав змусити всіх у Єгипті діяти для його виконання. Навіть фараон повинен був негайно почати діяти, знайшовши здібного адміністратора для нагляду за проектом.
4. Розумні цілі *реалістичні*. Йосип знав, що викладений план здійснимий. Це не була марна справа або недоумкувата ідея.

5. Розумні цілі включають в себе зрозумілі *часові рамки*. Наразі, часові рамки були очевидні: сім років урожаю та достатку, які очікували на Єгипет.

Принциповий план Йосипа

План Йосипа був не тільки далекосяжним, а й заснованим на твердих принципах, що нас не дивує, чи не так? Він полягав у тому, що фараон як цар мав використати свою владу для благополуччя свого народу. Йосип сказав фараону, що в очікуванні неминучого голоду можна запропонувати кожному єгиптянину самостійно відкласти п'яту частину свого зерна на майбутнє, але багато людей просто не стануть цього робити. Я думаю, Йосип знав, якщо фараон пустить все на *самоплив*, то багаті та впливові люди подбають про себе, а слабкі та бідні згодом голодуватимуть.

Розмова про соціальну політику держави може викликати неоднозначну реакцію, але хотілося б нагадати, що через гріх на землі не існує політичної системи, яка була б виключно християнською. Немає жодної системи, придуманої людиною, про яку можливо сказати: «Це біблійна система». Тим із нас, хто живе в комфортних умовах, не завадило б провести деякий час серед тих, хто хотів би «стати на ноги», але не може.

В плані ж Йосипа була збалансованість: «І був той голод на всій поверхні землі. І відчинив Йосип усе, що було в них, і продавав поживу Єгиптові» (Бут. 41:56). Тут дивовижним чином поєднуються турбота про тих, хто не міг подбати про себе, і відповідальність за тих, хто був спроможний заплатити. Якщо хтось із єгиптян думав, що про-

сто прийде до сховища й отримає безкоштовну державну подачку, то він помилявся.

Якщо ви готові похвалити Йосипа за мудрість озвученого плану, то це нормально. Але дозвольте поставити вам запитання: чи готуетесь ви до днів духовного голоду, які можуть спіткати людство в майбутньому? Якщо люди докладають усіх зусиль, щоб зібрати запаси на час фізичного голоду, то чи не повинні ми також подбати про своє духовне благополуччя?

Мойсей молився: «Навчи нас лічити отак наші дні, щоб ми набули серце мудре!» (Пс. 89:12). Зазвичай що молодша людина, то більше часу в неї є, як їй здається, щоб підготуватися до вічності. Я чув, що середня тривалість життя людини становить близько 36,8 мільйона хвилин. З них 12,3 мільйона хвилин ви спите, ще 3 мільйони хвилин підуть на прийом їжі. 13 мільйонів хвилин ви працюватимете. В результаті у вашому розпорядженні залишиться близько 8,5 мільйонів хвилин, з яких 1,5 мільйона хвилин будуть витрачені на необхідні щоденні процедури, такі як купання та одягання. І якщо вам вісімнадцять чи більше років, ви вже використали чверть відведених вам років. Таким чином, нерозподіленого часу у вас насправді всього біля 5 мільйонів хвилин.

На мою думку, це не так уже й багато. Тож чи готуетесь ви до вічності?

Я часто закликаю молодих людей у нашій церкві завчати напам'ять Слово Боже різними способами, а ще — взяти Новий Заповіт і носити його з собою, куди б вони не пішли. Коли я був підлітком, я завжди носив із собою Новий Заповіт. Я кажу це не для того, щоб похвалити себе або

показати, що я був зразковим підлітком. Але якимось чином Бог у Своєму провидінні провів мене крізь увесь цей хаос зростання, і я виявив, що речі, які на той час здавалися несуттєвими, насправді були найважливішими.

В суспільстві панує духовний голод. Ви не можете просто жити, або піти кудись і насититися молоком і твердою їжею Божого Слова. Якщо ви належите до церкви, де проповідується Біблія, будьте вдячні. Якщо ні, то закликаю вас знайти таке місце, тому що настають суворі дні голоду. Нам потрібно використовувати час, поки ми сильні, щоб підготуватися до тих часів, коли сили не стане, і ми наблизимося до кінця життя.

Йосип вчинив мудро, підготувавшись до семи років фізичного голоду. Тож давайте і ми навчимося у нього мудрості, щоб духовно підготуватися до того, що принесуть прийдешні дні. Ми не можемо бути впевнені, що все завжди буде так, як сьогодні.

РОЛЬ, СТВОРЕНА ФАРАОНОМ

На час подій, описаних наприкінці 41-го розділу книги Буття, Йосип був керуючим справами у Єгипті. Йому було тридцять років (Бут. 41:46), тож тринадцять з них він уже перебував у Єгипті (37:2). Після того як Йосип витлумачив сон фараона, той сказав йому: «Дивись, я поставив тебе над усім краєм єгипетським» (41:41). Фараон зробив Йосипа другим по собі в керівництві країни (41:43), дав йому нове ім'я і дружину (41:45).

Фараон доручив йому керувати всіма справами свого царства. Йосип опинився в центрі уваги. Протягом наступних семи років він їздив по всьому Єгипту, займаю-

чись приготуваннями до часів голоду. А коли сильний голод поширився на весь край, і народ став благати фараона про хліб, фараон сказав людям: «Ідіть до Йосипа. Що він вам скаже, те робіть» (41:55).

Вам це про щось говорить? Повинно. Як уже не раз зазначалося, Йосип провіщує Того, до Кого ми йдемо, коли стикаємося з духовним голодом у житті. На весіллі в Кані Галілейській Марія, мати Ісуса, так само направила до Нього слуг, сказавши: «Зробіть усе те, що Він вам скаже!» (Іван. 2:5). Після цього відбулося чудесне перетворення води в вино.

Звернення людей до Йосипа було відповіддю на голод у Єгипті; звернення до Ісуса на весіллі було відповіддю на відсутність вина. Зараз же звернення до Ісуса — це відповідь на духовний голод, до якого призводить нас гріх. Ісус каже: «Я хліб життя. Хто до Мене приходить, не голодуватиме він» (Іван. 6:35). А на великому святі опрісноків Він вигукнув: «Коли прагне хто з вас, нехай прийде до Мене та й п'є!» (7:37).

Ви можете сказати: «Знаєш, Алістере, я всерйоз роздумую про те, щоб віддати своє життя Ісусу, і, мабуть, колись я це зроблю». Але якщо ви відкладаєте це рішення, дозвольте нагадати вам, що сталося з тими, хто чекав, але не готувався до духовного голоду.

Ця історія описана в притчі про десятьох дів у Матв. 25:1-13. У ній ми читаємо про п'ятьох нерозумних дів, які не підготувалися до приходу нареченого, що символізує повернення Ісуса. Як наслідок, коли Він несподівано прийшов, у них закінчилася олива в каганцях, і непідготовлені діви не були допущені на весілля.

Я не можу надто наполегливо переконувати вас у необхідності діяти і якомога швидше. Йосип знав, що в нього є *сім довгих років*, щоб підготуватися до голоду, але він почав лагодитися відразу. Нікому з нас не гарантований навіть *завтрашній день*. Тому хіба ми не повинні готуватися сьогодні?

Йосип — реальна історична особа, і він втілює у життя реальний план боротьби з реальним голодом у Єгипті. Але не читайте історію Йосипа поверхнево, не побачивши в ній також перст Божий, що вказує на Ісуса і Його допомогу при нашому духовному голоді. У цій розповіді Ісус каже всім людям: «Прийдіть до Мене з вашим голодом. Прийдіть до Мене з вашою порожнечею. Прийдіть до Мене, і ви більше ніколи не відчуватимете ні голоду, ні спраги».

РОЗДІЛ 10

ТРИ ВАЖЛИВІ РОЗМОВИ

Господь раду поганів понищить, понівечить мислі народів, а задум Господній навіки стоятиме, думки Його серця на вічні віки! (Псалом 32:10-11)

Відсутність їжі — це не просто якась дрібниця. Це питання життя і смерті. На жаль, і в наш час ми стикаємося з посухою та голодом, що забирають життя людей в серці африканського континенту та в інших місцях на планеті, і це допоможе нам уявити ситуацію, в якій опинилися тоді рідні Йосипа.

НАСТАНОВИ ЯКОВА СИНАМ

Вступні вірші 42-го розділу книги Буття переносять опис подій з Єгипту в Ханаан. Двадцять довгих років минуло відтоді, як ми чули звістку про сім'ю Якова. З Ханаану весь цей час ніяких новин не було, в Єгипті ж Бог діяв неймовірним чином. Порятунок благословенної сім'ї від жахливого голоду вже був приготований через Йосипа,

другої після фараона людини в країні. Ціль, заради якої Бог допустив усі випробування Йосипа, скоро стане відомою: «Заховати при житті великий народ» (Бут. 50:20).

Питання

Ми знаємо, що в Якова була вже дуже велика родина, тому що трохи пізніше, під час переїзду до Єгипту, їх було щонайменше сімдесят осіб. Коли Яків дізнався, що в Єгипті є їжа, він звернувся до синів: «Пощо ви споглядаєте один на одного?» (42:1).

Це класичне батьківське запитання, яке діти не розуміють доти, доки самі не стануть батьками і не почнуть ставити його своїм дітям. Матері часто починають задавати це питання своїм дітям через два-три дні після початку літніх канікул у школі. Діти сидять, нудьгують, дивляться один на одного, не знаючи чим зайнятися, а мама каже: «Чому ви сидите і дивитесь один на одного?» Іншими словами, «чому б вам не знайти собі якесь корисне заняття?»

Ми можемо приблизно уявити ситуацію в родині Якова: дорослі чоловіки безцільно сиділи в наметі, понуро дивилися один на одного, усвідомлюючи всю серйозність зростаючої потреби в їжі, і чомусь кожен сподівався, що хтось інший придумає, як не дати їм усім померти з голоду. Однак ніхто не зронив ні слова. Своїм ставленням брати демонстрували вражаючу безініціативність!

Настанови

Тому після свого запитання Яків дає вказівку: «Ось чув я, що в Єгипті є хліб; зійдіть туди, і купіть нам хліба звідти, і будемо жити, і не померемо» (42:2).

Життя Якова безпомилково свідчить, що патріарх був людиною, яка довіряла Богові. Однак це не давало йому права сидіти, склавши руки, і чекати, що Бог скине їжу з неба. Довіра до Бога проявляється в діях. Отже, Яків проявляв ініціативу, просив, шукав і стукав (див. Матв. 7:7-11). Божі благословення не призначені для ледачих. Псалмостівець каже: «Надійся на Господа й добре чини!» (Пс. 36:3, курсив доданий).

Заходи безпеки

Яків відправив синів до Єгипту, але не всіх. Були послані тільки десять. «Веніамина, Йосипового брата, Яків не послав із братами його, бо сказав: „Щоб не спіткало його яке нещастя!“» (Бут. 42:4).

Майже напевно ми знаємо, чому Яків так міцно тримався за молодшого сина: Веніамін був не тільки наймолодшим у сім'ї, а ще, як і Йосип, був сином коханої дружини Якова Рахілі. Яків вже пережив гіркий та страшний досвід втрати Йосипа, і за два десятки років це не забулося. Відпустивши Йосипа всього на кілька днів, він більше не побачив улюбленого сина. Тепер Яків був сповнений рішучості не наражати себе на ризик знову відчутти цей біль. Він був готовий відпустити старших синів, але тільки не Веніаміна.

РОЗМОВА ЙОСИПА З БРАТАМИ

Друга розмова в цьому розділі починається у вірші 76, але контекст задається у віршах 5-7а, які говорять про те, що десятеро братів прибули до Єгипту і стали в

довгу чергу тих, хто очікував можливості купити у Йосипа зерно (Бут. 42).

Брати в Єгипті

Брати постали перед правителем Єгипту і вклонилися йому, виповнивши тим самим сон Йосипа про це (див. 37:7). Вони, звичайно, не знали, що правитель — це їхній брат Йосип, але він відразу впізнав братів.

Уявіть собі на мить цю картину: група вкритих пилом, втомлених єврейських пастухів і землеробів середнього віку з посивілими бородами, поріділим волоссям і виснаженими, обвітреними і засмаглими на сонці обличчями увійшла до сліпучої краси єгипетського двору. Вдома у них залишилися дружини і діти, а прийшли вони, підкоряючись вказівці батька. Проте брати були лише частиною натовпу голодних людей, що прийшли до Єгипту, який став годувальником для всього світу. Ми можемо тільки уявити емоції, які, мабуть, наповнили серце Йосипа, коли він, окинувши поглядом це море змарнілих облич людей, що зіткнулися з реальністю голоду і смерті, помітив серед них своїх братів.

Підхід Йосипа

Але, перш ніж відкритися братам, Йосип хотів дещо з'ясувати. Тому в тексті сказано: «І побачив Йосип братів своїх, і пізнав їх, та не дав пізнати себе. І говорив із ними суворо, і промовив до них: „Звідкіля прибули ви?“» (42:7).

Вас може здивувати, чому брати не впізнали Йосипа. Але не забувайте, що минуло двадцять років. Подивіть-

ся на свою фотографію в шкільному альбомі, а потім подивіться в дзеркало, щоб побачити, чи змінилися ви. Навіть якщо минуло всього двадцять років після закінчення школи, скоріше за все, зараз ви не дуже схожі на себе-випускника, який весело посміхається на шкільній фотографії.

У даному ж випадку до звичних змін багатьох років додалися випробування, які істотно змінили зовнішність Йосипа. Тоді брати, зірвавши з юнака барвисте вбрання, залишили його в лахмітті. Тепер же він стояв перед ними в царському одязі єгипетського правителя. Змінилася і його мова. Йосип говорив з братами через перекладача (див. Бут. 42:23).

Навіть не беручи до уваги ці зміни зовнішності за довгий час, варто подумати ще про таке: якби у братів, коли вони прийшли до Єгипту, виникла думка спробувати знайти Йосипа, де б вони його шукали? Безсумнівно, на невільничих ринках або в таборах біженців, де жили іноземці. Вони б шукали когось явно єврейського походження. І палац фараона був би останнім місцем, де вони стали б шукати свого брата.

Цікаво зазначити, що Йосип, дивлячись на братів, згадав свої сни (42:9) і відчув потребу з'ясувати, чим наповнені їхні серця: ненавидять брати його, як і раніше, чи відчувають хоча б якусь печаль за свій гріх і почуття провини за свої вчинки, чи розкаюються у скоєному? Тому Йосип вирішив не відкриватися братам доти, доки не отримає відповіді на свої питання. Бог же використав прихід братів до Єгипту, щоб поставити їх віч-на-віч зі скоєним гріхом, який вони так довго приховували.

Звинувачення з вуст Йосипа

Буквально за кілька миттєвостей розмови Йосип звинуватив братів у шпигунстві: «Ви шпигуни! Ви прибули підглянути слабі місця цієї землі» (Бут. 42:9). Брати відкинули таке звинувачення, категорично його заперечуючи (42:10).

Спробуємо уявити собі цю сцену. Нагадаю, що ці десять братів були суворими чоловіками. Наприклад, вони розгромили місто Сихем, вбили всіх чоловіків цього міста у помсті за зґвалтування їхньої сестри Діни. Брати й уявити не могли, щоб якийсь наряджений денді, з яким вони навіть не були знайомі, звинувачував їх у шпигунстві. Можна уявити, як парочка з них подумки вже потягнулася за мечами, думаючи: «Я покажу йому шпигунів!»

Але якщо брати й були обурені та розгнівані, то їхні емоції заховав у глибині душ всепоглинаючий страх. Адже вони перебували в чужій країні, обвинувачені у злочині проти цієї країни, за який їм загрожувала смерть. Тому брати знову заявили про свою невинність, сказавши: «Ми всі сини одного чоловіка, ми правдиві. Раби твої не були шпигунами!» (42:11).

Чому вони зазначили те, що вони брати? Звичайно, не тільки для того, щоб Йосип мав інформацію про них. Чоловіки намагалися сказати, що жодна розумна людина, яка має намір зайнятися шпигунством, не захоче ризикувати втратою під час операції всієї своєї сім'ї. На завдання можна послати одного або двох синів, а може, і трьох, але не всіх десятих. До того ж, хіба прихід десятих людей з проханням про їжу має щось спільне зі шпигунством?

Шпигуни діють таємно, частіше у темряві, за зачиненими дверима та на секретних зустрічах. Я не бачив жодного пригодницького фільму, в якому шпигуни відкрито ходили б на завдання юрбами по десять чоловік.

Розшарування совісті

Йосип, звісно, прекрасно знав, що його брати ніякі не шпигуни, але він знову натиснув на них, повторивши своє звинувачення (Бут. 42:12). Як наслідок, совість братів поступово почала розшаровуватися: «Дванадцятеро твоїх рабів брати ми, сини одного чоловіка в ханаанському краї. А наймолодший тепер із батьком нашим, а одного нема» (42:13).

Звісно, брати не знали, що розмовляють із тим, якого «нема»! Ось воно, визначення іронії. Коли я прийду на небеса, то запитаю Йосипа, що він відчув у ту мить, коли брати сказали: «А одного нема». Якою б не була його внутрішня реакція, Йосип зберіг маску незворушності на обличчі і втретє повторив обвинувачення у шпигунстві.

Чому тут висувається саме таке звинувачення? Шпигунство могло бути реальною проблемою під час всесвітнього голоду, потерпаючи від якого зневірені народи могли б зробити спробу проникнути до Єгипту, щоб украсти там зерна. Але я вважаю, що Йосип переслідував конкретну особисту ціль. Таким чином він спонукав братів побачити своє ставлення двадцятирічної давнини до молодшого брата і ганебний вчинок продажу його в рабство.

Пам'ятаєте три речі у Йосипі, які більш за все дратували братів? Це його особливий одяг і пророчі сни, а також те, що він доносив до батька недобрі звістки про них

(Бут. 37:2). Іншими словами, в особі Йосипа брати бачили шпигуна, посланого вивідати інформацію, щоб потім розповісти батькові. Побачивши Йосипа в Дотані, вони, мабуть, вирішили, що більше не дозволять цьому набридливому сновидцю підглядати за ними і доносити на них батькові. (В іншому випадку сотні років по тому старший брат звинуватив юного Давида в тому, що він прийшов у військовий табір ізраїльтян, щоб підглядати за братами. Див. 1 Сам. 17:28.)

Яків дійсно послав Йосипа з дорученням: «Піди но, побач стан братів твоїх і стан отари, та й дай мені відповідь» (37:14). Але це ніяк не можна було назвати шпигунством. Проблема була у свідомості братів: коли ти займаєшся брудними справами, і твоє сумління запламоване, тому що ти робиш те, чого не повинен робити, тоді ти ставишся з підозрою до всіх навіть у звичайних ситуаціях.

Саме тому Йосип вирішив звинуватити братів у тому ж, у чому вони колись звинувачували його. Багато років тому в Дотані Йосип відстоював свою невинність, але у відповідь почув грубі слова, був кинутий у яму і незабаром проданий як раб до Єгипту. Тепер брати доводили свою невинність, а Йосип відреагував суворими словами і їхнім ув'язненням (42:14-17).

Якщо раніше брати про це не замислювалися, то тепер десять синів Якова відчули, що значить бути ув'язненими за те, чого вони не робили. Нарешті чоловіки побачили свої вчинки в дзеркалі, і це було вкрай неприємно.

Проте навіть у цій ситуації Йосип не зривав злість на братах, не мстився їм. Застосовуючи симетричний підхід, він звертався до сумління братів, допомагаючи їм усвідомити.

мити і визнати свій гріх проти нього. Принаймні, у братів для цього було три дні на роздуми.

РОЗМОВА МІЖ БРАТАМИ

На третій день Йосип знову покликав братів до себе. Раніше він говорив їм, що залишить дев'ятьох з них у в'язниці, а одного відпустить (Бут. 42:16). Тепер він вирішив залишити у в'язниці одного (це буде Симеон), а дев'ятьох відправити назад (42:18-20, 24). Однак при цьому братам було поставлено умову: вони, коли повернуться наступного разу до Єгипту, повинні будуть привести з собою Веніаміна.

Виклавши свої вимоги, Йосип замовк, а між братами зав'язалася розмова, в якій вони не намагалися приховувати свої думки, бо «не знали, що Йосип їх розуміє» (42:23).

Відверта розмова

Це було надзвичайно відверте спілкування, тому що тепер брати, як ніколи раніше у своєму житті, пояснювали мотиви своїх сердець і вчинків. Розмова була настільки емоційною, що, коли брати закінчили, Йосип не зміг стримати сліз, тож, заплакавши, відвернувся від них (42:24). Як оповідає Святе Письмо, «говорили вони один одному: „Справді, винні ми за нашого брата, бо ми бачили недолю душі його, коли він благав нас, а ми не послушали. Тому то прийшло це нещастя на нас!“» (42:21). А Рувим додав: «Чи не говорив я вам, кажучи: „Не грішіть проти хлопця“, та ви не послушали. А оце й кров його жадається» (42:22).

Атмосфера була надзвичайно емоційно заряджена! Які болючі спогади спливали в пам'яті всіх одинадцяти учасників цього дійства! Хіба не показовий той факт, що брати одразу зробили правильний висновок, чому цей єгипетський чиновник посадив їх у в'язницю? Бог використовує такі ситуації, щоб повернути нас до місця нашого непослуху та бунту.

Це був болісний, але водночас щасливий день у житті цих чоловіків. Двадцять років вони жили у гидкій брехні, яку повторювали батькові, змушуючи його думати, що Йосипа більше «немає», і бездушно спостерігаючи, як Яків страждає. Вони були черствими у своєму ставленні до Йосипа, і два десятиліття обману, безсумнівно, зробили їхні серця ще більш жорсткими. Але ось у броні їхньої неправди з'явився перший пролом.

Той, хто вважає, що брати не замислювалися про минулі події, погано розуміється на людській природі. Якщо, як припускалося раніше, Йосип не раз прокидався в Єгипті в холодному поту, уві сні переживаючи свої суворі випробування, то хіба не переживали те саме і його брати?

Уявляєте, як вони прокидалися вночі від настільки реалістичних снів, що обливалися потом і затикали руками вуха, чуючи крики Йосипа з ями? Брати жили в пітьмі свого злочину, підсвідомо очікуючи, коли на них обрушиться удар правосуддя. І тут вони в усьому зізналися. Це була чесна, відверта розмова.

Визнання провини

До цього моменту брати не визнавали своєї провини навіть перед собою. Пам'ятаєте, як ми дивувалися, спо-

стерігаючи їхню бездушну реакцію на крики Йосипа з ями? Пройгнорувавши його благання про пощаду, вони тоді сіли обідати. Тепер з вуст братів ми дізнаємося іншу сторону цієї історії: «Ми бачили недолю душі його, ... ми не послухали. Тому то прийшло це нещастя на нас» (Бут. 42:21).

Однією з перших ознак того, що совість прокидається, є визнання особистої провини. Деякі люди щонеділі ходять до церкви з усвідомленням болю, який вони когось заподіяли, і руйнувань, які спричинили, розуміючи, що вчинили неправильно, але затято не бажаючи визнати провини. І поки це визнання не прийде, у таких людей немає майбутнього. Їм Бог ніяк допомогти не може.

У свідомості людини має настати визнання гріха, подібне до того, яке продемонстрував блудний син, коли розтратив весь свій спадок на розгульне життя й опинився під час сильного голоду біля свинячого корита (Лук. 15:11-16). Біблія говорить, що, врешті-решт, юнак «спам'ятався» (15:17) й задумався. Бог трусонув його, і він духовно прокинувся й зрозумів: «Це не вина мого батька. Це не вина мого брата. Я сам винен у своїх проблемах». Ви пам'ятаєте продовження цієї історії: юнак повернувся додому абсолютно розбитим і розкаяним, був прощений і відновлений у положенні сина.

Людині, яка подібним чином прийшла до Ісуса, неймовірний прийом гарантований. А для запеклих, самоправедних фарисеїв, які слухали розповідь Ісуса (15:2), за відсутності визнання власного гріха і провини не було жодної надії на прощення та відновлення.

Ось чому деякі люди вважають себе християнами, хоча насправді це зовсім не так. Вони готові визнати, що при-

пускалися помилок і використовували погані судження; зазвичай вони згодні припинити робити щось і почати робити інше. Але вони не готові визнати себе безнадійно зіпсованими та загубленими грішниками. А без цього не може бути того, що Біблія називає «наверненням» людини, коли грішник розуміє і всім серцем визнає: «Я абсолютно, безумовно винен і заслуговую смерті за свої злочини. У мене немає виправдань, і я повністю віддаю себе на милість Христа. Без Нього я зовсім загину. Моє життя повністю в Його руках».

В руках Йосипа

Цікаво, що Йосип, брат, проти якого згрішили решта десять, тепер тримав їхнє життя у своїх руках. Ніде дію Божої руки не видно в настільки драматичних обставинах, як у цій частині історії. Бог так влаштував події, що через двадцять років після скоєння злочину всі винні постоли перед братом, якому зробили таке немислиме зло.

Подивіться на ставлення Йосипа: замість того, щоб відомстити братам, виливши на них убивчу ненависть, він наповнив їхні мішки зерном і сказав: «Йдіть, принесіть хліба для заспокоєння голоду ваших домів» (Бут. 42:19).

Згадаймо, що ці брати палали ненавистю до Йосипа, тому й сказали: «Ми зробимо так, що ти не правитимеш нами. Ми не стерпимо подібного». А, зустрівшись з ним у Єгипті, вони не впізнали його і, спілкуючись між собою, не думали, що він їх розуміє.

Я вже вказував на те, що Йосип був прообразом Христа. Подумайте про паралелі: ізраїльтяни, брати Ісуса, «його ненавиділи, і послали посланців услід за ним, ка-

жучи: „Не хочемо, щоб він був над нами царем“» (Лук. 19:14). Коли Ісус прийшов, ізраїльтяни, фактично Його співбрати, не визнали Його Месією і не зрозуміли, що Він чує кожне їхнє слово і навіть читає їхні думки.

Що стосується розуміння особи Христа, завіса покриває і наші серця. В багатьох життєвих ситуаціях, задаючись питаннями, чому обставини нашого життя складаються саме так, як вони складаються, нам потрібно зрозуміти Божу мету щодо нас. Часто Бог прибирає підпори з-під основ нашого життя, щоб підвести нас, як Він привів братів Йосипа, до усвідомлення нашої найбільшої потреби, а потім, у свою чергу, до відкриття великого Божого спасіння для нас у Христі.

Якби в засіках Якова було багато їжі, братам Йосипа не потрібно було б іти до Єгипту, а отже, вони не знайшли б свого брата і не відчували б на собі його велику турботу про них. Тільки коли Бог показує нам, що запаси нашої уявної праведності абсолютно виснажилися, ми готові визнати свою потребу і смиренно прийти до Того, Хто є Хлібом життя.

З ЄГИПТУ В ХАНААН І НАЗАД

Напруга в історії наростає, і темп подій значно прискорюється. На той момент, коли ми дійдемо до Бут. 45:28, Йосип уже відкриється братам, а Яків дізнається, що його давно втрачений син живий. І в усіх деталях цієї саги ми бачимо Божу руку, яка на кожному кроці влітає в події істину з Рим. 8:28.

У розповіді про обставини зустрічі Йосипа зі своїми кривдниками, яка складається з інтриг і несподіванок, знову проявляється Боже всевладдя над усім, що відбувається. Ці випробування були задумані, щоб перевірити щирість десяти старших братів Йосипа і врятувати сім'ю Якова від жорстокого голоду, який охопив увесь тодішній світ. Важко уявити, що Йосип, будучи правителем Єгипту (див. Бут. 42:6), особисто контролював укладання кожної угоди людьми, які натовпами вишикувалися в черзі за зерном. Тому тільки завдяки Божому

промислу він був там у цей момент, щоб побачити у натовпі обличчя своїх десяти братів.

ПЕРША ЗУСТРІЧ

Поставте себе на місце Йосипа і спробуйте уявити, як це — раптово опинитися віч-на-віч з тими, хто був причиною потрясінь і страждань, пережитих вами за останні двадцять років. Що б вирвалося з вашого серця в момент зустрічі? Можливо, накопичена за двадцять років образа, що поступово переросла в ненависть?

Реакція Йосипа

Якби такі почуття були всередині Йосипа, вони б обов'язково вирвалися назовні. Однак очевидно, що Бог працював з його серцем, вибудовуючи хід подій таким чином, щоб Йосип осмислив і усвідомив, що всі його дні перебувають під Божим промислом, під всевладною турботою Бога, Який любить його вічною любов'ю.

Час відкритися братам ще не настав, однак Йосип дуже хотів побачити молодшого брата Веніаміна, а тому розробив план, щоб того привели до Єгипту: Йосип затримав Симеона у в'язниці, поки решта братів не повернулися з Веніаміном (42:18-20, 24). Водночас він дав братам достатньо їжі, щоб вони могли забезпечити свої сім'ї, і навіть повернув *кожному* його срібло, плату за збіжжя (42:25).

Знахідка братів

Перш ніж продовжити, звернімо увагу на те, як затремтіли брати, коли один з них виявив у своєму мішку

срібло, що призначалося для сплати (42:27-28). Потім вони злякалися ще більше, коли з'ясувалося, що срібло було повернуто *кожному* з них (42:35). Нерозуміння змусило братів поставити запитання: «Що це Бог зробив з нами?» Хоча вони й знали, що повернення їм плати за збіжжя не залежало від якихось їхніх дій, однак брати відразу припустили, що потрапили у велику халепу.

Тут ми бачимо душі, змучені двадцятьма роками життя в нерозкаяному гріху. Подібним чином брати відреагували раніше, коли Йосип звинуватив їх у шпигунстві: совість чоловіків була настільки роз'ятрена, що найменше звинувачення чи натяк на провину одразу повертали їх до моменту скоєного гріха та відступу від Бога.

Це був Божий промисел, Божа рука в житті братів — не тільки для того, щоб привести їх до покаяння, але й для досягнення Божого задуму — привести всю сім'ю Якова в Єгипет. Звідтіля, з єгипетської землі, сотні років по тому, Бог здійснить визволення народу Ізраїлю, вивівши його з рабства і ввівши, згідно зі Своїм планом, в Обіцяну Землю.

Коли дев'ять братів повернулися додому, вони розповіли батьку про все, що з ними сталося (42:29-34). Уважно вислухавши синів, Яків побачив зерно і срібло в їхніх мішках, але більше звернув увагу на їхні дії та плани. Зі зрозумілих причин він журився ув'язненням Симеона, але особливо його засмутила звістка про те, що правитель Єгипту зажадав зустрічі з Веніаміном, щоб звільнити Симеона (42:36-38).

Тому, незважаючи на рішучу клятву Рувима гарантувати безпеку Веніаміна, Яків категорично відмовився дозволити молодшому синові вирушити до Єгипту. По суті, він

сказав: «Якщо з Веніаміном щось трапиться, це зажене мене в могилу». На цьому всі дискусії закінчилися, і зерно, привезене з Єгипту, було пущене в їжу.

НЕОБХІДНІСТЬ ПОВЕРНЕННЯ В ЄГИПЕТ

З перших же слів 43-го розділу Буття стає зрозуміло, що Якову не вдасться залишити Веніаміна біля себе, наполягти на тому, щоб молодший син ні за яких умов не йшов до Єгипту. У першому вірші сказано: «А голод став тяжкий у тім краї». Тобто, день, коли останнє зернятко, привезене братами з Єгипту, буде з'їдено великою сім'єю Якова, неминуче насувався.

Наказ Якова

Як довго родина годувалась привезеним зерном, ми не знаємо, але, мабуть, досить тривалий час, бо Яків встиг забути про вимогу щодо Веніаміна. Коли зерно закінчилося, патріарх сказав своїм синам: «Верніться, купіть нам трохи їжі» (43:2). Ми бачимо, що його повеління було зумовлене суворою необхідністю. Юда, однак, повернув батька до реальності, нагадавши, що вони не можуть з'явитися на очі правителю Єгипту, якщо з ними не буде Веніаміна (43:3-5).

Колишній характер Якова дещо проявився в його звинуваченні на адресу синів у тому, що вони сказали правителю Єгипту про ще одного брата, який залишився вдома (43:6). Юда намагався пояснити батьку, що ця інформація з'явилася ненароком, але Яків, схоже, просто хотів звинуватити когось у своєму занепокоєнні.

Перша пропозиція Юди

Юда виступив з новою ініціативою, запропонувавши гарантію безпеки Веніаміна ціною взяття провини на себе до кінця життя, якщо з юнаком щось трапиться (тут Юда практично поручився своїм життям за Веніаміна; пізніше в історії ми побачимо, як він знову це зробить). Зрештою, Яків погодився відпустити Веніаміна зі старшими братами до Єгипту, приготував подарунки для правителя і відправив синів з невеселим напуттям: «А мені, якщо вже судилося бути бездітним, то так і залишусь бездітним» (43:14, Сучасний переклад).

Божя рука в дії

Поспішно рухаючись, караван незабаром прибув до Єгипту, і брати постали перед Йосипом (43:15). Решта 43-го розділу Буття описує прийом, влаштований братам у домі Йосипа.

Звичайно, брати не розуміли, що їх очікує в найближчому майбутньому. Вони планували повернення, щоб домовитися з суворим правителем Єгипту про отримання необхідної їжі, возз'єднавшись також зі своїм братом Симеоном. Судячи з заяви братів: «Що це Бог нам зробив?» (Бут. 42:28), вони, схоже, вважали, що не заслужили на те, що трапилося з ними в Єгипті. Однак правильна відповідь на питання братів полягає в тому, що Бог керував усіма деталями їхнього життя відповідно до Своєї постанови.

Він робить те ж саме і з нами. Яків в емоціях висловив ідею, що все складалося проти нього (пор. 42:36), хоча насправді він міг би запитати: «Коли за нас Бог, то хто

проти нас?» (Рим. 8:31). Саме це питання поставив апостол Павло після великої заяви в Рим. 8:28. Відповідь на питання апостола передбачає одне — коли Бог за нас, ніхто не може бути проти нас. Бог всевладно керує всім, і ми можемо повністю Йому довіряти.

Обід з Йосипом

Серце Йосипа, мабуть, виривалося з грудей, коли серед братів він побачив Веніаміна (Бут. 43:16). Йосип звелів управителю відвести братів у свій дім і приготувати для них обід.

Тут братів Йосипа знову почали мучити докори сумління, бо вони злякалися можливої пастки (43:18). Ці чоловіки двадцять років жили в страху, чекаючи невідворотного Божого суду. Але слуга Йосипа запевнив їх, що все добре, і привів до них Симеона. А коли опівдні повернувся додому господар, щоб разом з ними пообідати, брати піднесли йому подарунки і «поклонилися йому до землі» (43:26). Йосип поцікавився станом їхнього батька, і, відповідаючи, брати знову низько вклонилися. Сон Йосипа, що наснився йому багато років тому і так обурило братів, виконувався сповна.

Ми розуміємо, наскільки сильно був схвилюваний Йосип, побачивши свого молодшого брата; але саме за обіднім столом, звівши очі на Веніаміна, «сина матері своєї» (43:29), Йосип втратив самовладання. Йому довелося негайно піти у внутрішню кімнату, щоб дати волю бурі емоцій у своєму серці та виплакати. Коли Йосип заспокоївся і вийшов до братів, частування подали відповідно до єгипетської традиції, тобто єврейські гості їли окре-

мо. Веніаміну дісталось вп'ятеро більше їжі, ніж іншим братам, — можливо, так Йосип ще раз перевіряв серця братів, щоб дізнатися, чи відреагують вони на це з тією самою заздрістю, яку виявляли колись до нього.

ЗАКЛЮЧНЕ ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ БРАТІВ

Але заключне випробування для братів вже було не за горами, так би мовити. У 44-му розділі Буття йдеться про те, як Йосип піддав братів останньому випробуванню, наказавши своєму управителю підкинути срібну чашу в мішок Веніаміна. Це було для Йосипа приводом послати слугу за братами, коли вони пішли.

Фатальне відкриття

Управитель швидко наздогнав братів і звинуватив їх у крадіжці чаші, яку його господар використовував для вожіння (44:5). (Нам не варто думати, що Йосип практикував якесь чаклунство. Просто він старанно виставляв себе в очах братів у незвичному вигляді, створюючи враження, ніби він був справжнім єгиптянином). Брати були настільки впевнені у своїй невинності в цій крадіжці, що зарані винесли смертний вирок тому, у кого знайдеться чаша. Управитель м'яко вирішив зробити винного своїм рабом, а інших відпустити.

Ми можемо уявити крик відчаю старших братів, коли чаша знайшлася в мішку Веніаміна. У шоці від цього відкриття вони розірвали свій одяг «і вернулись до міста», щоб прийняти, як вони припускали, жахливі наслідки такого злочину (44:13).

Повернення до Єгипту

Ми знаємо, що наші мандрівники не встигли відійти далеко. Вони були відсутні зовсім недовго, тому що Йосип перебував іще вдома (44:14), коли брати повернулися в супроводі управителя. Перше, що зробили брати, поставши перед Йосипом, — знову «попадали вони перед лицем його на землю» (вірш 14). (Поклоніння Йосипу вже ставало для них чимось звичайним!).

Юда виступив від імені всієї групи, ймовірно, тому, що саме він гарантував батькові безпеку Веніаміна. «Бог знайшов провину твоїх рабів», — сказав він Йосипу (44:16). Юда смиренно висловлював каяття в тому, що серед речей братів було знайдено чашу Йосипа — злочин, у якому вони були невинні. Але в словах Юди була й глибша істина. Бог розпорядився подіями життя братів таким чином, що була розкрита їхня справжня провина, їхній гріх проти Йосипа. Йосип обдуманно таким чином спрямував подальший перебіг подій, щоб випробувати глибину покаяння своїх братів.

Історія досягає ще однієї драматичної кульмінації, коли Йосип повторює вирок управителя: «Чоловік, що в руці його була знайдена чаша, він буде мені за раба! А ви йдіть із миром до вашого батька» (44:17).

Бачите іронію цієї ситуації? Десять братів кинули Йосипа в яму, потім продали його каравану торговців, і повернулися додому, здавалося б, без втрат. Чи залишать вони тепер Веніаміна в такій самій жахливій біді, щоб врятувати свої шкури і після повернення сказати Якову, що нічим не могли зарадити?

Друга пропозиція Юди

Юда вдруге поставив своє життя на карту заради молодшого брата. Він підійшов до Йосипа і звернувся до нього з промовою, що краяла душу, запропонувавши себе в раби замість Веніаміна, щоб той зміг вільно покинути Єгипет. Пізніше ми побачимо, що ця промова змусила Йосипа голосно заплакати і зробити вражаюче одкровення.

У монолозі Юди, записаному у віршах 18-34, розкривається смиренне покаяння братів. А за цим показана реакція Йосипа. Юда почав з того, що розповів Йосипу те, що Йосип уже й так прекрасно знав, а саме, що Веніамін був особливо любимий своїм батьком, тому що народився у Якова в старості. Крім того, продовжував Юда, старший брат Веніаміна помер, і Веніамін залишився єдиним сином своєї матері Рахілі (44:18-20).

Серце Йосипа, мабуть, стікало кров'ю, коли Юда розповідав усі ці подробиці. Йосипа раптово заповнили спогади про старенького батька, матір Рахіль і роки своїх страждань. Якого удару, мабуть, завдала його ймовірна смерть багатьом з його рідних!

Потім Юда нагадав Йосипу про його наказ братам не повертатися до Єгипту без молодшого брата і розповів про розмову з батьком, яка сталася в Ханаані, коли у них знову закінчилася їжа (44:21-29). Так Юда перейшов до суті промови: «А тепер, коли я прийду до раба твого, мого батька, а юнака не буде з нами, а душа його зв'язана з душею тією, то станеться, коли він побачить, що юнака нема, то помре. І зведуть твої раби сивину раба твого, нашого батька, у смутку до шеолу» (44:30-31).

Юда відчував важкий тягар особистої відповідальності, оскільки, як ми пам'ятаємо, саме він гарантував безпеку Веніаміна (44:32; див. також 43:8-10). Саме тому Юда зробив пропозицію, яка показала Йосипу всю глибину зміни серця його брата: «А тепер нехай же сяде твій раб замість того юнака за раба панові моему. А юнак нехай іде з своїми братами! Бо як я прийду до батька свого, а юнака зо мною нема? Щоб не побачити мені того нещастя, що спіткає мого батька» (44:33-34).

Бачите, яка самовідданість звучить у його словах? Багато років тому жорстокосердя дозволяло йому сісти обідати, не звертаючи увагу на благання про пощаду кинутого ним до ями Йосипа. Тоді, під час обіду, Юда побачив торговців, що наближалися, і запропонував: «Гей, давайте продамо Йосипа і заробимо кілька срібняків» (див. 37:26-27).

Однак зараз Юда не намагається врятувати свою шкуру. Цього разу перед нами постає син, який розкаюється й каже: «Я не можу більше завдавати болю батькові. Це нестерпно — дивитися, як він мучиться. Я бачив, як кравав серце батька увесь біль, який ми вже заподіяли йому своєю брехнею і підступами. Більше я не можу цього терпіти. Будь ласка, не відправляйте мене додому без Веніаміна».

Переломний момент для Йосипа

Під час описаних зустрічей з братами Йосип найбільше турбувався про батька. Він тричі питав: «Чи живий ще батько ваш?» (див. 43:7, 27; 45:3).

Серед гостроти пристрастей цього моменту саме звернення Юди від імені батька призвело до того, що Йосип більше не зміг контролювати свої емоції (45:1-2). Він не

просто заплакав, він заридав. Його ридання почули єгиптяни, які передали фараонові: «Ті євреї повернулися, а Йосип нестримно плаче у своєму домі».

ПРООБРАЗ ІСУСА

Зверніть увагу на ніжне звернення Йосипа до братів: «Підійдіть же до мене!» (45:4). Я вважаю, що це неймовірна відповідь з боку Йосипа, який переніс стільки страждань. Зустрічі з братами мали на нього сильний емоційний вплив. Він згадав все, що вони з ним зробили, відчув свій біль, спричинений роками рабства та біль, який відчував його батько Яків усі ці роки. Йосип мав владу винести справедливий смертний вирок десятком своїм старшим братам за їхні гріхи, відомстивши їм за завданий біль. Він мав владу відправити цих грішників у могилу за їхній непослух батькові, а також за ненависть і ворожість до нього. Натомість Йосип з любов'ю і прощенням простягнув до них руки і сказав: «Підійдіть до мене».

Який чудовий прообраз відповіді Ісуса вам і мені! Ми стояли перед Ним у гріхах, неслухняності та ворожнечі, справедливо визнані винними, засуджені в Його присутності, не маючи жодного виправдання. Ми заслуговували на смерть від Його рук, але Ісус пішов на хрест і прийняв смертний вирок, який заслужили ми. А тепер Він простягає Свої руки, вкриті шрами від цвяхів Голгофи, і пропонує нам прощення, спасіння та особисті стосунки з Ним.

Дорогий читачу, якщо ви не впевнені у своїх взаєминах з Богом, я молюся, щоб сьогодні ви кинулися в простягнуті до вас руки Ісуса, в Його обійми!

РОЗДІЛ 12

ЛИШЕ ОДНА МИТЬ

У людському житті бувають такі миттєвості, коли здається, що час раптом зупиняється, і все завмирає. У такі моменти ми розуміємо, що після пережитого ніщо вже ніколи не буде таким, як раніше.

Іноді незабутні миті пов'язані з конкретною подією. Хтось, наприклад, може точно пригадати, де перебував і що робив 22 листопада 1963 року, коли почув звістку про вбивство президента Джона Кеннеді. Інші чітко пам'ятають січневий ранок 1986 року, коли зазнав катастрофи космічний шаттл «Челленджер», забравши життя сімох астронавтів, або атаку терористів на Всесвітній торговий центр 11 вересня 2001 року.

У кожного з нас є безліч особистих пам'ятних моментів: народження дитини, втрата близької людини, досягнення успіху, великі зміни в житті. Можливо, вони невідомі та неважливі іншим людям, але в нашому серці ці миттєвості залишили глибокий слід.

В моєму житті таким стало 3 серпня 1983 року, день мого переїзду до Америки. Для мене це був переломний момент, бо я зрозумів, що ніщо вже ніколи не буде, як колись, — і це дійсно виявилось правдою.

Напевно, такі моменти були і в нашого друга Йосипа, який на тодішньому етапі свого життя був правителем Єгипту. Потрапивши на небеса, ми зможемо запитати Йосипа: «З усієї безлічі подій, які трапилися на твоєму життєвому шляху, що тобі запам'яталося найбільше?» Він, напевно, відповість: «Один із таких моментів — це коли я відкрився братам у Єгипті». Описано цей дивовижний епізод, один з найдраматичніших в усій Біблії, у 45-му розділі Буття, і ми можемо розглядати його з різних сторін.

ДЕМОНСТРАЦІЯ ЛЮДСЬКИХ ЕМОЦІЙ

Насамперед зазначимо, що перші вірші 45-го розділу Буття являють собою прояв бурі емоцій, особливо з боку Йосипа.

Емоційна боротьба Йосипа

Йосип боровся зі своїми внутрішніми переживаннями відтоді, як побачив братів у черзі за зерном. Але його почуття були особливо сильні того дня, коли до Єгипту прибув Веніамін, і брати прийшли до Йосипа на обід (Бут. 43:30); йому довелося навіть вибігти з дому та знайти місце, де можна було дати волю сльозам. Мабуть, Йосип чимало і гірко плакав, тому що йому довелося змивати сльози з обличчя і брати себе в руки, перш ніж повернутися

до столу і сказати щось просте, наприклад: «Покладіть хліба!» (43:31).

Безсумнівно, були й інші, незаписані випадки, коли Йосипу траплялося давати волю емоціям. Однак, за винятком вищезгаданої ситуації, він стримував себе на людях.

Але все це ось-ось мало змінитися. Вир емоцій мав прорвати греблю етикету та ввічливості: «Не міг Йосип здержатися» і зажадав, щоб його залишили наодинці з братами (45:1).

Одкровення Йосипа братам

Не встигли двері зачинитися за тими, хто вийшов, як Йосип втратив останні крихти самовладання. Він почав плакати перед братами так голосно, що почули єгиптяни, а хтось навіть розповів про це фараону (45:2). Саме тоді, крізь сльози, він промовив до братів: «Я Йосип» (45:3).

Причиною його сліз була сердечна ніжність і прощення, тому що, як ми побачимо, Йосипа наповнювало глибоке розуміння присутності Божої всевладної руки в його житті. Однак брати ще не знали всього цього і, перебуваючи в присутності Йосипа, були охоплені непереборним страхом. Зрештою, цей суворий єгипетський чиновник, який ув'язнив Симеона, вже певний час тримав їхнє життя у своїх руках.

Але, поки вони стояли перед ним з широко розкритими від здивування очима та спітнілими від страху долинами, цей таємничий єгипетський прем'єр-міністр почав плакати. І то не був тихий плач: Йосип ридав і голосив так, що було чути за стінами будинку. Саме тоді він відкрився братам. Його слова, мабуть, мали ефект вибуху бомби.

Цікаво, що своє зізнання Йосип зробив тільки братам. Згодіться, бувають моменти, коли необхідно обговорити якісь сімейні справи, однак ніхто, крім членів сім'ї, не повинен бути присутнім при цьому. Вчинивши саме так, Йосип насправді захищав братів, оберігаючи їхню репутацію від непотрібного викриття їхньої жорстокості по відношенню до нього двадцятьма двома роками раніше. Цікаво, як би вчинили слуги Йосипа, дізнавшись, що ці єврейські пастухи так погано обійшлися з їхнім паном? Тому, відпустивши слуг, Йосип зробив усе можливе, щоб урятувати добре ім'я своїх братів.

У когось може виникнути спокуса подумати, що Йосип упустив таку чудову можливість розповісти всім, якими жахливими людьми були його брати, і як несправедливо він постраждав від їхніх рук. Він міг привселюдно викрити братів, розповівши всім про їхню ненависть і жорстокість до нього. Але Йосип так не вчинив. У нього було ставлення до братів, пізніше назване апостолом Петром любов'ю, яка «покриває багато гріхів» (1 Пет. 4:8). Щоб забути старі рани й образи і пробачити кривдника, потрібна велика мудрість і духовна зрілість.

Усвідомлення братів

Коли емоції Йосипа прорвали греблю його зовнішнього самовладання, брати, напевно, були шоковані. А коли він сказав: «Я Йосип. Чи живий ще мій батько?» (Бут. 45:3), всі вони, ймовірно, скам'яніли.

Можна лиш уявити, як хтось з братів пошепки питає решту: «Ви чули? Він щойно говорив нашою мовою». Досі всі їхні розмови відбувалися через перекладача. Щоб

приховати свою особистість, Йосип не спілкувався з братами рідною мовою. В їхніх очах він був єгиптянином, який не знає івриту.

Однак одинадцятьом чоловікам не довелося довго пантеличитись, бо Йосип сказав: «Підійдіть же до мене! ... Я Йосип, ваш брат, якого ви продали були до Єгипту» (45:4). Тепер вони не сумнівалися, хто він такий, адже хто ще міг знати, що вони продали Йосипа в Єгипет понад два десятиліття тому?

Не дивно, що брати були нажахані. Вони перебували в присутності того, кого колись пристрасно, без жодної причини ненавиділи. Можна уявити, як пильно вони вдивлялися в Йосипа, коли він знімав свій єгипетський головний убір, як намагалися розгледіти знайомі риси і зміни, що відбулися за двадцять два роки, щоб визначити, чи дійсно це їхній брат. Вони явно побачили схожість, і раптово їх охопив як сором за скоєне, так і жах при думці про помсту Йосипа, який міг зробити з ними найстрашніше.

Але у Йосипа була зовсім інша мета.

ІЛЮСТРАЦІЯ БОЖЕСТВЕННОГО ПРОВІДІННЯ

Від самого початку книги стверджувалося, що Йосип є прекрасною, практичною ілюстрацією біблійної доктрини Божого провидіння. Завдяки трагічним подіям у своєму житті Йосип зрозумів, що Бог всевладно керує всім, що відбувається у світі, зберігаючи життя Своїх створінь для Своїх цілей. Це розуміння стало основою світосприйняття Йосипа, і ми знаходимо його тут, у 45-му розділі

книги Буття (як і пізніше, у Бут. 50), коли читаємо про те, як він заспокоїв братів.

Усьому свій час

Коли Йосип зібрав братів навколо себе, він, мабуть, побачив у їхніх очах біль, каяття і страх. Тому він сказав: «Тепер не сумуйте, і нехай не буде жалю в ваших очах, що ви продали мене сюди, бо то Бог послав мене перед вами для виживлення» (45:5). Яка серйозна заява про Божественне провидіння! Нам тут також є над чим поміркувати.

Істина про Божу провіденційну турботу не означає, що кожна ситуація в нашому житті буде вкладатися в чітко окреслені пункти плану, категорії добра, щоб наше життя протікало гладко та без ускладнень. Досвід Йосипа — доказ того, що життя рідко буває таким. Навпаки, Біблія говорить: «Для всього свій час, і година своя кожній справі під небом» (Еккл. 3:1). Автор констатує факт провіденційної, панівної руки Бога в житті кожної людини і в усій історії людства. Йосип досить добре розумів Боже провидіння, щоб так відповісти братам.

Таємниця провидіння

Так у чому ж полягає велика таємниця дії Божої руки в житті Йосипа? Ви пам'ятаєте, що брати продали його в рабство, зокрема, заради того, щоб завадити виконанню снів Йосипа про те, що одного разу вони поклоняться йому. Щоб цей день ніколи не настав, брати взяли справу у свої руки і вчинили злодіяння, за яке несли відповідальність. Але Бог у Своєму всевладному провидінні викори-

став їхній злочин, щоб привести Йосипа до тієї владної посади, перед якою брати вимушені були схилитися.

Йосип, мабуть, часто не спав ночами, розмірковуючи про пережите і намагаючись розібратися у всьому. Як би там не було, Йосип дійшов правильного висновку, що ненависть братів до нього, його шлях до Єгипту та життя там були частиною більшого плану, і відреагував відповідним чином.

Коли люди впадають у гіркоту і жагу помсти, вони забувають про провидіння — подивитись і врахувати всемогутність Бога і Його працю, яка охоплює більше, ніж наші швидкоплинні обставини. Така забудькуватість панувала в людях не завжди. За старих часів у США було заведено говорити про щасливе Боже провидіння. Наприклад, у працях про Громадянську війну, написаних переконаним віруючим, генералом Стоунволлом Джексонем, Бог часто згадується як Той, Хто відповідно до Свого задуму провиденційно керує обставинами війни.¹

Сьогодні люди не хочуть схилитися перед таємницями Божого провидіння. Йосип, однак, своєчасно зрозумів, що для Бога не було несподіванкою, коли брати здерли з нього одяг, а його самого кинули в яму.

Блага провидіння

Йосип дивився далі вчинків і реакції людей, коли сказав братам: «Заради збереження вашого життя Бог послав мене перед вами» (Бут. 45:5, Сучасний переклад). Потім він додав: «Бог... зробив мене батьком фараоновим і паном усього дому його, і володарем усього краю єгипетського» (45:8). У своїх благословеннях Йосип бачив

Божу руку. Мислячи по-людськи, ми бачимо, як фараон підніс Йосипа, але Йосип розумів, що його просування по службі залежало від Божої руки. Фараон не міг би вчинити так, як вчинив, якби Бог у Своїй благодаті, мудрості та провіденційній турботі не прихилив його серце до Йосипа (див. Прип. 21:1).

Коли ми з вами почнемо таким же чином покладатися на Боже провидіння, тоді ми зможемо без зайвих скарг переносити нещастя і без зайвої гордості переживати благословення. Подумайте самі: ні ви, ні я не спроможні зробити навіть один вдих без Божої допомоги. Невже ми справді думаємо, що досягли чогось у житті завдяки диплому про закінчення університету або тому, що ми такі розумні в бізнесі? Не принижуючи і не заперечуючи своїх зусиль, ми повинні визнати, що в кінцевому підсумку саме Господь дає нам все за Своїм задумом і благодаттю.

Провидіння і людське зло

Розуміння Йосипом Божого провидіння в його житті проявилось в тому, що він двічі повторив: «Бог послав мене перед вами» (Бут. 45:5, 7), а втретє сказав: «Не ви послали мене сюди, але Бог» (45:8).

Важливо зазначити, що це говорив Йосип, а не брати. Подібна заява з їхніх вуст звучала б як намагання перекласти провину з себе на Бога. Іншими словами, брати могли б сказати: «Послухай, Йосипе, це не ми, це Бог все зробив. Він послав тебе сюди, тому ми не несемо відповідальності за те, що зробили. Хіба ти не розумієш? Все було у Божому провидінні». У такому разі Йосип мав би

відповісти: «Так, я розумію, що це Боже провидіння. Але це не знімає з вас відповідальності за ваші дії». І, дійсно, пізніше Йосип сказав: «Ви задумували були на мене зло» (50:20).

Складнощі правильного бачення ситуації, які я щойно описав у цій гіпотетичній розмові, зводяться до взаємодії між добрим Божим провидінням і злими вчинками людей. Джордж Лоусон пояснював це так: «Бог був першопричиною, а брати — лише знаряддями, якими Він керував для досягнення Своїх цілей».² У випадку з Йосипом Божа воля полягала як у тому, щоб Йосип опинився в Єгипті, так і в тому, щоб засобом для цього послужили злі дії його братів.

У цьому аспекті вчення про провидіння є ще глибші таємниці. Хотілося б відзначити кілька ключових моментів, які можуть допомогти нашому розумінню. По-перше, ми повинні усвідомити, що від того, що Бог дозволяє гріху в чомусь послужити на користь, природа гріха не змінюється. Сутність Божественного провидіння зовсім не означає, що ми можемо вільно, ні про що не задумуючись, грішити, оскільки, врешті-решт, Бог так чи інакше обертає все Собі на славу. Саме цей хибний аргумент і руйнує в 6-му розділі Послання до Римлян апостол Павло, кажучи: «Позостанемо в гріху, щоб благодать примножилась? Зовсім ні!» (вірші 1-2).

І ще один момент: Божа воля в людському житті ніколи не дає дозволу робити те, що суперечить Його волі, відкритій у Біблії. Божа воля не дозволяє нам грішити. Отрута не перестає бути отрутою тільки тому, що є частиною ліків. Отрута залишається отрутою, а гріх залишаєть-

ся гріхом, за який грішник несе відповідальність, навіть якщо Бог вирішить використати цей гріх для здійснення Свого плану. Бог не несе жодної провини за наш гріх.

Цілі провидіння

У зв'язку з цим виникає ще одне запитання, яке необхідно розглянути. Люди часто бажають знати, чому Бог, якщо Він всевладний і контролює все, допускає так багато гріха у світі.

Відповідь Святого Письма полягає в тому, що Бог робить все для Своїєї слави. Бог знає, що Він робить. Він вирішив проблему гріха на хресті, і Він вирішить проблему гріха остаточно, коли назавжди вижене лукавого в пекло, а поки що гріх служить Божим благим цілям. І оскільки Він — Бог, не будемо піднімати свій голос на знак протесту. Джордж Лоусон каже, що Бог не тільки допускає гріх, «а й використовує його. Жоден грішник не може вчинити зла, яке Бог не призначив би використати для Своїєї слави».³ Яскраву ілюстрацію цієї істини ми бачимо в житті Йосипа.

Хоча Бог панує над людським гріхом, ніхто не може використовувати провидіння як прикриття або виправдання нечестя. Жан Кальвін пише:

Я визнаю, що злодії, убивці та інші лиходії є знаряддями божественного провидіння, і Сам Господь використовує їх, щоб здійснити суди, які Він Сам визначив. Але я заперечую, що на цій підставі вони якось можуть виправдовувати свої злі вчинки. Чому? Хіба вони втягнуть Бога в те беззаконня,

що творять, чи прикриють своє лиходійство Його праведністю? Вони не можуть зробити ні того, ні іншого. Їхня власна совість настільки їх засуджує, що вони не в змозі очиститися. В собі вони так виявляють все зло, а в Ньому — лише законне використання їхніх злих намірів, щоб виключити звинувачення проти Нього. І все-таки Бог діє через них.⁴

За все зло, що сталося з Йосипом, відповідали брати. Бог не був знеславлений, вирішивши використати їхні злі справи для досягнення головної мети, яку мав для Свого раба.

Кальвін узагальнює з цього приводу: «Тож виженемо геть це нахабство собаки, яка здалеку гавкає на божественну праведність, але не може її вкусити».⁵ Не бажаючи мати вигляд злих критиків, ми, на свій сором, мусимо визнати, що за останні кілька десятиліть у християнстві було написано забагато книжок, які демонструють не що інше, як «нахабство собаки». Те, що сьогодні люди вважають можливим та законним для себе ставити Божу чистоту і святість під сумнів, є виразом зневаги до величі й незбагненності Всевишнього.

ТРИ БЛАГА ПРОВИДІННЯ

Це обговорення провидіння відбувається на тлі щиро-го, в сльозах, одкровення Йосипа братам. Нам важливо зрозуміти істину про Боже провидіння, але для нас також може послужити благословенням те, що це вчення пропонує кілька дуже практичних благ:

Утіха в біді

По-перше, вчення про провидіння приносить нам утіху перед лицем великих труднощів і скорбот. Не маючи належного уявлення про Боже провидіння, ми з вами не зможемо спокійно засинати вночі. Чому? Бо, якщо ми не віримо, що Бог всевладно контролює кожну ситуацію в нашому житті, то житимемо в паралізуючому страху перед тим, що може принести наступний телефонний дзвінок або несподіваний стук у двері.

Однак, замість того щоб жити в страху, ми можемо бути впевнені, що всемогутній Бог, Який знає навіть те, коли впаде на землю мала пташка, бере найактивнішу участь у нашому житті. Якщо Бог зробив нас особливим об'єктом Своєї любові, то хіба Він не подбає про нас?

У мене немає жодних сумнівів у тому, що у в'язниці Йосип спав так само добре, як і в палаці. Він знав, що його приниження і піднесення в кінцевому підсумку походять з Божої руки.

Безпека перед лицем хаосу

Немає потреби говорити, що ми живемо в часи зростаючого внутрішнього і зовнішнього хаосу. Коли я починав писати цей розділ, у центрі уваги всього світу була криза в Косово. Військові літаки НАТО завдавали бомбових ударів по Югославії. Три чверті мільйона біженців із числа етнічних албанців отримували допомогу від міжнародних гуманітарних організацій. Однак потім конфлікт у Косово пішов у минуле, а газети стали рясніти заголовками про ситуацію в іншій гарячій точці. Що ж нам роби-

ти з усім цим? Де знайти безпеку в світі, який, здається, будь-якої миті готовий вибухнути черговим масштабним конфліктом?

Відповідь нам дає пророк Ісая: «Таж народи як крапля з відра, а важать як порох на шальках» (Іс. 40:15).

Якщо ви коли-небудь бували на фермерських ярмарках, де продаються щойно зібрані з поля овочі, то бачили пил і бруд на вагах, які там використовуються. Подумайте про дрібний пил, що вкриває картоплю: ніхто не наполягає на тому, щоб фермер постійно протирав ваги від пилу або мив картоплю перед зважуванням, тому що пил там усюди.

У Божих очах народи землі подібні до цього пилу! Ми стурбовані не тим, чим потрібно. Не розуміючи Божого провидіння, народи живуть у страху перед світовими правителями. Однак усвідомлення Божого всевладного контролю усуває страх.

Якщо сумніваєтеся в цьому, вслухайтесь в слова Самого Бога: «„І до кого Мене прирівняєте, і йому буду рівний?“ — говорить Святий» (Іс. 40:25). Відповідь однозначна: немає нікого, хто міг би зрівнятися з Ним. Немає рівного Йому.

Хочете знайти безпеку в бентежному, тривожному, хаотичному і вкрай небезпечному світі? Схиліться перед чудесним Божим провидінням.

Смирення в успіху

І нарешті, по-третє, чудова істина про Боже провидіння дає нам змогу мати смирення в успіху, бо допомагає зрозуміти, що всі наші успіхи — це дари від Бога. Йосип сказав: «Бог... зробив мене батьком фараоновим» (Бут.

45:8). Він розумів, Хто зробив його другою за значенням людиною в Єгипті.

Усвідомлення Божого провидіння дає нам змогу зі смиренням ставитися до інших, навіть до тих, хто заподіяв нам біль або зло. Коли ми усвідомлюємо, що Бог, зрештою, контролює всі наші обставини, ми можемо передати Йому інших людей і їхні дії, звільнившись таким чином від гіркоти й образи, які отруюють наші душі. Глибоке розуміння провидіння стало для Йосипа ключовим чинником, що вплинув на його ставлення до братів і, по суті, до самого життя.

УРОК ПРОЩЕННЯ

В міру того як Божя рука відповідно до Його всевладних цілей формує життя Йосипа, ми бачимо нові прояви його благочестивого характеру, подібно як у діаманта з кожним поворотом відкриваються нові грані. Однією з таких граней в цій дивовижній історії є щире прощення, яке Йосип дарував братам.

Як ви думаєте, що брати очікували почути після його слів: «Я Йосип» (Бут. 45:3)? Біблія говорить, що вони налякались. Я впевнений, брати й уявити не могли, що після цього Йосип скаже: «Не сумуйте, і нехай не буде жалю в ваших очах, що ви продали мене сюди» (45:5). Така заява про повне прощення, мабуть, приголомшила їх.

Чесно кажучи, і *нам* це здається дивним. Зрештою, хіба люди, які згрішили так тяжко, як герої нашої історії, не повинні повною мірою усвідомити свою провину і мати час для оплакування своїх вчинків? Невже Йосип просто закрив очі на зло, заподіяне йому двадцятьма двома роками раніше? Чи хотів він сказати: «Це не має значення»?

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОЩЕННЯ

Насправді у Йосипа були зовсім інші наміри. Випробувавши братів, він виявив, що ті вже почали проявляти каяття, і цей процес, як Йосип міг бачити, почався з визнання ними своєї провини (42:21). Я думаю, що Йосип заплакав, розуміючи, що брати дійсно прийшли до визнання свого гріха. Коли у нього ще не було підстав вважати, що вони визнали свою провину, Йосип поведився з братами суворо, щоб вони могли прийти до усвідомлення своєї гріховності. (Так само і нам закон Божий проповідується для того, щоб ми усвідомили свій гріх і провину та прийшли до покаяння і віри).

Коли Йосип зрозумів, що брати глибоко змирилися і були охоплені почуттям провини і сум'яття, він доклав усіх зусиль, щоб брати не мучили себе у печалі та смутку занадто довго. Їхній злочин не був настільки великим, щоб Бог або Йосип не могли їх простити. Те саме стосується і нас: наші гріхи не настільки великі, щоб Бог або брат чи сестра, яких ми образили, не могли їх простити. Річ у тім, що іноді набагато легше простити образи, завдані нам, ніж повірити, що образи, яких завдали ми самі, прощені. Я проводжу багато часу в пастирському душеопікунстві, намагаючись переконати людей, що Бог, кажучи: «Не буду вже згадувати їм гріха» (Єр. 31:34), має на увазі саме те, що говорити.

Справа не в тому, що Йосип закрити на все очі чи махнув на братів рукою, щоб їм не довелося відповідати за свою заздрість і ненависть до нього; річ у тому, що, побачивши їхнє каяття, він не хотів, щоб брати були охоплені надмірним сумом.

Простивши братів, Йосип обійняв Веніаміна і заплакав, а той обійняв Йосипа і теж заплакав (Бут. 45:14). Такі братські обійми і сльози зрозумілі, адже ці двоє були найріднішими за кров'ю; Веніамін не був причетний до ненависті старших братів до Йосипа і до бажання його вбити. Але потім Йосип «цілував... усіх братів своїх, і плакав над ними» (45:15). Він поцілував тих десятих, які колись жадали його смерті, а тепер опинилися в його владі. Поцілунок Йосипа був не зрадницьким поцілунком Юди, а поцілунком повного прощення.

Отже, задамося питанням: чи можемо ми щиро цілувати всіх братів і сестер, фізичних або духовних, так, як Йосип цілував своїх братів? Чи ми все ще в полоні образи через мікроскопічно дрібні речі, порівняно з тим, що пережив Йосип?

Якщо так, то, можливо, ми не розуміємо справжньої природи прощення. Або причиною міг бути наш вибір звернути зі шляху праведності, після чого ми безнадійно застрягли в кюветі. Якщо ми таїмо в собі непростення когось, то виявимо, що не можемо поклонятися або свідчити в Дусі, і наша корисність у Царстві Божому сильно зменшиться.

Подумайте над словами Ісуса на хресті: «Отче, відпусти їм, бо не знають, що чинять вони» (Лук. 23:34). Чи можемо ми, отримавши від Бога прощення всіх своїх боргів, сказати Йому, що плануємо до кінця життя ображати на брата чи сестру через якусь незначну, дріб'язкову провину? Церква має бути спільнотою прощення. Хіба прохання прощення не є частиною молитви, якої навчав нас Господь? «Прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим» (Матв. 6:12).

Якби ми запитали людей, які слова, на їхню думку, найважче сказати іншій людині, я підозрюю, що найчастіше повторювалися б дві відповіді: «Прости мене» і «Я прощаю тебе». Людська гордість настільки велика, що ми не бажаємо визнавати свою неправоту і, що, можливо, ще сумніше, не поспішаємо прощати тих, хто просить у нас прощення.

Як сказав Філіп Шафф, «платити злом за добро — справа диявола; платити добром за добро — гуманно... платити добром за зло — християнська, Божа заповідь».¹ Прощення — це не якась маленька, додаткова частина християнського досвіду; це сама його серцевина. Описані події в житті Йосипа вимагають, щоб ми задумалися про їхнє значення для нашого життя.

ІЛЮСТРАЦІЯ ПРОЩЕННЯ

В історії, розказаній нам у 45-му розділі Буття, є багато дивовижного. Йосип простив кривдників не тільки на словах, а й на ділі. Подумайте, що він зробив для братів, які так жорстоко з ним обійшлися:

- Брати Йосипа колись віддалили його від себе так далеко, як тільки могли, а він, коли контролював ситуацію, сказав: «Підійдіть же до мене» (Бут. 45:4).
- Брати Йосипа відправили його як невільника до Єгипту на облізломому верблюді, а він дав їм прекрасні єгипетські колісниці для поїздки додому (45:21).
- Брати Йосипа були готові залишити його вмирати від спраги й голоду в ямі, а він дав їм провізію на зворотний шлях до Ханаану (45:21).

- Брати Йосипа зірвали з нього одяг, а він подарував їм новий дорогий одяг (45:22).
- Брати Йосипа продали його за дрібні гроші, а він дав Веніаміну триста срібняків (45:22).
- Брати Йосипа, який знав їхні характери, навіть отримали від нього мудру пораду: «Не сваріться в дорозі!» (45:24).

Бачите, що тут відбувається? На кожний злий, жорстокий і безжальний вчинок братів Йосип відповів добротою, люб'язністю та милосердям. Задовго до того, як були написані слова Павла, Йосип став живою ілюстрацією до настанови: «Як твій ворог голодний, нагодуй його; як він прагне, напій його... Не будь переможений злом, але перемагай зло добром» (Рим. 12:20-21; див. також Матв. 5:44-48).

Своїм прощенням Ісус повністю переображує життя людей, щоб прощені серця могли мати переображаючий вплив на інших. Саме таким має бути вплив церкви на світ. Ми просто зобов'язані бути людьми прощення.

А як ви думаєте, чи розглядається євангельське християнство в США як приклад такого переображуючого прощення? Зовсім ні. Нас частіше бачать як протестувальників, які махають плакатами, кричать — а іноді навіть стріляють. Світ вважає нас групою, яка просуває власні інтереси. Нас умістили в маленьку акуратну економічну і політичну клітку, але багато в чому ми самі винні в цьому, так як не раз намагалися домогтися впливу на економічній і політичній аренах замість того, щоб жити по законам Божого Царства.

Ісус прийшов не для того, щоби встановити політичне чи економічне царство. Звісно, у світі є проблеми, на які ми повинні звертати увагу, навіть якщо іноді при цьому нам доведеться стати протиборчою стороною. Але чи замислювалися ви коли-небудь про те, що станеться, якщо ми справді спробуємо перемогти зло добром? Якби ми знайшли час, людей, гроші та можливості, щоб відкрити свої серця і домівки для наркоманів, жертв СНІДу та дівчат, які завагітніли поза шлюбом, то ефект був би неймовірним.

Якщо кожен з нас почне преображати наші міста і наше суспільство, то люди, проїжджаючи вулицею, будуть говорити: «Бачите цей будинок? Там господарі дали притулок трьом вагітним дівчатам і піклуються про них. Уявляєте? Щось дивне відбувається у цьому будинку». Це дасть змогу вашому світлу сяяти перед людьми так, щоб вони прославляли вашого Небесного Отця (див. Матв. 5:16). Саме це і відбувалося в 45-му розділі Буття. Брати, які так сильно образили Йосипа, побачили повозки, одяг і гроші, надані ним, почули його пораду і вирушили додому, безсумнівно, спантеличені тим, що отримали таке видиме, переконливе прощення.

ПОЯСНЕННЯ ПРОЩЕННЯ

Йосип слугує чудовою ілюстрацією щирого прощення, подібного до того, якого навчав Ісус Христос. Перенесемося на мить у 18-й розділ Євангелія від Матвія, де Ісус викладає важливі принципи з цієї теми у відповідь на запитання Петра.

Помилка моралізму

У Євангелії від Матвія Петро мислить як мораліст, коли ставить Ісусу запитання: «Господи, скільки разів брат мій може згрішити проти мене, а я маю прощати йому? Чи до семи раз?» (Матв. 18:21).

Гарне запитання! Ми можемо уявити, що Петро саме так і вважав, а тому дуже пишався своїм запитанням. Можливо, він очікував, що Ісус поплескає його по плечу за бажання простити брата, особливо через таку щедрість в цьому. Ставлячи питання, Петро ніби уточнював: «Господи, я знаю, що повинен прощати людей не один раз. Я хотів би записати їхні імена в список і відзначати ті рази, коли я їх прощав, щоб потім подбати про них. Тому мені треба знати, чи достатньо буде семи разів?»

Одна з небезпек у настанові про необхідність прощення полягає в тому, що людина може відреагувати на біблійне повеління на рівні моралізму. Ось як мораліст, швидше за все, відреагує на прощення Йосипом своїх братів: «Який чудовий приклад! Знаєте, я був нерелігійною людиною. Я, по суті, не жив за Золотим правилом. Але нещодавно я навернувся до релігії і зараз намагаюся зрозуміти, що я повинен робити. Ви кажете, що я маю бути людиною, яка прощає. Чудово, я буду дуже старатися це робити, починаючи прямо зараз. Я розкажу вам, як у мене вийде».

Це помилка моралізму, нерозуміння того, про що ми говоримо: моралізм пропонує зовнішнє реформування, але це не Євангеліє. Однак люди чують таке щонеділі в багатьох церквах, а потім ідуть і самотужки намагаються стати хорошими людьми.

Питання серця

На противагу цьому Ісус сказав Петру: «Не кажу тобі до семи раз, але аж до сорока раз по семи!» (Матв. 18:22). У деяких перекладах говориться «сімдесят разів по сім». Але яким би не було число, справа не в цьому, тому що прощення — це не питання розрахунку. Це питання серця. Ваше ж прощення чоловіка, дружини або дітей не залежить від того, скільки разів ви простили їх у певний день? Відповідь Ісуса малює перед нами картину безмежного прощення. По суті, Ісус сказав: «Петре, якби ти дійсно розумів, що таке прощення, то не питав би, чи можна обмежитися сімома разами».

Потім Ісус розповів історію, щоб пояснити, як дарується прощення у Царстві Небесному (вірші 23-35). У цій історії йдеться про царя, який проводив розрахунок зі своїми рабами. Перед ним постав раб, який заборгував царю незліченну суму грошей. Раб цей не міг заплатити, але слізно благав про милість, і цар простив йому весь його величезний борг.

Прощений же раб, вийшовши на вулицю, знайшов чоловіка, котрий був винен йому всього кілька доларів. А оскільки той не зміг віддати йому гроші, він почав души-ти боржника, вимагаючи негайно сплатити борг. Бідолаха прохав дати йому час, щоб повернути заборговане, але невблаганний раб відмовився і кинув його до в'язниці.

Коли царю розповіли про все, що сталося, він покликав прощеного раба назад і сказав: «Я простив був тобі весь той борг, бо просив ти мене. Чи й тобі не належало змилюватись над своїм співтоваришем, як і я над тобою був змилювався?» (18:32-33). Тоді цар вкинув немило-

сердного раба у в'язницю, наказавши піддати його тортурам за неймовірне непростення.

Уроки прощення

Урок з 18-го розділу Євангелія від Матвія полягає в наступному: прощені грішники, спонукувані почуттям подяки, повинні робити все, що в їхніх силах, щоб простити кривдника і досягти повного примирення.

Якщо ми хочемо зрозуміти природу прощення, нам необхідно враховувати низку важливих чинників. Насправді, якщо ми не зрозуміємо цих істин, то ніколи не дізнаємося, що означає прощати чи бути прощеним. Дозвольте коротко викласти ці істини:

1. *Ми всі Божі боржники.* Біблія говорить, що «всі згрішили, і позбавлені Божої слави» (Рим. 3:23). Ніхто з нас, намагаючись виконати заповіді Божої праведності, не потрапив у ціль. Якщо ви сумніваєтеся в цьому, прочитайте Десять заповідей і подивіться, чи зможете ви пройти далі першої заповіді, не визнавши, що ви її порушили.
2. *Ми ніяк не можемо погасити свій борг.* Апостол Павло пише: «Жодне тіло ділами Закону не виправдається перед Ним, Законом бо гріх пізнається» (Рим. 3:20).

Ось чому моралізм не працює. Зовнішня релігія відправляє людей у пекло, тому що вони думають, що, роблячи добрі справи, зможуть повернути свій борг і стати прийнятними в Божих очах. Але

це так само абсурдно, як і те, що раб в історії Ісуса обіцяв повернути царю неоплатний борг.

3. *Завдяки викупительній жертві Христа борг був сплачений за всіх віруючих у Нього.* По-перше, ми повинні усвідомити погану новину: ми всі в боргу перед Богом. Наступна новина ще гірша: ми ніяк не можемо позбутися боргу. Однак, хороша новина полягає в тому, що Ісус Христос зробив дещо від нашого імені, щоб уможливити радикальну зміну наших обставин. У Рим. 3:24 сказано, що віруючі «оправдуються даром, Його благодаттю, через викуплення, що в Ісусі Христі» (Сучасний переклад). Коли Ісус помер на хресті, Він не просто показав нам приклад безкорисливості. Він заплатив наш борг за гріх.

Це важливо розуміти, тому що багато хто хоче дивитися на Євангеліє виключно крізь призму почуттів. «Подивіться, що ті жахливі люди зробили з цим милим чоловіком Ісусом, — кажуть вони. — Може, мені треба щось добре зробити для Ісуса. Мабуть, якщо я ходитиму до церкви, Ісус побачить мене, зрадіє і візьме мене до Своєї вічної обителі».

Тому, спонукувані почуттями до дій, люди відповідають моралізаторством, водночас сподіваючись за рахунок цього потрапити на небеса, але цього ніколи не станеться. Ми в безнадійному боргу перед Богом, і наша єдина надія — це чудова істина, що «Того, хто не знав гріха [Ісуса], Він [Бог] зробив за нас гріхом, щоб ми в Ньому стали

Божою праведністю» (2 Кор. 5:21, Сучасний переклад). Це і є Євангеліє, у яке ми повинні вірити і яке повинні прийняти, щоб наш борг перед Богом було погашено, і ми отримали спасіння.

4. *Ми повинні прощати наших боржників, щоб жити з постійною впевненістю у своєму прощенні.* Не зрозумійте це неправильно. Роздумуючи, як Ісус вчить нас молитися: «І прости нам борги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим» (Матв. 6:12), більшість приходить до висновку, що Бог простить наш борг, якщо ми прощаємо іншим людям борги проти нас. Але суть не в цьому, а в тому, що, прощаючи гріхи інших людей проти нас, ми *показуємо*, що самі були прощені Богом.

В цьому полягає звістка 18-го розділу Євангелія від Матвія. Невдячний раб не розумів, що таке прощення. Він не оцінив безмірність боргу, від якого був звільнений. Інакше він би ніколи не став души-ти людину, яка заборгувала йому кілька доларів.

У Йосипа не було всіх доктринальних формулювань про прощення, якими можна було б користуватися. Однак його ставлення до братів показує, що він глибоко розумів тему прощення.

5. *Тим, хто був дійсно прощений, не складно прощати інших.* Просто нам необхідно усвідомити, що наш борг перед Богом нескінченно більший за те, що нам може бути винен хтось із людей.

Суть у тому, щоб зрозуміти, наскільки ми нікчемні перед Богом. Якщо я житиму, думаючи, що я

справді досить хороша людина, і що, чесно кажучи, Бог має бути задоволений можливістю мати мене серед Своїх людей, тобто, якщо я не зрозумію, що я духовно неспроможний, — то я триматиму на людей найрізноманітніші образи.

Це один з прикладів, як людське самолюбство працює проти звістки Євангелія. В сучасному світі панує переконання, що люди можуть змінитися на краще, якщо будуть думати про себе краще. А тому їм треба не думати про себе погано, бо це найгірше, що вони роблять. І якщо вони почнуть думати про себе краще, то зможуть вирішити всі свої проблеми. Але Біблія каже, що людина ніколи не буде думати про себе добре, поки не навчиться думати про себе погано. Коли ви зрозумієте, наскільки все насправді погано, тоді зможете навчитися думати про себе по-справжньому добре. Тоді мова піде не про вас, а про Того, Хто помер, щоб простити ваш величезний борг, і ви, зі свого боку, зможете прощати борги оточуючим.

Якщо я відчуваю до когось неприязнь, це трапляється тому, що я втратив розуміння своєї заборгованості перед всемогутнім Богом.

6. *Людина, яка не прощає, приречена на вічне покарання.* Як уже зазначалося вище, людина, яка прощає, свідчить про те, що вона була прощена. А оскільки тільки прощені будуть на небесах з Ісусом, то, не прощаючи, я показую, що я непростений, а отже приречений на вічність без Христа.

7. *І кривдник, і скривджений повинні зробити кроки до примирення.* Якщо ми насправді прощені люди, то ми матимемо дух прощення по відношенню до інших, незалежно від того, на якому боці образи ми опинилися.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЩЕННЯ

У світлі того, що ми пізнали, перед нами постають два простих запитання. Питання номер один: чи усвідомлювали ви колись жажливість свого гріха, чи відгукувалися на Божий заклик наблизитися до Нього і отримати прощення? Чи стояли ви перед Богом у своїй нікчемності, волаючи до Його милості? Сподіваюся, що так.

Тепер питання номер два: якщо Бог простив вас, то чи сприймаєте ви з усією серйозністю настанову Ісуса прощати інших від усього серця, без обмежень? Ісус сказав: «По тому дізнаються всі, що ви Мої учні, якщо будете мати любов між собою» (Іван. 13:35). Коли ми любимо один одного, то безперечно, завжди повинні і прощати один одного. Прощення — це класична ілюстрація справжньої любові.

Так як же нам бути з прощенням? Давайте будемо прощати по-справжньому! Не будьмо удавальниками, лицемірами, які цілують, обіймають, посміхаються і запевняють, що все добре, коли в дійсності це не так. Прощення має бути свідомим рішенням, яке вивертає навиворіт душу, яке виходить з наших сердець. Тоді, проникливе і пережите, справжнє, воно не обліковуватиме скоєні помилки (див. 1 Кор. 13:5).

Коли ми сповідуємо свою провину перед братом чи сестрою і просимо прощення, важливо пам'ятати, що коло сповіді повинно бути не більшим, ніж коло образи. Нам не потрібно ходити і сповідатися людям у всіх неправильних думках, які виникали в нас коли-небудь про них. Це викличе лише збентеження і непотрібні образи, чи навіть погіршить ситуацію, яку ми намагаємося виправити. Якщо гріх залишається таємним у свідомості і не виявляється словами або вчинками проти іншої людини, його потрібно сповідувати тільки Богові. Правило завжди таке: таємні гріхи треба сповідувати таємно Богові, а приватні — особисто постраждалій стороні.

Прощення не є чимось поверхневим, на кшталт: «О, все гаразд. Забудь про це». Справжнє прощення — це досвід, що змінює серця, подібно до того, що Йосип продемонстрував своїм братам.

Церква Ісуса Христа — це спільнота недосконалих людей, тому серед них є потреба в прощенні один одного. Візьмемо ж приклад Йосипа до серця і будемо щиро прощати інших.

РОЗДІЛ 14

Подорож Пілігрима

У⁴⁶⁻⁴⁷ розділах Буття є щонайменше чотири важливі, драматичні сцени, які особливим чином привертають нашу увагу і ведуть до наступних кроків у розкритті цієї неймовірної історії Божого провидіння. Головним героєм цієї частини драми стає не Йосип, а Яків. Проте нам важливо побачити Якова в цей момент, тому що він збирається в Єгипет, щоб возз'єднатися зі своїм сином. У цих подіях також простежується дія Божої руки в житті Йосипа.

ЯКІВ РОЗГУБЛЕНИЙ ВІД ПОЧУТОГО

Перша сцена розгортається наприкінці 45-го розділу Буття. Сини Якова повернулися з Єгипту і повідомили йому: «Йосип живий, і... він панує над усім єгипетським краєм» (Бут. 45:26). Як відреагував Яків? «Зомліло серце його, бо він не повірив був їм». Після більш ніж двадцяти років віри в те, що Йосип мертвий, Якову було не під силу осмислити таку новину.

Сум'яття Якова

Ми не знаємо, чи брати оголосили цю приголомшливу новину без попередження, тільки-но переступили поріг батьківської оселі, чи до неї був якийсь вступ, про який не сказано у Святому Письмі. У будь-якому разі, можна уявити сум'яття, що охопило в цей момент Якова. Для нього смерть Йосипа була найважчою подією за останні два десятиліття. Якову, певно, знадобилося багато часу, щоб змиритися з думкою, що його улюблений син, якого він востаннє бачив сімнадцятирічним юнаком, більше не повернеться додому.

Якби ви запитали Якова, то подробиці прощання з Йосипом того дня були б описані з усією пристрасстю батьківського серця. Яків міг би розповісти, як, відправляючи Йосипа в дорогу, чекав на його швидке повернення додому, хоча й розумів, які небезпеки могли чатувати на сина під час такої подорожі. Він згадав би, як махав Йосипу рукою, допоки той не зник з поля зору.

Ви, можливо, знаєте, що багато залізничних платформ у Великій Британії дуже довгі. Потяги відправляються зі станцій повільно, і ви на прощання можете досить довго махати рукою рідній людині, ідучи за вагоном. Але як тільки поїзд зникне з поля зору, побачити цю людину вже буде неможливо, скільки б ви не стояли на краєчку платформи. Я підозрюю, що те ж саме відчував Яків, спостерігаючи, як Йосип зникає за обрієм. А потім з нетерпінням очікував його повернення, але улюблений син так і не прийшов.

Тепер, двадцять два роки потому, ті ж самі персонажі, які принесли Якову розірваний, закривавлений одяг

Йосипа, стояли перед ним і говорили, що його син живий. Не дивно, що серце старого Якова зомліло. У його мозку зберігалася інформація, яка вкорінювалася там два десятиліття, повідомляючи, що його син Йосип мертвий. Яків просто не міг перетравити та засвоїти нову інформацію. Поки він намагався осмислити той факт, що Йосип живий, сини виклали другий, настільки ж нелегкий для перетравлення шар принесеного ними інформаційного пирога, який Яків силкувався проковтнути: «Йосип... панує над усім єгипетським краєм» (45:26). Уявіть, як старий намагався збагнути цю незрозумілу таємницю!

Переконаний побаченим

Поки сини розповідали про доброту Йосипа та його вказівки привести сім'ю до Єгипту, Яків не вірив. Але потім батька вивели надвір і показали колісницю, навантажену добром, яке Йосип передав з ними.

Якщо почуте збентежило старого, то побачене переконало його в правдивості слів синів. Весь двір Якова був заповнений колісницями та ослами, навантаженими добром, які, Яків знав, не були його майном. Ба більше, Яків побачив, що колісниці не були ханаанськими; їхні форми та особливості вказували їхнє іноземне походження. Ми б сказали, що кермо розташоване не з того боку.

Яків уважно оглянув усе, і до нього дійшло, що все сказане синами — дійсно правда. «Досить! — вигукнув він. — Ще живий Йосип, мій син! Піду ж та побачу його, поки помру» (45:28).

ЯКІВ УКРІПЛЕНИЙ БОГОМ

У другій сцені Яків як голова великої, голодної сім'ї, «і все, що його» (46:1), бажаючи побачити Йосипа, вирушає до Єгипту.

Караван патріарха зупинився у Беер-Шеві, місці, яке мало велике значення для сім'ї Якова. Як описано в Бут. 21:33, дід Якова, Авраам, уклавши угоду з Авімелехом, посадив у Беер-Шеві тамарискове дерево і закликав там ім'я Господа. Його батько Ісак також зупинявся у Беер-Шеві. Він побудував там жертвник, закликав ім'я Господнє і велів своїм рабам викопати криницю (26:23-35). Тому Яків, ідучи до Єгипту, навмисно зупинився у Беер-Шеві і теж спорудив там вівтар для жертвоприношення Богові.

Продемонстроване ним ставлення

Приносячи жертви Богу, Яків показав, що сприймає себе грішником, який потребує прощення. Щоразу, коли патріархи приносили жертви, вони визнавали свої гріхи перед Богом і висловлювали надію на прощення завдяки кращій жертві, яка колись прийде, — а це, як відомо, «Агнець Божий, що на Себе гріх світу бере» (Іван. 1:29).

Ті, хто подорожував з Яковом, мабуть, дивувалися, чому він зупинився у Беер-Шеві, коли на нього очікувало так багато всього в Єгипті. Хіба старий не прагнув якомога скоріше побачити свого улюбленого сина Йосипа? Звичайно, прагнув, але Яків зупинився, тому що був поклонником єдиного Бога, а поклонники демонструють своє ставлення відповідним чином. Якову не потрібно було, щоб хтось підказав йому, що настав час це зробити.

Він побудував вівтар і приніс жертви Богові, бо знав, що є грішником, який потребує помилювання, і подорожнім, який потребує водійства.

Існує ще одна причина, чому Яків звернувся до Бога саме в цей момент свого мандрування. І знову, щоб зрозуміти контекст, ми повинні звернутися до 26-го розділу Буття, де у 2-му вірші читаємо, що Бог з'явився Ісаку у видінні і конкретно повелів йому не йти до Єгипту. Тому Яків, знаючи про це повеління, мабуть, тривожився, щоб його бажання возз'єднатися з Йосипом не призвело до непослуху Богові. Для Якова навіть турбота про сім'ю була підпорядкована ясному розумінню Божого веління. Старий підтвердив, що, як би він не радів майбутній зустрічі з Йосипом, чисте сумління перед Богом для нього у кінцевому підсумку важливіше, ніж можливість знову побачити сина.

Яків дозволив вічному настільки заповнити його розум, що тимчасовому залишилося задовольнятися тільки належним йому місцем. Подібно до Якова, нам теж корисно нагадувати собі, що ми — грішники, які потребують прощення, шанувальники, які поклоняються єдиному істинному Богу, і мандрівники, які потребують водійства.

Отримана ним впевненість

Подивіться, яку впевненість отримав Яків у відповідь на виявлене ним ставлення до Бога. Бог сказав йому в нічному видінні: «Я Той Бог, Бог батька твого. Не бійся зійти до Єгипту, бо Я вчиню тебе там великим народом. Я зійду з тобою до Єгипту, і Я також, виводячи, виведу тебе, а Йосип закриє рукою своєю очі твої» (Бут. 46:3-4).

Чому Бог сказав про Себе: «Я Той Бог, Бог батька твого»? Тому що Він говорив: «Якове, Я був вірний твоєму батькові Ісаку в усі дні його життя, і Я буду вірний тобі».

Божа обіцянка зробити з сім'ї Якова великий народ, мабуть, здавалася їм безглуздою. Їх було всього близько сімдесяти осіб (див. 46:26-27), які залишили свою батьківщину під час голоду і вирушили до чужої країни на чужих колісницях, у поношеному одязі, з кількома ослами та різними пожитками. Але Бог дивився не тільки на конкретні тогочасні обставини Якова; Він виконував обіцянку, дану Аврааму багато років назад, що його потомство за чисельністю буде «як той порох землі» (13:16).

У цьому полягає дивовижна краса Божих стосунків з нами. Хто ми такі, і що ми можемо запропонувати Богові? Нічого. Що ми можемо сказати? Нічого. Якщо Він не зміцнить нас і не запевнить у Своїй присутності, то нам краще не вдаватися ні до яких дій. Але коли Бог підтримує нас, тоді ми можемо сміливо йти вперед.

Картина родини Якова майже комічна. Вони, мабуть, виглядали як персонажі з комедії «Селюки з Беверлі-Гіллз», тільки за чотири тисячі років до нашої ери. Люди в Ханаані, можливо, запитували: «Куди йдеш, Якове?» А він відповідав: «До Єгипту. Мій син там мільйонер і головний у країні; він хоче, щоб ми приїхали до нього. Ось чому в нас ці нові колісниці з кермом не з того боку. Подивіться на Веніаміна! У нього стільки одягу та срібла. Неймовірно!»

І ось караван вирушає у бік Єгипту, і з кожним кілометром передчуття зустрічі посилюється. Яків іде до Йосипа!

Як батьки ми, безсумнівно, можемо уявити та зрозуміти почуття, що наповнювали серце Якова. Багатьом з нас знайоме передчуття зустрічі з рідними після довгої відсутності, коли ми в кінці подорожі знову і знову нетерпляче дивимося на годинник.

Мабуть, саме так почувався і Яків. І раптом на горизонті з'являється хмара пилу. Старий, напружуючи очі, вдивляється вдаль і бачить колісницю, що наближається. Через короткий час Яків бачить сина, і вони в одну мить опиняються поруч — їхні погляди зустрічаються, руки переплітаються в гарячих, міцних обіймах, сльози радості течуть на плечі один одного.

Поза всякими сумнівами, це кульмінаційний момент земних мандрів Якова. Понад двадцять років його життя впилися в ці обійми. Минулі печалі забуті, давні зlodіяння прощені.

ЯКІВ БУВ ЗАДОВОЛЕНИЙ ЖИТТЯМ

Задоволений серед усіх складнощів життя

Побачити Йосипа живим і здоровим було настільки неймовірно, що Яків сказав: «Нехай тепер помру я, побачивши обличчя твоє, що ти ще живий» (Бут. 46:30). Яків був задоволений, хоча його життя, як повсякчас і наше, було сповнене невідомості. Ми часто не можемо пояснити розчарування, невдачі і навіть радості життя. Але чи можемо ми, проживаючи все це, сказати: «Я задоволений, незважаючи на всю складність життя»? Коли Боже провидіння стає для нас усе більш реальним, і, озираючись назад, ми розуміємо, що Бог готував нас до сьогоднішньо-

го дня, тоді ми можемо сказати: «Отче, я задоволений у Тобі, хоча моє життя часто дуже складне».

Зустріч з Йосипом після більш ніж двох десятиліть розлуки і печалі не дала відповіді на всі питання Якова, але патріарх більше не турбувався про це. Він був задоволений, оскільки навчився дозволяти Богові керувати всіма своїми шляхами і довіряти Йому, що б не трапилося.

Задоволений перспективою смерті

Заява Якова про те, що він готовий померти, не була бажанням смерті; це був вираз задоволення, який сьогодні в тлінному світі, охопленому гонитвою за сенсом і матеріалізмом, звучить дивно.

Задоволення перед лицем смерті ґрунтується на чомусь набагато глибшому, ніж усе, що може дати матеріальний світ. Це те задоволення, якого прагнув псалмостівець, кажучи Богові: «А я в правді побачу обличчя Твоє, і, збудившись, насичусь Твоєю подобою» (Пс. 16:15).

Апостол Іван каже, що, коли Христос «з'явиться, то [ми] будемо подібні до Нього, бо будемо бачити Його, як Він є» (1 Іван. 3:2). Чому ж тоді ми дозволяємо нашим серцям жити у світі невдоволення, коли маємо так багато всього, чим можна насолоджуватися? Та тому, що зазвичай шукаємо задоволення в речах, які ніколи не призначалися для його отримання і які, по суті, не можуть його дати.

У шістдесяті роки Мік Джаггер з гурту «Роллінг Стоунз» співав: «Я не можу отримати жодного задоволення». І десятиліття потому Джаггер так само незадоволений, тому що в своїх пошуках усе ще блукає тупиковими провулками.

Одного разу я запитав групу біржових брокерів, чи знають вони, який процент їхніх клієнтів залишається задоволеним. Здавалося, що моє запитання було складною головоломкою, бо в кімнаті настала оглушлива тиша. Чоловіки подивилися один на одного і сказали, що не знають жодного клієнта, який був би по-справжньому задоволений.

Яків же подивився за межі складності життя на перспективу смерті і сказав: «Я задоволений». Чи можемо ми сказати те саме?

ЯКІВ ОСЕЛЯЄТЬСЯ В ҐОШЕНІ

Четверта й остання сцена розігрується, коли Яків і його сім'я прибувають до області Ґошен, де він воз'єднується з Йосипом (Бут. 46:28-30). Два аспекти цієї події особливо яскраво показують Божу провіденційну руку в житті Якова: турбота Йосипа про батька і заява Якова про його мандри.

Найкраще місце

Коли Яків і його сім'я прибули з Ханаану, Йосип пояснив їм, що вони повинні сказати фараону (46:31-34). Йосип знав, як відреагує фараон, і хотів найкращого для свого батька. А це включало в себе турботу про те, щоб фараон поселив Якова і його сім'ю у найкращому регіоні Єгипту.

Є свого роду збочена думка, що Йосип не повинен був відправляти батька у найкраще місце, тому що це було егоїстично. Однак дії Йосипа були передусім свідченням про доброту Господа та про прихильність сина до батька.

Ви робите все можливе для своїх батьків. Йосип сказав: «Тату, у мене є для тебе чудове місце», адже Бог дає Своїм дітям все рясно для насолоди.

Йосип — чудовий приклад того, як потрібно дбати про свою сім'ю. Його життя нагадує нам, що ми повинні використовувати будь-яку можливість, щоб відплатити за доброту і любов батьків. Чинити якось інакше в цьому питанні просто неприродно. Двадцять два роки Йосип був розлучений з Яковом і не міг нічого для нього зробити. Тепер у нього з'явився шанс дати своєму батьку найкраще, що було в Єгипті, і він скористався моментом. Дивно та протиприродно виглядала б неспроможність другої людини в країні забезпечити це. Ми можемо уявити, як Йосип говорив Якову: «Дозволь показати тобі, де ти будеш жити. Поглянь на цей краєвид і на будинок, який я побудував для тебе. Хіба це не прекрасно, тату?»

Слава Богу за приклад дітей, які піклуються про стареньких батьків! Нехай Бог простить тих з нас, хто скупий до своїх батьків. Подумайте про всі батьківські жертви заради нас. Хіба не було б нашою найбільшою радістю в житті жертвувати для них?

Турбота про батьків у старості — це прояв благочестя (1 Тим. 5:8). У Бут. 47:11 сказано: «І поселив Йосиф батька та своїх братів, і дав їм володіння в Єгипетському краю, на найкращій землі» (Сучасний переклад). Йосип був радий поселити батька у найкращому місці.

Мандрівний статус Якова

Коли Йосип привів батька на зустріч з фараоном, Яків охоче визнав перед єгипетським правителем свій статус

мандрівника на землі: «Днів часу мандрівки моєї сто й тридцять літ» (Бут. 47:9). Іншими словами, Яків дав зрозуміти, що не пов'язаний земними, матеріальними речами. Він говорив: «Йосип дав мені гарне місце, але я не залишуся тут. Я йду в місце моїх батьків».

Те, як ми з вами реагуємо на наше «найкраще місце» в житті, показує, наскільки ми усвідомлюємо свій статус мандрівників. Багато людей, які приїхали у свій «Гошен», так сильно закохуються в цей край, що повністю прив'язуються до нього і починають жити так, ніби збираються залишитися в ньому назавжди.

Існує велика різниця між життям для часу і життям для вічності. Хоча Якова, звісно, вже не було в живих, коли цю пісню було написано, думаю, він би із задоволенням заспівав: «Я на землі — перехожий, світ мені зовсім чужий. Люди живуть тут тлінним, я йду в небесний дім».

Коли ви живете в гарному місці і справи йдуть добре, важко не потрапити в пастку матеріалізму. Іноді, однак, світло вічності несподівано вривається в реальності часу. Потік небес наповнює наші душі. Це дорогоцінні моменти, які потрібно цінувати, бо вони нагадують нам, що місце в просторі та часі, в якому ми живемо, не є нашою кінцевою метою. Ми просто мандруємо землею на шляху до небес.

Чим можна пояснити нашу захопленість *сьогоденням*? Тим, що ми втратили з поля зору *майбутнє*. Чому ми поглинені спробою виправити все тут у політичному плані? Тому що, можливо, втратили з поля зору небеса. Чому ми намагаємося зробити Сполучені Штати ідеальним місцем для життя? Тому що, мабуть, вирішили, що це єдине місце, де ми будемо жити.

У дитинстві ми часто ходили в походи. Наш провідник водив нас стежками по горах. Побут там був суворим — ні туалетів, ні інших елементарних зручностей. Умови були дуже примітивними, навіть жахливими. Але провідник говорив: «Коли піднінемося на вершину гори, там буде чудово». Я як один із найпозитивніших членів групи говорив: «Ще б пак, адже зараз усе жахливо».

Я згадую про це, тому що в одній з пісень, яку нас навчив співати керівник походу, були такі слова:

Ще кілька виснажливих маршів,
І потім ми будем вже дома.
Ще кілька грозових хмарин,
І потім ми будем вже дома.

.....

Час — швидка вода ріки,
Відпочинок навіки;

.....

Ще кілька виснажливих маршів,
І потім ми будем вже дома.¹

Тут оспівується подорож пілігрима, тобто мандрівника. Будемо ж іти слідами, залишеними для нас такими мандрівниками, як Яків.

Як подорожній, який знав, що іде вперед, Яків також турбувався про благословення для своїх онуків. У 48-му розділі Буття він нагадав Йосипу про благословення Богом його життя; потім у світлі Божого благословення патріарх благословив двох синів Йосипа.

Наскільки значущим це було? Відповідь знаходимо в Посланні до Євреїв. Коли автор послання вирішив описати один випадок із життя Якова, показовий для його віри, що він вибрав? Не боротьбу Якова з ангелом і не його подорож до Єгипту, а благословення ним синів Йосипа: «Вірою Яків, умираючи, поблагословив кожного сина Йосипового, і схилився на верх свого жезла» (Євр. 11:21).

Благословення Якова може здаватися незначною дією, але воно має значні, довготривалі наслідки. Яків відкрив своїм нащадкам, що Бог має для них Свої плани і цілі. Він заново оголосив про свою віру в надійність Божих обітниць — адже обітниці мали сенс тільки в тому випадку, якщо Боже слово є істинним. Яків був переконаний, що Бог вірний Своему слову і що обіцяна земля буде дана йому і його нащадкам.

Такою була життєва мандрівка Якова. Після сімнадцяти років перебування в Єгипті Яків благословив своїх онуків, потім «втягнув свої ноги до ліжка, та й спочив. І він прилучився до своєї рідні» (Бут. 49:33). Йосип і брати відвезли тіло Якова назад у Ханаан, щоб поховати відповідно до його побажань (50:1-13). Мандрівник нарешті повернувся додому назавжди.

РОЗДІЛ 15

Після похорону

Смерть члена сім'ї — одна з найважчих подій, з якими доводиться стикатися кожному з нас. Втрата близької людини може занурити рідних у шоківий стан, особливо якщо ця людина була, як Яків, головою сім'ї багато років.

Коли з життя йде важливий член сім'ї, це спричиняє низку речей, не останньою з яких є те, що розкривається справжня природа сімейних стосунків. Така криза, як смерть, не стільки створює ситуації, скільки виявляє їх. Смерть у сім'ї оголює те, у що члени цієї сім'ї справді вірять і як вони насправді поведуться.

Після багатьох років спілкування зі скорботними сім'ями мені стало зрозуміло, що справжні сімейні проблеми, турботи і конфлікти зазвичай виходять на поверхню тільки після похорону. Я неодноразово виявляв, що тільки норми поведінки або хороші манери допомагали сім'ї демонструвати єдність під час жалоби. Але незабаром після похорону, з поверненням до повсякденної рутини життя, відкривалися приховані сімейні образи, старі

незагоєні рани і починали виливатися давно приготовані та незнищені отрути.

Враховуючи все, що ми знаємо про сім'ю Йосипа, не дивно, що смерть Якова вивела на перший план, загострила старі страхи і затаєну ворожнечу. Братам Йосипа належало розкрити те, що відбувалося в їхніх серцях.

СТРАХИ БРАТІВ ЙОСИПА

Одкровення про те, чим були наповнені серця братів Йосипа, прийшло у вигляді запитання, яке вони поставили одне одному: «І побачили Йосипові брати, що вмер їхній батько, та й сказали: „А що як зненавидить нас Йосип, і справді верне нам усе зло, що ми йому були заподіяли?“» (Бут. 50:15).

У якомусь сенсі таке занепокоєння братів не дивне. Навіть після сімнадцяти років благополучного життя в Єгипті під заступництвом Йосипа брати не були би собою, якби думка про можливу помсту не прийшла їм у голову. Однак з тексту ясно, що ця думка не була випадковою та швидкоплинною. Весь час, поки вони жили в Єгипті, братів мучив страх, що Йосип тільки й чекає, щоб помститися їм за заподіяне йому зло.

Необґрунтований страх

Страх братів ґрунтувався на припущенні, що єдиним стримуючим фактором у житті Йосипа — єдиним, хто утримував його від помсти, — був Яків. Вони боялися, що, коли Якова не стане, Йосип зможе зробити з ними все, що йому заманеться. Тож після похорону батька руки Йосипа будуть розв'язані для помсти братам.

Читаючи цей уривок зі Святого Письма, я задаюся питанням, чому брати так вважали, особливо в світлі того, що Йосип простив їх і зробив для них так багато доброго. Однією з причин могло бути розуміння братів, що так зазвичай відбувається у світі. Більшість людей, з якими обійшлися так жорстоко, як з Йосипом, скористалися б можливістю помститися, щойно випаде нагода. Це звичайна практика протягом усієї історії людства.

Другою причиною, чому брати могли побоюватися помсти з боку Йосипа, були їхні власні гріховні нахили. Ми схильні приписувати іншим ті мотиви та погляди, які приховуємо у своєму серці. Можливо, брати приписали Йосипу те зло, яке вчинили б вони, якби помінялися ролями.

Однак для Йосипа набагато болючішим було побачити страх, яким досі терзалися брати. Це показало, що вони не до кінця повірили йому, коли він простив їх багато років тому. З моменту прибуття сім'ї до Єгипту минуло цілих сімнадцять років, а брати *все ще* не довіряли Йосипу (див. Бут. 47:9, 28). Чи думали вони, що Йосип усі ці роки лицемірив? Чи, може, вважали, що прощення було справжнім, але з часом Йосип змінив свою думку?

З якоїсь причини брати Йосипа не відчували себе прощеними і тому, очевидно, багато років перебували в глибокому сум'ятті.

А що, якщо?

Вам знайомий такий сценарій? Скрутне становище братів схоже на те, через що проходять багато людей у питанні свого спасіння. Перш ніж повернутися до розгляду ситуації в 50-му розділі Буття, потрібно зупинитися й

розглянути проблему, яку можна назвати синдромом «А що, якщо».

Деякі віруючі, — хоча вони, можливо, багато років тому в покаянні і з вірою прийшли до Ісуса, були Ним прийняті й міцно обійняті, — все ще ставлять запитання на кшталт «А що, якщо це було не по-справжньому?», «А що, якщо я не прощений?», «А що, якщо я не потраплю на небеса?», та «А що, якщо Божі обіцянки невірні?» Деяким такі питання ніколи не спадають на думку, але для когось — і я підозрюю, що таких чимало — подібні переживання сумнівів і побоювань залишаються неодноразовим, повторюваним явищем.

Ці думки виникають в багатьох випадках, тому що люди не підпорядковують свої емоційні почуття своїм інтелектуальним знанням. Мартін Лютер розумів це, коли писав:

Почуття оманливі,
Почуття мінливі.
Моя гарантія — Слово Боже,
ніщо інше не варте віри.

Навіть якби я відчував осуд у серці
і шукав би якийсь доказ втіхи,
є Той, Хто більший за моє серце,
Чиє Слово не може бути порушене.¹

Якби брати Йосипа щиро покаялися у своєму гріху сімнадцятьма роками раніше, Бог не став би карати їх. Але, живучи в страху з думкою «А що, якщо», вони, можливо, засудили і, якоюсь мірою, покарали себе самі.

Відповідь на цю проблему дається в посланні про християнську впевненість, написаному апостолом Іваном: «Із цього довідуємось, що ми з правди, і впокорюєм наші серця перед Ним, бо коли винуватить нас серце, то Бог більший від нашого серця та відає все» (1 Іван. 3:19-20). Іншими словами, реальність та істинність того, Ким є Бог, і даних Ним обітниць є більш значущими, ніж сумніви та недовіра, які так часто виникають у житті віруючого. Протиотрутою від такого самобичування, страху та недовіри є тверде, підтверджене на практиці розуміння того, що говорить Біблія.

Шлях до впевненості

Багато віруючих задаються питаннями про свою віру, подібно до того, як брати Йосипа запитували, чи справді його слова прощення і примирення були щирими. 10-й розділ Послання до Євреїв служить великим підбадьоренням для тих, хто зазнає труднощів у сфері впевненості та бореться з сумнівами і страхами.

Автор послання каже, що Христос прийшов, щоб принести жертву за гріх і виконати Божу волю (Євр. 10:5, 7). Потім він пише: «У цій волі ми освячені жертвоприношенням тіла Ісуса Христа один раз» (10:10). Шість пунктів з Євр. 10:5-17 роз'яснюють принципи, які ви зможете використати для особистого духовного зростання та підбадьорення:

1. *Все, що Бог хоче зробити, і все, що потрібно нам для спасіння, здійснилося у принесенні в жертву Його Сина (10:10). Жертва Ісуса Христа на хресті є*

досконалою. Вона не потребує жодного запасного варіанту. Це була жертва, принесена раз і назавжди. Божя воля виявилася у віддачі Його Сина.

2. *Ісус зробив усе, що потрібно було зробити щодо гріха.* Він приніс Свою єдину жертву за гріх і потім «по Божій правиці засів» (10:12). Священики з людей повинні були приносити жертви тварин «щоденно» (10:11), вчиняючи одні й ті самі дії багаторазово, оскільки кров тварин не могла забезпечити остаточне прощення за гріх.

Коли ми розуміємо це і віримо в повну й остаточну жертву Христа за гріх, ми можемо з упевненістю співати: «Ми стоїмо у благодаті», не додаючи: «Принаймні, я сподіваюся, що це так» або «Ну, ми були в благодаті минулого тижня».

Віруючий каже: «Тут немає ніяких „а що, якщо“, тому що Христос зробив усе щодо гріха».

3. *Христос зробив усе, що потрібно було зробити у питанні стосунків з Богом (10:12).* Він сів праворуч від Бога, що означає прийняття Його жертви Отцем.

Велика потреба в жертві Христа полягає не в нашій важкій ситуації, а в Божому гніві. Якби Бог благодушно ставився до гріха, то потреби в жертві не було б. Але оскільки Бог настільки святий, що не може навіть *дивитися* на гріх, і весь Його гнів направлений на несправедність і нечестя людей, то виникла крайня потреба, щоб гнів Божий був умиловлений, або вгамований. Смерть Христа

задовольнила Бога, і тепер Він може прощати грішників, що каються.

4. *Христос зробив усе, що потрібно було зробити стосовно сатани.* У Посланні до Євреїв ідеться про те, що Христос чекає тепер, доки «вороги Його будуть покладені за підніжка Його ніг» (10:13). Лукавий — повалений ворог, і він не страшний для нас. Сатана був переможений на Голгофі. А поки що Отець, Син і Святий Дух чекають неминучого підкорення переможеного ворога.
5. *Святий Дух свідчить про те, що істинно стосовно віруючого* (10:15-16). Ми отримали ці істини з найнадійнішого Джерела: «Свідкує ж і Дух Святий нам» (10:15).

Як Дух свідчить нам про істину Христа? Голосом у вуха? Відчуттям у животі? Ні. Він робить це за допомогою слів Святого Письма. Дух приходить, щоб утвердити в наших серцях і душах реальність завершеної жертви Христа.

«Закони Свої Я дам в їхні серця, і в їхніх думках напишу їх», — говорить Бог (10:16). Коли ви стаєте християнином, Бог дає вам нове серце, ідеально пристосоване для Його закону. Як наслідок, Божий закон не обтяжує віруючого, тому що його серце змінилося. Бог укладає з нами заповіт і вкладає Свій закон у наші серця.

Проста можливість зрозуміти, що ми дійсно викуплені, полягає у відсутності протиріч між нашим серцем і вимогами святого життя. Прогрес

у християнському житті — це прогрес у послуху Божому закону.

Це не моралізм. Як уже обговорювалося в попередньому розділі, моралізм каже: «Намагайся бути тим, ким ти не є». Християнство ж говорить: «Прийди і будь тим, ким ти є». Моралізм схожий на автомобіль з усіма «наворотами», але без двигуна, без джерела енергії, яке змушувало б усе працювати.

6. *Святий Дух свідчить про те, що є істиною про Бога.* У Посланні до Євреїв Бог говорить слова, що стосуються і нас: «Їхніх гріхів та несправедливостей їхніх Я більш не згадаю» (10:17). Коли ми знову приходимо до Бога зі старими зізнаннями, жалем та гіркотою, Він дивиться на нас з подивом і каже: «Ти реально дивуєш Мене. Я взагалі нічого не можу згадати про це».

Дорогий читачу, чи бачите ви безпідставність наших страхів щодо «А що, якщо»? Якщо Христос поніс покарання за наші гріхи, а Бог навіть не пам'ятає наших минулих злочинів, чому ж ми так боїмося?

Брати Йосипа не могли повірити в те, що його прощення було повним і остаточним, тому що не повірили в те, що їм взагалі може бути прощення. Але якщо Йосип, будучи простою людиною, зміг простити братів настільки повно, що їм дійсно не було чого боятися, то наскільки ж більше ми можемо спочивати в смиренній впевненості у Христі! Ми можемо співати: «Мені не потрібні інші до-

води, не потрібні інші пояснення; досить того, що Ісус помер, і що Він помер за мене».²

ПЛАН БРАТІВ ЙОСИПА

Через страх, який тримав їх у полоні, брати Йосипа вигадали ще один план свого порятунку: вони сфабрикували лист, який нібито залишив Яків, помираючи, і в якому він просив Йосипа простити своїх братів (Бут. 50:15-17).

Зазначимо, що брати не віднесли лист Йосипу самі. Натомість вони відправили з листом посланця, сподіваючись пом'якшити Йосипа, перш ніж особисто прийшли і впали на коліна перед ним зі словами: «Ось ми тобі за рабів» (50:18). Після довгих років життя в благословенні завдяки Йосипу ці поважні чоловіки після смерті батька повернулися до колишніх звичок. Старих звичок позбутися важко.

Коли Йосип отримав вигаданий братами лист, а потім побачив, як вони впали на землю перед ним, готові стати його рабами, він був до глибини душі охоплений емоціями. Давайте звернемо увагу на дві особливості його реакції.

Сльози Йосипа

По-перше, зауважте, що Йосип, почувши промову своїх братів, заплакав (50:17). Він заплакав, бо зрозумів, що брати ніколи по-справжньому не вірили йому і не прийняли його прощення. Реальність цього розбила серце Йосипа.

Йосип був дивовижною людиною! Цікаво, що план і спосіб виконання задуманого братами не викликав у Йосипа ні обурення, ні гніву, ні образи. Більш дріб'язко-

вій людині, можливо, набридли б усі ці підступи, і було б, мабуть, прийнято рішення, що настав час помститися кривдникам. Однак Йосип розумів, що мотиви його спроб примирення, численні прояви доброти і щедрості щодо братів та їхніх родин були абсолютно неправильно зрозумілі ними, а його щирість була поставлена під сумнів. Це, напевно, глибоко поранило Йосипа.

Богослів'я Йосипа

У своїй відповіді братам Йосип продемонстрував не тільки сльози. Він ще раз засвідчив, що, коли стосується істини, його життя рухається в правильному напрямку і покоїться на твердій основі.

Що ж давало сил Йосипу протягом багатьох років протистояти спокусам, переносити труднощі, зберігати бадьорість духу, навіть коли люди його підводили, і продовжувати йти вперед, навіть коли обставини були майже нестерпними? Відповідь полягає в богослів'ї Йосипа і в тому, що він знав про Бога і як він вірив у Нього. Саме це дало змогу Йосипу, піднявши погляд, крізь сльози говорити з братами ясно та зі співчуттям: «Не бійтеся, бо хіба ж я замість Бога? Ви задумували були на мене зло, та Бог задумав те на добре, щоб зробити, як вийшло сьогодні, щоб заховати при житті великий народ! А тепер не лякайтеся, я буду утримувати вас та дітей ваших» (50:19-21).

Насамперед, зверніть увагу на те, що Йосип навчився довіряти виправлення людських помилок Богові. Коли він заспокоював братів, з його вуст лилася благодать і ніжність. Однак Йосип не став ігнорувати чи применшувати образу. Він знав, який великий злочин скоїли його брати, і усвідом-

лював, чому вони так вчинили. Тому він говорив прямо, називаючи речі своїми іменами. Це було набагато краще за нещирі посмішки, затаєні образи і пригнічену агресивність. Йосип не збирався присвоювати собі виключне право судити і карати, яке йому не належало.

Яким би сильним не було наше бажання помсти, перемогти свої зіпсовані серця й утримати руки від зла — значить ще раз згадати про Божу любов і милість до нас. Апостол Павло прямо відповідає на це питання в Посланні до Римлян, кажучи: «Не мститься самі, улюблені, але дайте місце гніву Божому, бо написано: „Мені помста належить, Я відплачу“, — говорить Господь» (12:19). Наш обов'язок — перемагати зло добром (пор. вірш 21).

Як уже обговорювалося раніше, наступним богословським уроком, який засвоїв Йосип, було розуміння Божого провидіння навіть перед лицем людської злоби. Упродовж усіх років несправедливості у своєму житті Йосип демонстрував гостре усвідомлення дії Божої руки, що в кінцевому підсумку буде виражено у вірші, який став темою цієї книги: «І знаємо, що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре» (Рим. 8:28). Йосип міг подивитися в очі братам і сказати: «Я знаю, що ви планували заподіяти мені біль. Я знаю, що ті люди купили мене, щоб отримати свій зиск. Я знаю, що дружина Потіфара відправила мене до в'язниці, тому що була заздрісною, розпусною і повною ненависті. Але через усе це я навчився довіряти Богу і покладатися на Його Слово».

Третій богословський урок, який засвоїв Йосип в даній ситуації, — це правильно відповідати на зло не просто

добротою і прощенням, а практичною любов'ю. «І він потішав їх [братів], і промовляв до їхнього серця» (Бут. 50:21). У тексті не говориться, що Йосип заспокоїв братів, підбираючи в розмові ласкаві слова. Заспокоювати братів і говорити з ними ласкаво — це дві різні речі. Добрі наміри свого серця Йосип підтвердив близьким людям *словами і справами, обіцянками і вчинками*.

Хіба ця історія не нагадує нам зустріч блудного сина з люблячим батьком (Лук. 15:11-32)? Коли цей розкаяний грішник вийшов з ванни і подивився на новий халат, перстень та туфлі, він, напевно, зрозумів, що це знаки прощення. Одягаючи їх, він, можливо, зазначив: «Я знаю, що батько мене любить. Він не тільки *сказав* мені про це, а й *показав* це».

Сьогодні ми можемо сказати: «Я впевнений, що мій Отець любить мене. Він *говорив* мені про це різними способами через пророків і *показав* це в особі Свого Сина». У ніжній відповіді Йосипа братам ми бачимо прообраз прояву любові Бога Отця до нас.

Смерть Якова не змінила серце Йосипа. Після похорону батька серце Йосипа залишилось таким самим, яким воно було і за життя Якова, тому що Йосип також був сином Небесного Отця. Виявляючи доброту до підступних, невдячних і злих братів, він беріг честь родини.

ЗАПОВІДАННЯ СПАДЩИНИ ПЕРЕД ЛИЦЕМ СМЕРТІ

Підходячи до останнього розділу нашого дослідження про цю дивовижну, чудову, побожну людину на ім'я Йосип, озирнімося на його тривалу і захоплюючу життєву подорож. Сімнадцятирічному юнакові, з яким ми познайомилися в Бут. 37:2, зараз 110 років. Він прожив досить довго і побачив своїх праправнуків.

Після смерті батька остаточно улагодивши з братами питання прощення, «осівся Йосип в Єгипті» (Бут. 50:22) і, більше того, у віці ста десяти років помер у Єгипті. Зверніть увагу на останні слова в книзі Буття: «Він був покладений у труну в Єгипті» (50:26).

Цим закінчується книга Буття, але це не кінець історії. Згадка про те, що Йосипа, забальзамувавши, поклали в труну, а також той факт, що він узяв зі своїх братів клят-

ву віднести його кістки до Ханаану, вказує на невідворотність часу, коли Бог виконає Своє слово і приведе Свій народ Ізраїлю назад додому, до Ханаану. Труна з тілом Йосипа була наочним нагадуванням, яке вказувало наступним поколінням на цю майбутню подію. Прийдешні покоління розуміли, що труна зберігається не просто заради якогось нездорового інтересу до кісток. Вона була для народу Ізраїля важливим символом Божого забезпечення у минулому і передбачення Його славного визволення у майбутньому.

ЙОСИП ВИТРИМАВ ВИПРОБУВАННЯ ЧАСОМ

Найменше, що ми можемо сказати про Йосипа, — це те, що він витримав випробування часом. Будь-яка людина, що прожила у вірності Богові понад сто років, гідна захоплення.

Останні роки життя Йосипа

Незважаючи на те, що ми багато знаємо про Йосипа, цікаво зауважити, що про останні роки його життя у Святому Письмі нічого не говориться. Довгі п'ятдесят чи шістдесят років його життя втиснуто в п'ять віршів (Бут. 50:22-26). У цій короткій фразі «осівся Йосип в Єгипті, він та дім батька його» (50:22) помістилися десятки років, яких могло бути достатньо самих по собі для цілого звичайного людського життя.

У порівнянні з усім, що сталося у дитинстві та в роки молодості Йосипа, решта його життя, мабуть, здавала-

ся нудною. Але навіть у ті рутинні роки кар'єрного благополуччя, миру, добробуту і зростання сім'ї Йосип не дозволяв своєму серцю повністю «відчути себе вдома» в Єгипті. Його увага була зосереджена на чомусь набагато більшому, ніж комфортна старість: Йосип тримався за Божі обітниці.

Збереження віри

Тут знову подається урок для нас. Одна річ — мати живу, непохитну віру в хвилюючі роки формування нашого світосприйняття, коли ми перебуваємо в центрі битви і стикаємося з викликами та труднощами життя. І зовсім інша — жити життям постійного послуху Богові посеред повсякденної рутини, коли життя рухається узвичаєною, стандартною, часто накатаною колією.

Звісно, ні в кого з нас життя і близько не може зрівнятися з тією драмою, яку пережив Йосип у першій половині свого земного шляху. Більшість з нас встає вранці і займається щоденними повторюваними, рутинними справами. Ми робимо одне й те саме знову і знову. Життя може перетворитися на довге, спокійне ковзання до пенсії. І тільки-но нам видається, що ми чогось досягли, як у ЗМІ з'являється статистика, називаючи всілякі цифри, які до смерті лякають нас питанням, чи вистачить наших накопичень для комфортного життя на пенсії. Справа в тому, чи купимось ми на міф, що нам потрібно гробити себе, намагаючись «встигнути» прожити якомога довше, щоб звити гніздо, в якому ми плануємо доживати до смерті? Якщо ми повіримо в це, то все наше життя стане лише підготовкою до вмирання.

Планування майбутнього

Якщо ви починаєте так думати, то хочу вас попередити та підбадьорити. Спочатку я маю запитати вас: що ви плануєте робити у віці від 60 до 110 років? Чи розгубите ви свої навички і будете помаленьку витрачати ресурси, які дав вам Бог? Чи збираєтеся використовувати ці дари для Його слави?

Кругозір Йосипа простягався далеко за межі Єгипту. Йосип дивився вперед, у той день, коли Бог виведе Свій народ з Єгипту, тому старався пояснити своїм нащадкам безглуздість комфортного облаштування на теренах Єгипту. Він хотів, щоб його сім'я дивилася в майбутнє і чекала того дня, коли вони назавжди оселяться на Обіцяній Землі.

Йосип бажав, щоб його народ не забував про Ханаан. Він не хотів, щоб нащадки Якова пустили коріння в єгипетським краю. Йосип прагнув, щоб, коли пролунає Божий заклик вирушити в Землю Обіцяну, його нащадки були готові до переїзду і, як доказ його впевненості в Божих обіцянках, забрали його кістки з собою в Ханаан.

Життя на валізах

Ми можемо бути впевнені, що протягом останніх 50-60 років свого життя Йосип не раз нагадував рідним про їхню справжню батьківщину і про Божий задум для Його народу. Останні слова Йосипа були відлунням пісні його життя: «Бог неодмінно відвідає вас, і виведе вас з цієї землі у край, який Бог з клятвою пообіцяв Авраамові, Ісакові та Якову» (Бут. 50:24, Сучасний переклад).

У дитинстві я часто подорожував з дідусем по довколишніх місцевостях Шотландії, і він у неформальній обстановці багато чому мене навчив. У більшості з нас є схожі спогади про уроки, які ми отримували, сидячи на колінах у дідусів або ідучи поряд з ними. Імовірно, те саме було і з онуками Йосипа: коли вони приїжджали до дідуся, він, напевно, дуже багато їм розповідав. Йосип розказував про походження євреїв і про Обіцяну Землю, яку покинув їхній прадід Яків; про те, що колись їхня родина повернеться на батьківщину в Ханаан. Дідусь Йосип пояснював онукам: «Одного разу ми вирушимо в Ханаан. Бог поверне нас назад додому. Не надто любіть Єгипет, і не треба ним захоплюватися, тому що ми обов'язково підемо звідси».

Це не просто мої припущення. Автор Послання до Євреїв з усього, що міг написати про Йосипа, вибрав цей спогад: «Вірою Йосип, умираючи, згадав про вихід синів Ізраїлевих та про кості свої заповів» (Євр. 11:22). Хіба це не цікаво? Чому автор вирішив повідомити саме цей факт про Йосипа? Тому що цей факт був неймовірно важливим!

Йосип носив єгипетський титул, був одружений з єгиптянкою і насолоджувався єгипетським життям, однак він так і не купився на весь пакет послуг, запропонований Єгиптом. Його не влаштовувало просто доживати свій вік на пенсії в комфорті з онуками, що граються біля його ніг. Він дивився на значно більшу нагороду. Йосип витримав випробування часом.

Подумайте, наскільки дивовижною була посвята Йосипа. Він жив у найрозвиненішій цивілізації свого часу, був глибоко залучений до політичного, соціального та

економічного життя Єгипту. Після фараона Йосип був найвідомішою людиною в країні. І все ж, збираючи навколо себе дітей, онуків і правнуків, Йосип нагадував їм: «Наша безпека не залежить від мого становища в державі. Наша надія на майбутнє не пов'язана з Єгиптом. Бог допомагав нам у минулому, і в майбутньому вся наша надія на Нього. Колись ми повернемося в Обіцяну Землю. І я хочу, щоб ви взяли мої кістки з собою». Йосип, згідно з Рим. 12:1-2, постійно приносив себе в живу жертву Богу, відмовляючись пристосовуватися «до віку цього».

Життя мандрівника

Чи не в цьому полягає один із найбільших викликів для нас: витримати випробування часом і не збитися зі шляху в християнському житті? Дж. Б. Філіпс перефразує вірш Рим. 12:2 так: «Не дозволяйте навколишньому світові втиснути вас у свою форму».¹ Те, що, зазвичай, всі інші люди пускають глибоке коріння й облаштовують собі пенсійне гніздо в цьому світі, не означає, що так повинні чинити і ми.

Перед Йосипом стояло складне завдання — мати єгипетський титул, бути одруженим з єгиптянкою і жити в єгипетській культурі, не відводячи при цьому свій погляд від Божих задумів і завдань. Перед нами сьогодні стоїть той самий виклик. Різниця лише в навколишньому середовищі.

Потрібно мати тверду рішучість, щоб жити в цьому світі і в той же час постійно нагадувати своїм дітям та внукам: «Не варто жити цінностями цього світу». Деякі з нас не можуть цього сказати, тому що все, що ми

робимо зі своїм часом, талантами і фінансами, говорить нашим дітям: «Я живу цим світом. Ось чому я весь час працюю і не можу вчасно бути ввечері вдома. Ось чому я можу використати тільки два дні відпустки. Ось чому я не бував на твоїх змаганнях. Саме тому мене не буде і на концерті внука».

У Кол. 3:1-2 сказано: «Отож, коли ви воскресли з Христом, то шукайте того, що вгорі, де сидить Христос по Божій правиді. Думайте про те, що вгорі, а не про те, що на землі». Не надто захоплюйтеся цим світом. Не обтяжуйте себе земними речами.

Апостол Петро описує нас як «приходьків та подорожніх» у цьому світі (1 Пет. 2:11). І як приходьки та подорожні, ми можемо по-різному проводити тут життя. Можемо купити собі тогу і сандалі, вплести у волосся квіти і відокремитися від суспільства, засуджуючи нудних людей, які носять ділові костюми і щодня ходять на роботу, — або зробити щось інше, щоб підкреслити свою ексцентричність та виділитися з-поміж інших. Набагато складніше водити звичайну машину, носити звичайний одяг, робити покупки в тих самих магазинах і ходити до тих самих шкіл, що й оточуючі нас люди, але *жити* так, щоб виглядати не дивакуватими, а такими, що явно належать Ісусу Христу.

В якомусь сенсі, майбутнє церкви у Сполучених Штатах безпосередньо залежить від того, наскільки добре ми це робимо. Павло писав филип'янам: «Життя ж наше на небесах, звідки ждемо й Спасителя, Господа Ісуса Христа» (Фил. 3:20). Такий спосіб життя представляв Павла і филип'ян чужими в цьому світі.

Всі ці роки Йосип жив, як чужий, у світі, представленому Єгиптом. Наскільки чужими для світу готові стати ми, намагаючись витримати випробування часом?

ОСТАННЯ ЗАВІСА

Як і його батько Яків (Бут. 46:30), Йосип зустрів перспективу своєї смерті з вражаючим реалізмом. «Я вмираю», — сказав він братам (50:24).

Це дивно, адже вмираючі часто не хочуть вірити в те, що очевидно для оточуючих. Однак у Йосипа не було ні страху перед обличчям смерті, ні марних спроб вхопитися за тіні чи щось іще. Він знав, що смерть близько, але думав не про власну смерть, а про передачу своїй родині твердої впевненості: «Бог конче згадає вас, і виведе вас із цієї землі до Краю, якого присягнув був» (50:24).

Коли я думаю про те, як Йосип повадився перед завісою смерті, мої думки повертаються в 1976 рік, у хоспіс на околиці Единбурга. Я поїхав туди провідати жінку, яка разом з чоловіком більшу частину свого життя була місіонеркою в Китаї. У неї були красиві блакитні очі й довге, завжди акуратно зав'язане сиве волосся. У цієї дорогої сестри у Христі був рак на останній стадії, і я як помічник пастора відправився її провідати.

Коли я розмовляв з нею того дня, жінка дуже розсудливо міркувала. Я взяв її за руку, і вона стиснула мою руку. Потім вона запитала про мою дружину і про молитовне зібрання напередодні ввечері. Жінка розпитувала про найрізноманітніші речі, пов'язані з церквою. Потім ми читали Святе Письмо і разом молилися.

Після відвідин я повернувся в офіс і почав розповідати, що жінка, як мені здалося, йде на поправку. Мені дали домовити, а потім повідомили, що незабаром після того, як я годиною раніше поїхав з хоспісу, ця жінка померла. Однак усі її передсмертні думки і слова стосувалися всіх, крім неї самої. У неї не було ні параної, ні зайвого страху перед лицем навислої смерті.

Саме це ми знаходимо в Йосипі. Він підбадьорював тих, хто залишався, наполегливо нагадуючи про Божу заповітну обіцянку. Він повторив своє запевнення у вірші 25. Перед смертю Йосип думав про головне: ще раз нагадати родині обітницю, дану Богом Аврааму, Ісаку та Якову.

Знаходячись на смертному одрі, Йосип каже: «Я хочу, щоб ви зрозуміли, що Бог дав слово Аврааму, підтвердив Ісаку, а потім — моєму батьку Якову. Божа обіцянка не підлягає сумніву. Я настільки впевнений в її виконанні Богом, що заповідаю, щоб ви, коли залишатимете це місце, взяли мої кістки з собою» (див. 50:24-25).

ЙОСИП ПОДОЛАВ ВЕЛИКУ ПРІРВУ

Підтвердивши Божу обіцянку, Йосип у віці ста десяти років помер (50:26). Його довгі земні мандри завершилися.

Пам'ятник Божій обітниці

Тіло Йосипа було набальзамовано і покладено в труну. Чому? Тому що труна мала стати пам'ятником, який підтверджував би той факт, що Божа обіцянка повернути Свій народ до Обіцяної Землі була такою ж вірною, як і

будь-яка інша обітниця, яку коли-небудь давав Господь. Йосип не хотів, щоб його кістки були назавжди поховані в Єгипті. Коли ізраїльтяни зберуться йти в Ханаан, він хотів піти з ними.

Можливо, Йосип передчував, що, коли народ Ізраїлю стане численнішим і сильнішим, на них як на біженців у чужому середовищі чекають важкі дні. І, дійсно, важкі дні настали: до влади в Єгипті прийшов новий цар, який не знав Йосипа і вирішив, що настав час поневолити ізраїльтян, бо вони стали занадто сильними (див. Вих. 1:8-14).

Яким би незвичайним це не здавалося нам, але труна Йосипа свідчила про Боже провидіння в минулому та Його обіцянку на майбутнє.

«Бог неодмінно відвідає вас»

Нам про Боже обіцяне викуплення говорить не труна, а печера — *порожня* печера, місце поховання Ісуса Христа. На чому ґрунтується наше переконання, що ми можемо витримати випробування часом і зустріти смерть з вірою та впевненістю? Саме тому, що Ісус живий, ми можемо з твердою впевненістю дивитися в майбутнє. Саме тому, що Ісус живий, ми маємо надію. Саме тому, що Ісус тримає майбутнє у Своїх руках, ми здатні спокійно зустріти смерть. Саме тому, що Ісус живий, ми теж будемо жити.²

Коли я роздумую про смерть Йосипа, для мене безмірно дорогими є його прощальні слова: «Бог неодмінно відвідає вас». Хіба не в цьому полягає звістка Біблії? Йосип не знав усієї повноти змісту цих слів, але він знав, що вони істинні. Він не міг передбачити народження Мойсея і Божі дії по захисту визволителя євреїв з Єгипту, коли

той був немовлям, захованим серед очерету (Вих. 2:1-10). Йосип не міг знати, що Бог відвідає Свій народ через Мойсея (Вих. 3–13). Але коли народ перейшов через Червоне море сухоходом і побачив, що єгиптяни, які переслідували його, потонули (Вих. 14), уста всіх спасених євреїв могли виголосити: «Бог дійсно відвідав нас. Саме про це говорив нам наш предок Йосип. І він хотів, щоб ми ніколи не забували про цю Божу обіцянку».

Божий народ жив під Божою рукою. Під час мандрів пустелею, коли ізраїльтяни відчували спрагу і голод, у них була джерельна вода, що перевершувала найкращу бутильовану воду, доступну для продажу в сучасних супермаркетах (Вих. 17). Щоранку у них була манна (Вих. 16). Їх відвідав Бог. Коли народ мав увійти в Ханаан, Бог дав їм лідера на ім'я Ісус Навин (Втор. 32:44; І. Нав. 1:1-9). Господь знову відвідав їх. І потім під час правління низки царів пророки дивилися вперед, у майбутнє, і казали: «Бог неодмінно прийде нам на допомогу». Пророк Міхей проголосив: «Бог неодмінно відвідає вас через дитину, що народиться у Віфлеємі» (Міх. 5:1, авторський парафраз). Потім настав момент, коли ангел сказав іншому Йосипу не боятися брати Марію за дружину, бо немовля всередині неї було Месією, Богом у плоті (Матв. 1:18-24). Бог явно відвідав Свій народ.

Велике послання Біблії полягає в тому, що Бог приходить на допомогу безпорадним, зневіреним і нужденним, але противиться зарозумілим, самовпевненим і тим, хто заявляє: «Я зробив все по-своєму». Він приходить на допомогу тим, хто йде до Христа зі словами «Ніц нема в руці моїй, / Я за хрест тримаюсь Твій».³ Це

послання, що дає нам вічну надію, вперше прозвучало з вуст Йосипа, коли він перетинав межу смерті і вступав у вічне життя.

ЙОСИП ЗАЛИШИВ ВЕЛИКУ СПАДЩИНУ

Йосип отримав спадщину

Йосип заповів своїм нащадкам безцінну спадщину віри і непохитної довіри Божим обітницям. Він також сам був отримувачем такої спадщини. У Біблії ніде не говориться про те, що Бог з'явився Йосипу якимось явним чином або що Йосип отримав послання від Бога з рук ангела, — але віра Йосипа не з'явилася з нізвідки. Якимось способом за ті сімнадцять років, коли Йосип жив удома, патріарх Яків, незважаючи на всі свої інтриги, хитрощі, заздрість і помилки, мабуть, прищепив своєму синові великі, дивовижні істини про Бога.

У Йосипа не було записаного слова від Бога, і ми ніде не бачимо, що він коли-небудь отримував від Бога усне послання. Йосип чув Божу істину тільки з вуст свого батька Якова, який передав її так, як дізнався від свого батька Ісака і діда Авраама. Ця спадщина була достатньою підставою для віри Йосипа і його впевненості в Божих обітницях. Тому, коли Йосип зі смертного ложа говорив про Божу вірність, він передавав те, що Авраам передав Ісаку, а Ісак — Якову. Йосип залишив прекрасну спадщину.

Спадщина, яку залишаємо ми

Яку спадщину залишаємо своїм дітям і онукам ми? У нас є величезна перевага перед патріархами, тому що «ми

маємо слово пророче певніше» (2 Пет. 1:19). Нам не потрібно покладатися на відвідування ангелів або шукати цього, не потрібно покладатися на драматичні переживання, які виходять за рамки Святого Письма; ми стверджуємо, що якщо Слова Божого не достатньо для нашої віри, то ми не заслуговуємо на те, щоб Бог зглянувся на нас. Ми з вами залишимо не тільки якусь матеріальну спадщину нащадкам, але, оскільки в нас є все Слово Боже, ми можемо заповідати нашим нащадкам Божу істину в усій її повноті.

Апостол Павло розумів, що залишає спадщину тим, хто знаходився під його опікою. Тому він сказав: «Бо я передав вам найперш, що й прийняв, що Христос був умер ради наших гріхів за Писанням, і що Він був похований, і що третього дня Він воскрес за Писанням, і що з'явився Він Кифі, потім Дванадцятьом» (1 Кор. 15:3-5). Спадщиною Павла була істина Святого Письма, реальність викуплення, здійсненого Христом для виконання Слова Божого. Апостол дбав про те, щоб передати цей скарб своєму духовному синові Тимофію, а тому сказав: «Май же за взір здорових слів ті, які від мене почув ти у вірі й любові, що в Христі Ісусі вона. Добро припоручене стережи Святим Духом, що в нас пробуває» (2 Тим. 1:13-14).

Ту саму мету переслідував і апостол Петро. Він писав віруючим, розпорошеним по всьому світу: «Тому то ніколи я не занедбую про це вам нагадувати, хоч ви й знаєте, і впевнені в теперішній правді. Бо вважаю я за справедливе, доки я в цій оселі, спонукувати вас нагадуванням... Пильнуватиму, щоб ви й по моєму відході завжди мали це в пам'яті» (2 Пет. 1:12-13, 15).

І Йосип робив те ж саме. Він продовжував нагадувати своїм сучасникам і майбутнім поколінням про Божі вірні обіцянки. Вчиняючи так, Йосип залишив нам прекрасну спадщину. Він залишив нам приклад непохитної віри перед лицем найважчих випробувань. Також Йосип залишив нам наочну картину прощення у відповідь на гірку заздрість, як чудове свідчення щедрості й доброти у відповідь на жорстоке поводження.

Тому насамкінець ми повинні запитати себе: яку спадщину залишимо *ми*? Які картини віри, невідступності та уподібнення Ісусу Христу сплинуть у пам'яті наших дітей та онуків, коли вони згадуватимуть нас? Як ми готуємо наступне покоління до дороги, якою їм доведеться йти?

Це серйозні питання. Але давайте підбадьоримося тим, що ми служимо дивному, милосердному, святому і незмінному Богу. Він тримає все творіння у Своїй руці, і Він рухає всім відповідно до Своїх всевладних цілей.

Якби мене попросили вибрати похоронні гімни на поховання Йосипа, я включив би два. Перший звучить так:

Під тінню крил Його спокій
Довірливим серцям,
І сильною рукою Він
Керує світом Сам.⁴

Йосип підтвердив би ці слова з гімну, написаного Ісаком Воттсом, а також визнав би корисність гімну Джона Веслі:

Довір Йому шляхи твої,
Бажання й цілі всі;
Незмінне Слово у Того,
Хто велить небу і землі.

.....

Крізь хвилі, хмари і шторми
Він вказує твій шлях;
Чекай Його, і темну ніч
Замінить світлий день.
Надай Його всевладдю ти
обирати і керувати;
Так усвідомиш Його шлях
а також Його силу й мудрість.⁵

ВДЯЧНІСТЬ

Будь-який літературний проект — це колективна праця. Кожен член колективу важливий і заслуговує на визнання. І знову, як і колись, я змирявся, коли мене неодноразово ніжно побуджували і щиро підбадьорювали Грег Торнтон, Джим Белл, Білл Трешер і Білл Содерберг. Підтримка цієї четвірки з Moody Press означає більше, ніж я можу передати словами. Як завжди, я в боргу перед своїм секретарем Кей Робертс, яка координувала багато деталей від самого початку і до завершення проекту. Цього разу на заключних етапах мені також дуже допомогла Жанна Бернье, якій я дуже вдячний. Обидві жінки представляють широке коло підтримки, яке оточує мене тут, у церкві Парксайд. Я також висловлюю глибоку подяку пресвітерам і членам церкви, які регулярно моляться за мене.

На особливу згадку заслуговує Філ Роулі, без якого ця книга буквально не побачила б світ. Його відбиток присутній на кожній сторінці, і для мене було справжнім привілеєм працювати разом з Філом над цим важливим проектом.

Ще раз висловлюю глибоку подяку моїй дружині Сюзан і кожному з наших дітей, які завжди щиро радіють,

бачачи надруковану книжку, адже вони брали активну участь у її створенні.

Нарешті, я з вдячністю згадую своїх батьків, вчителів недільної школи, керівників біблійних класів і пасторів, які впродовж багатьох років навчали мене великих біблійних історій і пробудили в моєму серці любов до уроків Слова Божого, один з яких міститься на сторінках цієї книги.

ПРИМІТКИ

1 розділ: родинні зв'язки

1. Louis Berkhof, *Systematic Theology*, revised edition (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1996), 166.
2. Вільям Каупер «Господні чудеса й дива», 1774.
3. Augustine, *The City of God*, trans. Marcus Dods (Edinburgh: T&T Clark, 1913), 1.29.

2 розділ: новий одяг, дивовижні сни та довга подорож

1. John Calvin, *Commentaries on the First Book of Moses Called Genesis*, trans. John King, vol. 2, (Edinburgh: Calvin Translation Society, 1850), 259.
2. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: The Banner of Truth, 1972), 5.
3. Pausanias, *Descriptions of Greece* 6.11.6.
4. Cited in C. H. Spurgeon, *The Salt-Cellars: Being a Collection of Proverbs, Together with Homely Notes Thereon*, vol. 1 (New York: A. C. Armstrong and Son, 1889), 284.
5. Гайдельберзький катехізис, питання №п 27.
6. Calvin, *Genesis*, vol. 2, 260.
7. William Cowper, "God Moves in a Mysterious Way," 1774.
8. Calvin, *Genesis*, vol. 2, 262.

3 розділ: проданий, сумний, але збережений

1. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: Banner of Truth, 1972), 16.
2. Див. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, trans. Ford Lewis Battles, ed. John T. McNeill (Philadelphia: Westminster, 1970), 1.17.11.

3. A. W. Tozer, *The Root of Righteousness* (Camp Hill, PA: Christian Publications, 1986; repr. Chicago: Moody Publishers, 2015), 165.

4 розділ: рішення, що вимагає прийняття

1. Джон Ньютон «О, благодать, спасений я» (переклад Т. Ковського), 1779.
2. George Herbert, *100 Poems: George Herbert*, ed. Helen Wilcox (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), 152.
3. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: Banner of Truth, 1972), 30.
4. Robert Browning Hamilton, "Along the Road," in *Best Loved Poems*, ed. Richard Charlton Mackenzie (Garden City, NY: Permabooks, 1948), 125.

5 розділ: сильна реакція на спокусу

1. Геродот «Історії в дев'яти книгах» (Київ, вид-во «Наукова думка», 1993), стор. 109.
2. Westminster Confession of Faith, XIII.2.
3. John Owen, "Notices of the Rev. Thomas Jones," *The Christian Miscellany and Family Visiter*, October 1851, 291.
4. Ella Wheeler Wilcox, "The Winds of Fate," in *World Voices* (New York: Hearst's International Library, 1916), 51.

6 розділ: знову в ямі

1. John Calvin, *Commentaries on the First Book of Moses Called Genesis*, trans. John King, vol. 2, (Edinburgh: Calvin Translation Society, 1850), 301.
2. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: Banner of Truth, 1972), 43.
3. C. H. Spurgeon, *The Treasury of David: Psalms 111–119*, vol. 5 (London: Marshall Bros., n.d.), 157.
4. Calvin, *Genesis*, 302.
5. Paul Makai, "God Is So Good," 1970.
6. Paul Gerhardt, trans. John Wesley, "Put Thou Thy Trust in God," 1739.

7 розділ: стратегія дій у стражданнях

1. F. B. Meyer, *Joseph: Beloved, Hated, Exalted* (London: Morgan & Scott, 1910), 60.
2. Див. W. Stanford Reid, *Trumpeter of God: A Biography of John Knox* (New York: Scribner's, 1974), 290.
3. Norman Vincent Peale, "Practicing Thanksgiving Could Accomplish Wonders," *The Cincinnati Enquirer*, November 26, 1972.

8 розділ: уроки з в'язниці

1. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, trans. Ford Lewis Battles, ed. John T. McNeill (Philadelphia: Westminster, 1970), 1.1.2.
2. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: Banner of Truth, 1972), 60.
3. John Calvin, *Commentaries on the First Book of Moses Called Genesis*, trans. John King, vol. 2, (Edinburgh: Calvin Translation Society, 1850), 311.
4. Lawson, *Lectures*, 64.
5. Norman Macleod, "Courage, Brother," 1857.

12 розділ: лише одна мить

1. Див., наприклад, Mary Anna Jackson, *Memoirs of Stonewall Jackson* (Louisville: Prentice, 1895), xiv.
2. George Lawson, *Lectures on the History of Joseph* (London: Banner of Truth, 1972), 271.
3. Там же.
4. John Calvin, *Institutes of the Christian Religion*, trans. Ford Lewis Battles, ed. John T. McNeill (Philadelphia: Westminster, 1970), 1.17.5.
5. Там же.

13 розділ: урок прощення

1. Philip Schaff and David Schley Schaff, *History of the Christian Church*, vol. 2 (New York: Charles Scribner's Sons, 1910), 371–72.

14 розділ: подорож палігрима

1. Fanny J. Crosby, "A Few More Marchings Weary," 1882.

15 розділ: після похорону

1. Martin Luther, "God's Word Shall Stand Forever."
2. E. E. Hewitt, "My Faith Has Found a Resting Place," 1891.

16 розділ: заповідання спадщини перед лицем смерті

1. J. B. Phillips, *The New Testament in Modern English* (Glasgow: William Collins, Sons, 1959), 332.
2. Глорія і Біл Гейтер «Святий Бог дав Свого нам Сина», 1971.
3. Аугустус Топладі «Вічна Скеле, дай мені», 1776.
4. Ісак Воттс «О Боже, світло наше Ти», 1719.
5. Paul Gerhardt, trans. John Wesley, "Put Thou Thy Trust in God," 1739.

ЧИ СПРАВДІ БОГ ПІКЛУЄТЬСЯ ПРО МЕНЕ І ПРО ПРОБЛЕМИ МОГО ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ?

«Тисячу разів так!» — каже пастор і письменник Алістер Бегг. Божа рука, спрямовуючи й захищаючи вас, влаштовує всі ваші справи, від найважчих випробувань до найблискучіших перемог. Це дивовижний і втішний факт: Бог править і панує в усіх обставинах нашого життя.

Небагато історій розкривають цю тему з більшою силою, ніж біблійне оповідання про Йосипа, сина Якова. Розкриваючи перед нами драматичні події життя Йосипа, Алістер Бегг закликає нас радіти Божому всевладдю і промислу.

Тож утіштеся, втомлені подорожні, і починайте читати. У процесі читання ви зможете взяти багаж свого минулого, страхи сьогодення і перспективи майбутнього і ввірити їх у руки Бога, Який тим, хто любить Його, у всьому допомагає на добро.

АЛІСТЕР БЕГГ є викладачем Біблії у щоденній радіо- та онлайн-програмі «Істина для життя». Понад сорок років він звершував служіння старшого пастора церкви «Парксайд» у передмісті Клівленда, штат Огайо. Служіння Алістера вирізняє експозиційний виклад Писання і чітке, актуальне застосування Слова Божого в повсякденному житті. Алістер є автором кількох книг, а також запрошуваним проповідником у церквах та на конференціях по всьому світу. Він і його дружина Сьюзан одружені вже понад сорок років.

TRUTHFORLIFE®
THE BIBLE-TEACHING MINISTRY OF ALISTAIR BEGG
truthforlife.org

